

Univerza v Ljubljani
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

SOOČANJE ZAPOSLENIH V VRTCIH Z
NASILJEM NAD OTROKI V DRUŽINI

Od zaznave do prijave

Mentorica: as. dr. Petra Videmšek

Klavdija Bizjak

Ljubljana 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek: Klavdija Bizjak

Naslov naloge: Soočanje zaposlenih v vrtcih z nasiljem nad otroki v družini – od zaznave do prijave

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Št. strani: 101

Št. tabel: 8

Št. prilog: 4

Št. grafov: 0

Št. slik: 0

Mentorica: as. dr. Petra Videmšek

Ključne besede: nasilje nad otrokom v družini, vrtci, sum nasilja, zaznava in prijava suma nasilja, Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode, postopek prijave suma nasilja

Povzetek: V teoretičnem delu sem definirala različne oblike družin, nasilje v družini ter njegovo dinamiko. Iskala sem odgovore na vprašanja, kdo so žrtve in kdo povzročitelji. V nadaljevanju sem pisala o oblikah nasilja nad otroki v družini, o znakih in posledicah tega nasilja ter o zakonodaji, ki to področje ureja. Teoretični del sem zaključila s pregledom vloge vrtca in njegovih zaposlenih – od zaznave nasilja, zapisa nasilja, nalog, ki jih imajo po zaznavi, do prijave nasilja ter izobraževanja o nasilju nad otroki.

Podlaga za empirični del naloge so intervjuji s štirimi vzgojiteljicami in eno pomočnico vzgojiteljice. Intervjuje sem po kvalitativni metodi obdelala in analizirala. Na podlagi pridobljenih rezultatov sem v razpravi odgovorila na vprašanja o tem ali so vzgojitelji in vzgojiteljice dovolj senzibilni, odgovorni in kompetentni za zaznavo in prijavo nasilja, ali poznajo postopek prijave, ali jih je ob prijavi česa strah, kakšno podporo čutijo iz strani institucije, v kateri so zaposleni, kako pogosto se z nasiljem srečujejo in kako pogosto ga

prijavljajo ter kakšno zaupanje čutijo do centrov za socialno delo in kako so z njihovim delom zadovoljni.

Title: Kindergarten Employees Dealing with Domestic Violence against Children – from Noticing to Report

Key words: domestic violence against a child, kindergartens, suspected violence, noticing and reporting suspected violence, Rules on the Treatment of Domestic Violence for Educational Institutions, suspected violence report procedure

Abstract: In the theoretical part of my diploma work I define different types of families, domestic violence against children and its dynamics. I look for answers to questions who the victims and who the people inflicting violence are. I proceed with types of violence against children in a family, the signs and consequences of it and about the legislation that deals with this topic. I finish the theoretical part with an overview on the role of kindergarten employees to report and learn about violence against children.

The basis of the empirical part of the diploma is the interviews with four pre-school teachers and an assistant teacher. The interviews have been processed and analysed using the qualitative method. In my dissertation part I have answered the questions on the basis of the results. Are the teachers sensible, responsible and competent enough to notice and report violence, are they conversant with the report procedures, are they are afraid when filing a report, how much support they get at the institution they work at. Moreover I decided to research how often they face violence and report it and to what extent they trust social service institutions and how satisfied they are with their work.

Univerza v Ljubljani
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

SOOČANJE ZAPOSLENIH V VRTCIH Z
NASILJEM NAD OTROKI V DRUŽINI

Od zaznave do prijave

Mentorica: as. dr. Petra Videmšek

Klavdija Bizjak

Ljubljana 2012

PREDGOVOR

Občutljivost za nasilje ni nekaj samoumevnega in naravno danega, ampak pomeni visoko stopnjo čustvene čuječnosti, ki ljudi dela humane, čuteče, ranljive. Družba, v kateri živimo, žal nima vzvodov, s katerimi bi bila zmožna v celoti zaščiti vse svoje člane, ali vsaj dobršen del njih, zato se mora v veliki meri zanašati prav na ta čut, ki ga ljudje gojimo v odnosih drug do drugega. Posebno, ko govorimo o najmlajših, mora družba svoje odrasle člane spodbujati in krepiti v občutljivosti za nasilje, ki je v premnogih primerih ključen dejavnik ogroženosti otrok.

Že zelo dolgo tega, sem ugotovila, da bo moje diplomsko delo zagotovo vezano na nasilje. Ta ideja se je še bolj utrdila in izoblikovala na izobraževanju za prostovoljce na Društvu za nenasilno komunikacijo. Obenem pa sem vedela tudi to, da ne želim premlevati že obdelanih, že raziskanih tematik. Na nasilje sem želela pogledati skozi drugačne oči, iz drugega zornega kota, iz gledišča otroka. Skušala sem se postaviti v kožo majhnega otroka, ki je v lastni družini žrtev nasilja, ki se šele uči govornega sporazumevanja, za katerega je, poleg vrtca, družina edini svet, ki ga pozna. Ko sem tako razmišljala, sem ugotovila, da na tem mestu, velik potencial za zaščito otroka nosi prav vrtec, ki je v večini primerov, poleg družine, bistven faktor v otrokovem življenju. Kmalu sem trčila ob zelo očitne podatke, ki govorijo o ogromnem razkoraku med dejanskim nasiljem, ki se dogaja za domačimi vrati ter prijavljenim nasiljem, ki je večkrat izjema kot pravilo. Na podlagi te slike je nastala ideja o diplomskem delu, katerega glavni cilj je odkriti tiste vidike vrtčevskega sistema, ki delujejo varovalno in ugodno vplivajo na zaščito otrok, ter tiste, ki predstavljajo zaposlenim ovire in tveganja pri prijavi suma nasilja nad otroki v družini, pri čemer mislim predvsem na tiste, ki zaposlene odvrčajo od prijave. Ocenjujem, da je prav to glavni namen moje diplomske naloge, saj želim z ugotovitvami iz raziskave izpostaviti vidike, ki pozitivno vplivajo na zaščito otrok pred nasiljem, ter vidike, ki prijavo otežujejo ali celo onemogočajo. Zastavila sem si zelo konkretna vprašanja o tem ali vzgojitelji nasilje sploh zaznavajo in kaj na zaznavo vpliva. Kako se z zaznanim nasilje soočajo – poznajo postopek prijave, jih je česa strah, se čutijo po strokovni plati dovolj kompetentne? Glede na to, da je podpora v kolektivu bistven dejavnik pri prijavi nasilja, sem se spraševala kakšna je ta podpora in ali sploh deluje. Pomembno se mi zdi tudi to, kakšen odnos in zaupanje gojijo zaposleni v vrtcih do institucij, ki v prvi vrsti skrbijo za zaščito otrok. Tu sem imela v mislih predvsem

center za socialno delo, saj menim, da je kvaliteta odnosov med prijaviteljem in centrom za socialno delo ključnega pomena.

V teoretičnem delu diplomske naloge sem skušala zaobjeti definicije družin, ki so danes družbena realnost. Nato sem se posvetila nasilju v družini na splošno, bolj podrobno pa sem opisala konkretno nasilje nad otrokom v družini. Podrobneje sem opisala spolno nasilje, ki je prav poseben segment nasilja nad otrokom ter telesno kaznovanje, kot mejno obliko med dovoljenim in prepovedanim. Pregledala sem zakonodajo, ki v prvi vrsti ureja področje nasilja nad otroki ter nasilje nasploh. Pod drobnogled sem vzela Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode, ki kot krovni pravni akt, pokriva delovanje vrtcev v primeru nasilja. V zadnjem delu sem se sprehodila skozi naloge in korake, s katerimi se zaposleni v vrtcih srečujejo na poti od zaznave do prijave suma nasilja.

V empiričnem delu sem odgovore na postavljena raziskovalna vprašanja iskala pri vzgojiteljicah in vzgojiteljih, ki so zaposleni v različnih enotah vrtcev Osnovne šole Ivana Roba Šempeter. Moje sogovornice so bile štiri vzgojiteljice ter ena pomočnica vzgojiteljice.

Zahvaljujem se mentorici as.dr. Petri Videmšek za jasne napotke, strokovne nasvete ter veliko podporo pri pisanju diplomskega dela. Zahvaljujem se pomočnici ravnateljice za vrtce Osnovne šole Ivana Roba za pripravljenost in pomoč ter vsem petim sogovornicam za zgodbe, ki so jih delile z menoj. Hvala lektorici Jasmini Vrtovec, prevajalki Nives Bogataj Černic ter vsem prijateljem, ki so me spodbujali in mi po svojih močeh zelo pomagali. Velika zahvala gre tudi družini in fantu, ki so me skozi celoten študij spodbujali in verjeli vame.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD	6
1.1 Nasilje v družini	6
1.1.1 Definicija družine, njene pojavne oblike ter proces pluralizacije	6
1.1.2 Kaj je nasilje v družini.....	11
1.1.2.1 Definicija nasilja v družini, značilnosti in vzroki.....	11
1.1.2.2 Dinamika nasilja v družini.....	14
1.1.2.3 Kdo so žrtve?	17
1.1.2.4 Kdo so povzročitelji nasilja?	20
1.2 Nasilje nad otroki v družini	23
1.2.1 Oblike nasilja nad otroki	24
1.2.1.1 Spolno nasilje in spolne zlorabe otrok.....	26
1.2.1.2 Telesno kaznovanje	30
1.2.2 Odkrivanje in prepoznavanje nasilja v družini pri otrocih	33
1.2.3 Zakonodaja za področje nasilja nad otrokom v družini.....	36
1.3 Vloga vrtcev - prepoznavanje, soočanje in prijavljanje suma nasilja nad otrokom	49
1.3.1 Od zaznave do prijave suma nasilja nad otrokom	50
1.3.2 Zapis dogodka	53
1.3.3 Naloge zaposlenih v VIZ	56
1.3.4 Prijava suma nasilja v družini.....	59
1.3.5 Izobraževanje zaposlenih.....	61
2 PROBLEM	63
2.1 Teza in raziskovalna vprašanja.....	63
3 METODOLOGIJA	65
3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke.....	65
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	66
3.3 Populacija in vzorčenje.....	66
3.4 Zbiranje podatkov.....	66
3.5 Obdelava in analiza podatkov.....	67
4 REZULTATI	72

5 RAZPRAVA.....	83
6 SKLEPI.....	92
7 PREDLOGI	94
8 UPORABLJENA LITERATURA.....	96
Internetni viri:	98
9 POVZETEK	100
PRILOGE	102
Priloga 1: SMERNICE ZA INTERVJU	102
Priloga 2: PRIMER INTERVJUJA Z ENOTAMI KODIRANJA (intervju z osebo E).....	102
Priloga 3: RAZVRSTITEV ENOT KODIRANJA PO TEMAH IN PODTEMAH.....	105
Priloga 4: ODPRTO KODIRANJE, HIERARHIJA POJMOV IN PRIPISOVANJE MANJKAJOČIH POJMOV	112

Kazalo tabel

Tabela 1: Število otrok žrtev nasilja v družini od leta 2000 do leta 2006	19
Tabela 2: Število otrok, žrtev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost od leta 2000 do leta 2006	19
Tabela 3: Obseg pojava	20
Tabela 4: Deli resolucije, cilji in strategije.....	44
Tabela 5: Obrazec za zapis dogodka	54
Tabela 6: Grafični prikaz nalog	58
Tabela 7: Primer kodiranja (lasten vir).....	69
Tabela 8: Urejanje pojmov v hierarhijo (lasten vir)	70

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Nasilje v družini

Zelo pomembno za razumevanje koncepta nasilja v družini je razumevanje pojma družine v vseh njenih oblikah in definicijah. Pomembna je jasna slika o tem kaj družina v današnjem svetu sploh pomeni in morda še bolj kot to, kako si jo posamezniki oblikujejo. Le z razumevanjem njenih oblik in pomenov, ki ji jih njeni člani pripisujejo, lahko v celoti razumemo nasilje, ki je prostorsko umeščeno vanjo. V nadaljevanju bom skušala na družino pogledati čim širše in se obenem skušala izogniti togim definicijam, ki jo omejujejo. Ohlapna definicija nasilja se mi zdi pomembna predvsem zato, da se kakšna oblika nasilja ne izmuzne polju družinskega.

1.1.1 Definicija družine, njene pojavne oblike ter proces pluralizacije

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur.l. RS, št. 69/2004) definira družino kot življenjsko skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok, uživa posebno varstvo. Ta zakonska definicija je osredotočena na skupnost, ki mora nujno izpolnjevati dva pogoja – prisotni morajo biti tako starši kot otroci in vsebinsko sovпада z definicijo nuklearne ali jedrne družine, za katero Renner (Renner et al. 2006: 21) pravi, da gre za majhno skupnost moškega in ženske, ki sta poročena in imata skupne otroke. Omenjeni si delijo skupno bivališče, povezujejo jih čustvene vezi, občutek pripadnosti, identitete ter vzajemne opore. Avtorica pravi, da so takšne stereotipne predstave značilne za zahodno družbo in nam le malo povedo o tem kako ljudje v resnici organizirajo svoja družinska življenja. Močno je zakoreninjena predstava o nuklearni družini, kot prevladujoči družinski obliki v sodobnem svetu. To idejo utrjujejo tako moralni kot medijski in politični »družinski diskurzi« ter si s tem jemljejo pravico o razsojanju katere oblike so normalne, katere »nenavadne«, »odklonske« ali celo »patološke«.

Zaviršek (1994: 63) pravi, da je »[...]danes družina še vedno socialna institucija, v kateri so spolne vloge trdno določene« in s tem misli predvsem na predstavo o idealni materi in poslušnih otrocih. Kljub temu, da vse več ljudi živi v družinskih skupnostih, ki odstopajo od jedrne,

»klasične« družine, pa socialna politika še vedno podpira in regulira prav to, ki velja za bolj funkcionalno od ostalih bolj dezorganiziranih, manj funkcionalnih ali celo deviantnih.

Sociologinja Gittins (1993 v Renner et al. 2006: 25) meni, da obstaja veliko različnih načinov, kako si ljudje organizirajo zasebno družinsko sfero, vendar opozarja, da se pojem družine kot ideološki in stereotipni konstrukt ohranja z namenom vzdrževanja družbenega nadzora. V kontekst takšnega nadzora pa so seveda umeščene vse institucije, zakonodaja ter socialna in družinska politika.

Renner (*ibid.*: 21) piše, da je naloga strok in znanosti, da oblikuje definicijo, ki bo:

- *razlikovalna ali distinktivna* (poudarek v izvorniku), ki bo zajemala bistvene dimenzije družin in jih razlikovala od drugih oblik vsakdanjega življenja;
- *inkluzivna ali nediskriminatorna* (poudarek v izvorniku), ki bo zajela vse realne pojavne oblike družinskega življenja in jih ne bo diskriminirala na podlagi predsodkov;
- *operativna* (poudarek v izvorniku), ki jo bo moč uporabljati v državnoadministrativne in raziskovalno-informacijske namene.

Evropska komisija Združenih narodov za Evropo (UNECE) v svoji definiciji zajema osnovne statistične tipologije družin – pare brez otrok, pare z enim ali več otroki ter enega starša z enim ali več otroki. Priporoča jo v popisih prebivalstva v Evropi in se glasi: »Družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem.« (Keilman 2003 v Renner et al. 2006: 15) Statističnih definicij ne moremo enačiti s sociološkimi: »Družino definiramo kot skupino oseb, ki živi v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj ena odrasla oseba ter je med seboj povezana z zakonsko zvezo ali s kohabitacijo in starševskim razmerjem.« (Nowotny, Fux, Pinnelli 2004 v Renner et al. 2006: 16) Osnovni poudarek je na družini kot dvogeneracijski skupnosti in družbeni instituciji, ki skrbi za otroka/e. Tej predpostavki so sledili tudi pri OZN in oblikovali definicijo, ki pravi, da »družino predstavljajo vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic.« (Family: Forms and Functions 1992 v Renner et al. 2006: 16) Prav na podlagi te definicije OZN ločuje:

- *jedrne družine* (poudarek v izvirniku) – biološke in socialne jedrne družine staršev in otrok, enostarševske in adoptivne družine;
- *razširjene družine* (poudarek v izvirniku) – tri- in večgeneracijske družine, poligamne in plemenske razširjene družine;
- *reorganizirane družine* (poudarek v izvirniku) – dopolnjene ali vzpostavljene družine, življenje v skupnostih in reorganizirane družine istospolnih partnerjev. (Cseh-Szombathy 1992 v Renner et al. 2006: 17)

Podobno Filipčič (2002: 21-22) našteva različne oblike družinskih skupnosti, ki so trenutna družbena realnost:

- družina orientacije (kjer se posameznik rodi) in družina prokreacije (ki jo oblikuje s sklenitvijo zakonske zveze ali s skupnim življenjem z drugo osebo),
- razširjena družina (poleg zakoncev in njunih otrok še bratje, sestre, starši, strici, tete...),
- enoroditeljska družina,
- zveza istospolnih partnerjev,
- dopolnjena družina (skupnost roditelja in otrok z novim partnerjem in njegovimi otroci ali skupnimi otroci),
- nuklearna družina: oče, mati, otroci,
- samska družina.

Menim, da je za razumevanje pojma družine bistvenega pomena opredelitev družinskih članov, ki jo v drugem členu navaja Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 16/2008). Pomembno je, da pod pojmom »družinski član« zajame širok spekter oseb, saj se določene oblike nasilja uvršča v krog nasilja v družini in ne v polje, ki se dotika le naključnih posameznikov. Po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND) so družinski člani in članice:

- zakonec ali zunajzakonska partnerica oziroma partner, bivši zakonec ali bivša zunajzakonska partnerica oziroma partner,
- partnerica oziroma partner ali bivša partnerica oziroma partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti,
- krvna sorodnica oziroma sorodnik (v nadaljnjem besedilu sorodnik) v ravni vrsti,

- krvni sorodniki v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena,
- sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena,
- posvojiteljica oziroma posvojitelj (v nadaljnjem besedilu: posvojitelj) in posvojenka oziroma posvojenec,
- rejnica oziroma rejnik in rejenka oziroma rejenec,
- skrbnica oziroma skrbnik in varovanka oziroma varovanec,
- osebe, ki imajo skupnega otroka,
- osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

Pojem družine nima trdne, enotne opredelitve, saj je oblik družinskega življenja veliko in se skozi čas spreminjajo. Prav proces spreminjanja pa neposredno vpliva tudi na funkcije, ki jih ima družina v sodobnem svetu:

- zadovoljevanje spolnih potreb moškega in ženske,
- zagotavljanje reprodukcije družbe z rojevanjem potomstva,
- osebnotna stabilnost odraslih (čustvene potrebe, občutek varnosti),
- socializacija otrok,
- ekonomska funkcija družine (Filipčič 2002: 17).

Enoznačne definicije sodobne družine danes ni mogoče postaviti, saj je tudi ne potrebujemo. Potrebujemo pa znanje o raznolikem, kompleksnem in spremenljivem družinskem življenju, ki ni nekaj statičnega in linearnega, ampak ima značilnosti spreminjajočega se in nepredvidljivega. Nuklearni družini se pridružujejo različne oblike družinskega življenja. Najmanj od vsega se spreminja materinstvo, spreminja pa se vloga očeta ter otrok. (Švab 2001 v Čačinovič Vogrinčič 2008: 15-16)

Intenzivno spreminjanje je v zadnjem času glavna značilnost družinskega življenja. Kot že rečeno gre predvsem za odmikanje od modernega modela nuklearne družine. Intenziteta spreminjanja je pogojena s kulturnimi, družbenimi ter drugimi raznolikostmi zahodnih družb. Z naraščanjem raznovrstnosti družinskega življenja lahko govorimo o *pluralizaciji družinskega življenja* (poudarek v izvirniku). Družina kljub spremembam nikakor ni na robu propada in še vedno ostaja pomembna družbena institucija. (Švab et al. 2006: 63-64)

Pluralizacija oblik družinskega življenja ni nov pojav, saj so predniki živeli, podobno kot danes, v številnih različnih oblikah družin. (Filipčič 2002: 22)

S pluralizacijo se ne spreminjajo le življenjski poteki, ampak tudi narava njihovega vzpostavljanja. Posamezniki so v svojih odločitvah o življenjskem poteku manj vezani na klasične družbene norme in njihovo časovno zaporedje. Proces *pluralizacije družinskih potekov* (poudarek v izvirniku) se kaže na treh ravneh:

1. spreminja se maritalno vedenje (vse bolj nedoločeno, nestabilno in spremenljivo),
2. število reorganiziranih družin narašča,
3. prehodi med posameznimi obdobji družinskega poteka se prularizirajo (Švab et al. 2006: 64).

Iz napisanega vsekakor sledi, da družine v sedanjem času zavzemajo široko paleto pojavnih oblik. Posamezniki se svobodno odločajo kakšne oblike skupnosti jim najbolj ustrezajo, v katerih se najboljše počutijo in v kakšnih želijo vzgajati svoje otroke. Izpostavlja bi le še tisto, kar je, po besedah Filipčičeve (2002: 26) skupno vsem oblikam družinskega življenja, t.j. »[...]vzrok zaradi katerega posamezniki prostovoljno vstopajo vanje: potreba po zadovoljevanju spolnih in čustvenih potreb, torej potreba po intimnosti.«

Mnoge raziskave so pokazale, da družina kot osnovna družbena celica ni le podpirajoče okolje, ki svojim članom in članicam nudi čustveno, socialno in materialno oporo, temveč je velikokrat lahko tudi nasilno okolje, kjer se na zelo surov način kršijo temeljne pravice njenih članov in članic. Idealna družina, v kateri otrok najde varno zavetje in se starost dostojanstveno doživi v krogu najbližjih, je že dolgo le še stereotipna predstava, ki ima v praksi vse manj podlage (Bezenšek Lalič 2009: 11). Iz omenjenega stereotipa ni izvzeta nobena pojavnost družinske oblike. Lahko bi celo rekli, da sočasno s procesom porajanj novih družinskih oblik, obstaja še drugi proces, ki pa žal ostaja stalen in neomajen v svojem obstoju t.j. proces nasilja v družini.

1.1.2 Kaj je nasilje v družini

1.1.2.1 Definicija nasilja v družini, značilnosti in vzroki

V tem delu želim razjasniti pomen nasilja v družini. Sama besedna zveza nakazuje le prostorsko umeščenost nasilja – v družino, nič pa nam ne pove o razmerju moči in o tem kdo je povzročitelj in kdo žrtev. Okvir, ki ga bom s tem postavila, bo podlaga za nadaljnje poglobljeno raziskovanje, o bolj specifičnem segmentu nasilja v družini, in sicer nasilje nad otroki.

ZPND (Ur.l. RS, št. 16/2008) v tretjem členu definira nasilje v družini, kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja.

Zaviršek (1994: 63) navaja, da se najpogosteje nasilje definira kot način nadzorovanja, ki ga izvaja ena oseba nad drugo in ki se manifestira na različne načine (fizično, spolno, emocionalno, ekonomsko nasilje in zatiranje, grožnje, ...).

Nasilje v družini zajema zelo različne oblike in različno intenzivna ravnanja z različnimi posledicami. Pogosto je opredelitev nekega ravnanja kot nasilnega odvisna tudi od subjektivne predstave vpletenih (povzročitelj, žrtev, opazovalec) o primernosti določenih medsebojnih odnosov, ki izhajajo iz subjektivne predstave o vlogi družinskih članov in splošnih vrednot posameznika. Ne glede na obliko in intenzivnost vedno govorimo o nasilju. Seveda pa delovanje države nikakor ne sme biti prepuščeno subjektivni opredelitvi strokovnih delavcev nekega ravnanja kot nasilja, ampak mora država s pravnimi pravili in definicijami preseči subjektivne ocene. Država mora zato določena ravnanja opredeliti v pravnih pravilih, s pravnimi pravili zavezati organe k enakemu delovanju in ustvariti pogoje za učinkovito izvajanje pravil (Filipčič, Klemenčič 2011: 11).

V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 41/2009, v nadaljevanju Resolucija) so zapisali, da se nasilje v družini dogaja za zaprtimi vrati oziroma v

zasebnih prostorih, zaradi česar lažje ostaja skrito in ga je težje prepoznati kakor nasilje, ki se dogaja na javnih krajih. Na različne oblike nasilja v družini strokovne in pristojne službe praviloma naletijo šele, ko traja že dlje časa in se začne kazati v usodnih posledicah. Najpogostejše težave pri ugotavljanju obsega in vrst nasilja v družini so:

- neobčutljivost ali premajhna družbena občutljivost za to nasilje;
- nedoslednost prijavljanja nasilnih dejanj (zaradi sramu, strahu, samoobtoževanja, slabe dostopnosti do služb in strahu pred odzivom), zaradi česar jih veliko ostaja nezaznanih in nekaznovanih;
- neusklajeno delovanje pristojnih služb;
- slaba odzivnost pristojnih služb v posameznih primerih;
- še zlasti starejši se bojijo in sramujejo prijaviti ter priznati pristojnim organom, da so žrtve nasilja v lastni družini, saj so fizično odvisni od povzročiteljev zaradi zadovoljevanja telesnih potreb;
- neusklajenost pristojnih organov v prizadevanju za večjo ozaveščenost in občutljivost glede nasilja v družini;
- nezadostna programska ponudba glede na potrebe uporabnikov;
- neenakomerna pokritost slovenskega prostora s programi pomoči osebam z izkušnjo nasilja v družini in s programi za povzročitelje nasilja;
- neučinkovita porazdelitev sredstev na nacionalni in lokalni ravni za celostno financiranje programov za osebe z izkušnjo nasilja v družini.

Vse pogostejše je v literaturi zaslediti termin nasilje nad ženskami in otroki v družini, saj splošno nasilje v družini ne pojasnjuje kdo so povzročitelji, kdo žrtve in odgovornost za nasilje neustrezno porazdeljuje med vse družinske člane (Aničić et al. 2002: 175). Za nasilje nad ženskami v družini je značilno, da so povzročitelji večinoma moškega spola (sedanji ali bivši partnerji, očetje, ...), za nasilje nad otroki pa je značilno, da ga povzročajo starši in drugi družinski člani obeh spolov (*ibid.*: 125). Obe skupini povzročiteljev, moški oziroma starši ali drugi družinski člani, imata v družinski skupini položaj moči, pri čemer ne gre zgolj za družbeni položaj, temveč tudi za fizično moč, ki omogoča nasilje celo tam, kjer ga družinske in družbene norme strogo prepovedujejo (Goody 2003: 206). Če povzamem, je za nasilje v družini torej

najbolj značilno, da je povzročitelj moški, žrtve pa so ženske in otroci. Poleg omenjenega drži tudi:

- da ima ena oseba željo oz. potrebo po nadzorovanju druge osebe,
- da se nasilje v družini dogaja predvsem v zaprtih, »varnih« prostorih,
- da največkrat ni nobenih prič oziroma so to družinski člani in članice,
- da gre pogosto za huda dejanja, ki pustijo težke in dolgotrajne posledice (Aničić et al. 2002: 128).

Policija, stroka in nevladne organizacije soglasno izpostavljajo, da je družina za ženske in otroke potencialno najnevarnejši kraj, partner za žensko potencialno najnevarnejša oseba, saj se večina poškodb s smrtnim izidom zgodi prav v okviru družine (Rener et al. 2006: 165). Ali kot pravita Galles in Straus (1989 v Dvoršek, Selinšek 2010: 45): »Veliko večja verjetnost je, da boste fizično napadeni, poškodovani ali umorjeni v svojem lastnem domu, od roke ljubljene osebe kot kjerkoli drugje«.

Med vzroki za pojav nasilja v družini v grobem prevladujejo trije:

1. iz družbenopolitičnega vidika naj bi bili vzrok za nasilje v družini obstoječi patriarhalni vzorci in iz spola ter starosti izvirajoče neenakosti družbene moči;
2. teorije, ki izhajajo iz individualnih razlagalnih modelov in psiholoških medosebnih razlik poudarjajo povezavo med izpostavljenostjo nasilju v otroštvu in kasnejšim nasilnim ravnanjem;
3. teorije družinskih dinamik pa zavzemajo stališče, da nasilje izhaja iz vzorcev družinske interakcije, ki v splošnem temelji na šibki in neuspešni komunikaciji ter neprimernih strategijah reševanja medosebnih konfliktov (Mauricio, Gormley 2001 v Švab et al. 2006: 184).

Raziskave so pokazale štiri glavne konflikte, ki pripeljejo moškega do nasilja:

- posesivnost in ljubosumnost,
- moška pričakovanja glede ženskega dela v gospodinjstvu,
- moško prepričanje, da imajo pravico kaznovati žensko, če naredi kaj »narobe«,

- potreba moških, da vzdržujejo in manifestirajo svoj položaj avtoritete. (Dobash 1992 v Zaviršek 1994: 65)

Nasilje v družini je neposredno povezano z nasiljem v družbi, saj je družina primarna socializacijska skupina, ki postavlja otroku meje s svetom. Otrok vzgajan v nasilni družini, ima specifičen odnos do nasilja, saj živi v svetu drugačnega vrednostnega sistema na ravni medosebnih odnosov. Tak otrok izven družine prinaša odkrito ali prikrito vedenje nasilne komunikacije (Černetič, Dečman Dobrnjič 2004 v Zlokovič, Dečman Dobrnjič 2007: 55).

Goody (2003: 207) pa izpostavlja protislovje med prisotnostjo nasilja in družbo, ki je doživela »modernizacijo« in »civilizacijo« vedenja in čustvovanja, v kateri so mladi, bolj kot v preteklosti, deležni vzgoje v »ljubečih družinah«. Goody piše, da se je z zmanjšanjem moči religije, sankcij in institucij, na katerih temeljijo številne današnje oblike družinske »svobode«, zmanjšala tudi moč sankcij za druge oblike medosebnega vedenja, kamor spada tudi nasilje. Nasilje torej ni le individualen, ampak v prvi vrsti družben problem, saj obstaja večinoma tam, kjer ga družba dopušča (Kuhar et al. 1999: 13).

1.1.2.2 Dinamika nasilja v družini

Ajduković in Pavleković (2004 v Bezenšek Lalič 2009: 12,13) izpostavljata tri ravni, ki združujejo zapleteno dinamiko dejavnikov, ki omogočajo in pogojujejo pojav nasilja v družini:

1. Individualna raven vključuje lastnosti osebnosti, razvojno pot posameznika in posameznice, njune življenjske nazore, vrednote, prepričanja. Nanaša se na značilnosti povzročitelja in na značilnosti članov in članic družine, ki so žrtve nasilja.
2. Družinska raven vključuje dinamiko, vloge in vzorce vedenja v partnerskih odnosih med vsemi člani in članicami družine.
3. Sociokulturna raven vključuje gospodarske odnose, situacijo, značilnosti in norme lokalne skupnosti, zakone, pravosodno prakso, ...

Za nasilje v družini torej lahko trdimo, da gre za osebni, družinski in družbeni problem, ki ima v odnosu vedno nek svoj začetek. Običajno je to klofuta ali brca, ki žensko zmede in ji povzroči občutek strahu, sramote, šoka ... Ženska skuša dogodek navadno potlačiti ali pa ga opravičiti na

najrazličnejše načine. Nasilje v družini običajno ni enkraten in časovno omejen pojav. Odnos postane sčasoma bolj nasilen in zanj so značilna ponavljajoča se obdobja, ki jih imenujemo tudi krog nasilja:

- Naraščanje napetosti, ko skuša ženska v čim večji meri zmanjšati napetost tako, da vpliva na razpoloženje moškega in skuša minimalizirati razloge, ki bi pripeljali do izbruha. Na vse načine se trudi predvideti možnost partnerjevega nasilnega izbruha. Bolj kot narašča napetost, bolj izgublja nadzor.
- Izbruh se zgodi, ko je napetost prevelika in prerase v nasilje nad žensko. Ženska si očita, ker s svojimi dejanji ni zmogla ustaviti nasilja.
- Obdobje opravičevanja, ko se partner ženski na različne načine opravičuje za storjeno dejanje in obljubi, da se ne bo ponovilo. Ženska se počuti bolje, prepričana je, da lahko poskrbi za partnerja in s tem prepreči nove izbruhe nasilja.
- Obdobje medenih tednov, obdobje nežnosti, ki traja dokler se napetost znova ne začne stopnjevati in krog je sklenjen (Van der Ert et al. 2001: 30, 31; Dečman et al. 2002 v Zlokovič, Dečman Dobrnjič 2007: 57).

Iz opisanega cikla in obdobji, ki ga sestavljajo pa nikakor niso izvzeti otroci. Otroci zelo dobro sledijo materi v njenih poskusih, da bi obvladala situacijo. Trudijo se, da očetu ne bi dali razloga za nasilje, kar pa povzroča hud stres in strah. Ko se nasilje zgodi, tudi otroci občutijo občutek krivde za izbruh in verjamejo, da so si ga na nek način zaslužili, saj niso zmogli dovolj dobro nadzirati položaja. Po izbruhu je oče do otrok navadno zelo prijazen in jim kupuje darila, kar pri otroku povzroči zmedo, saj ne več kaj je prav in kaj narobe, izgublja občutek lastne vrednosti, izgublja samozavest, izgublja sebe (Dečman et.al. 2002 v Zlokovič, Dečman Dobrnjič 2007: 58, 59).

Najučinkovitejši način kako zlomiti človeka je izmenjevanje obdobji nasilja in ljubezni, še učinkoviteje pa je če se to dogaja v intimnem odnosu. Žrtev izgubi samospoštovanje, zaupanje vase in v druge, samozavest, ... V procesu nasilja je veliko močnih mehanizmov, ki en za drugim, še posebej pa v kombinaciji, povzročijo, da postane nasilje aktiven in dinamičen proces z globokimi posledicami za vse, ki jih prizadene. Tako povzročitelj kot žrtev nasilje normalizirata in s tem, ko postaja del vsakdana, postaja tudi vedno bolj sprejemljivo in

opravičljivo. Moški proces normalizacije je usmerjena strategija nadzorovanja ženske, medtem ko je ženski proces normalizacije strategija prilagajanja z omejenimi možnostmi nadzora. Prilagoditev se počasi spreminja v strategijo za končanje nasilja in na koncu v strategijo za preživetje (Bjorck 1998 v Horvat et al. 2004: 58).

Spremljajoč proces nasilja je tudi proces krčenja življenjskega prostora žrtve. Družbeno življenje ženske je vse bolj omejeno, stiki se krčijo, ženska postaja čisto izolirana od okolice. Sčasoma postane moški edini, ki jo še potrjuje, njegova podoba o njej pa postane njena lastna (Horvat et al. 2004: 58).

Munc (2010: 154, 155) pri dinamiki nasilja omenja teorijo Karpmanovega dramskega trikotnika (v nadaljevanju KDT). Teorija omenja, da se v kriznih položajih ljudje ne odločamo samostojno, ampak prevzemamo nezavedne in škodljive vloge. Pri KDTju je pomemben obrat, ko se vloge zamenjajo. Vloge na treh ogliščih trikotnika – *žrtev*, *preganjalec*, *rešitelj* (poudarek v izvirniku) – niso vloge svobodne odločitev, ampak kažejo na nesamostojnost.

Za vsako družbo, v kateri se nasilje dogaja, je običajno značilen proces mentalne okužbe z nasiljem. Postavimo lahko hipotetično trditev, da je otrok žrtev nasilja v družini. Nekdo v družini je torej storilec nasilja, z njim pa v krog vstopajo tudi družinski člani, ki vedo kaj se dogaja, a molčijo. Običajno je tako, da tudi sosedje o tem nekaj vedo, pa tudi molčijo. Potem je tu še šola, ki morda tudi sluti in ne reagira. Če dodamo še značilnost slovenske kulture, da se slabe novice rade zelo hitro širijo, se v krog nasilja vključujejo nove in nove osebe. Tako lahko rečemo, da za vsako nasilno dejanje nad otrokom ve določena skupina ljudi, ki molči, skupina se širi v širše družbeno okolje. Nasilje postaja sprejeto kot ustrezno vedenje, postaja del družbenih norm, družba pa postaja vse bolj mentalno oziroma psihično okužena z nasiljem (Dečman Dobrinjič idr. 2002 v Zloković, Dečman Dobrinjič 2007: 53).

Ženska iz nasilnega odnosa zelo težko odide, saj to ni stvar svobodne odločitve, ampak dolgotrajen proces. Vedno prisoten strah jo popolnoma ohromi. Pri tem nikakor ne gre pozabiti, da jo skozi proces vedno spremlja otrok, ki sam običajno ne more oditi in je popolnoma odvisen od mame in njene odločitve za odhod ali vztrajanje v nasilnem odnosu.

1.1.2.3 Kdo so žrtve?

Za lažje razumevanje različnih terminov, ki se pojavljajo v strokovni literaturi, želim na začetku razjasniti tiste, ki se pojavljajo najpogosteje in jih v strokovnem in laičnem jeziku največkrat uporabljamo (Lešnik Mugnaioni 2005: 20, 21).:

- Žrtev je najširši in najpogosteje rabljen termin za označitev oseb, ki preživljajo nasilje. V zadnjih letih so vse glasnejše opazke o neustreznosti in zamejenosti tega termina, ki izhaja iz predpostavke, da nekdo trpi, je pasiven, nezmožen upreti se povzročitelju nasilja in izraža nemoč. Resnica pa je običajno ravno nasprotna – ženske in otroci, ki preživljajo nasilje v družini razvijejo izredno moč, iznajdljivost in različne strategije preživetja. Z rabo termina žrtev jim to moč odvzamemo oziroma jim je ne priznamo in jih tako simbolno oslabimo v boju zapore nasilje.
- Preživela/preživeli izžareva veliko energije, moči, odločnosti,... Z njim se želi osebam, ki preživljajo nasilje, dati priznanje in jih opolnomočiti pri iskanju poti iz nasilja. Uporabljati ga je potrebno v kombinaciji z vrsto nasilja, da ne pride do mešanja z drugimi oziroma drugačnimi preživelimi.
- Oseba z izkušnjo nasilja je termin, ki daje poudarek na izkušnjo, ki jo ima neka oseba. Izraz je ustrezen predvsem v kontekstu premagovanja posledic nasilja, saj odgovornost daje dejanju oziroma njegovemu povzročitelju in ne žrtvi nasilja. Pri uporabi tega termina moramo biti pazljivi pri razjasnitvi vrste izkušnje, saj so mogoče različne interpretacije. Izkušnja nasilja lahko povezuje zelo različne subjekte – povzročitelja, žrtev, opazovalca ter zaupne osebe vseh naštetih. Vsi naštetih imajo izkušnjo nasilja, a je ta pri vsakem posamezniku zelo drugačna in specifična ter terja posebno obliko obravnave in pomoči.

Raziskave dokazujejo, da so v več kot 90% žrtve nasilja v družini ženske in otroci, povzročitelji pa v veliki večini moški (Aničić et al. 2002: 175).

V Sloveniji je bila leta 2009 izvedena raziskava o nasilju nad ženskami (zajetih je bilo 752 žensk), ki je pokazala, da je vsaka druga ženska do dopolnjenega 15. leta starosti doživela nasilje, najpogosteje psihično, nato fizično, premoženjsko, omejevanje gibanja ter spolno nasilje. Raziskava iz leta 2005, ki je zajemala tako moške kot ženske, je pokazala, da je četrtna

anketiranih doživela nasilje v družini. Od tega jih je skoraj tri četrtine nasilje doživelo v družini, v kateri so odrasli, tretjina pa v družini, v kateri so živeli kot odrasle osebe. Nekaj jih je torej imelo izkušnjo nasilja tako iz otroštva kot iz partnerskega odnos (Filipčič, Klemenčič 2011: 10). Če si dovolim sklepati, da so v večini anketirane ženske tudi matere, je zastrašujoče kako velik procent je žrtev nasilja tudi med otroci, pri čemer velja poudariti, da je otrok žrtev nasilja tudi če je zgolj priča nasilnim dejanjem. Nekateri podatki kažejo, da so otroci prisotni v 80% primerov, ko so njihove matere žrtve nasilja v družini (Paymar 2000: 1). Bowker, Arbitell in McFerron so v letu 2000 izvedli intervjuje s tisoč zlorabljenimi ženskami. Študija je pokazala, da so v 70% primerov, imeli izkušnjo nasilja s strani očeta tudi njihovi otroci. Med zlorabo žensk in zlorabo otrok se je vzpostavila korelacija – kolikor huje je bila zlorabljena ženska, toliko hujše je bilo tudi nasilje nad otrokom (Aničić et al. 2002: 136). Omeniti velja še ugotovitev raziskave iz leta 1983, ki jo je Walkerjeva opravila med 403 ženskami, ki so doživljale nasilje. Kar 28% žensk je izvajalo nasilje nad svojim otrokom, medtem ko so same živele v nasilnem odnosu (Zaviršek 1994: 66).

V letu 2002 je bilo po svetu ubitih 53.000 otrok. Od 80 do 98% otrok je bilo podvrženih telesnemu kaznovanju znotraj družine. 150 milijonov deklic in 73 milijonov dečkov pod starostno mejo 18 let je bilo prisiljenih v spolne odnose ali so bili žrtve drugih oblik spolnega nasilja (WHO 2002 v ur. Antić Gaber 2009: 85).

Raziskava, ki jo je med osmošolci slovenskih osnovnih šol izvede Center za socialno psihologijo in študije mladine, pa je pokazala, da mladi v vsaki peti družini doživljajo nasilje kot problem v svojih družinah (Filipčič, Klemenčič 2011: 10).

Iz podatkov Ministrstva za notranje zadeve je razvidno, koliko je otrok do 18. leta starosti, ki so bili žrtve kaznivih dejanj, storjenih v družini, med letom 2000 in 2006. Podatki so zajeti iz kazenskih ovadb, ki jih je policija podala na pristojna okrožna državna tožilstva, obsegajo pa tako kazniva dejanja z elementi nasilja kot tudi druga kazniva dejanja (neplačevanje preživnine, kazniva dejanja zoper premoženje, itd.) (Kako narediti to državo varno za otroke 2007: 30, 31).

Tabela 1: Število otrok žrtev nasilja v družini od leta 2000 do leta 2006

<i>leto</i>	<i>število oškodovancev</i>
2000	344
2001	390
2002	484
2003	519
2004	535
2005	509
2006	569

Tabela 2: Število otrok, žrtev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost od leta 2000 do leta 2006

<i>leto</i>	<i>število oškodovancev</i>
2000	175
2001	246
2002	242
2003	225
2004	249
2005	219
2006	201

Iz podatkov je razvidno, da je število žrtev med otroci vsako leto večje. Tega ne bi pripisala splošnemu naraščanju nasilja ampak predvsem večji senzibilnosti odgovornih institucij ter večjemu občutku odgovornosti do prijave iz strani okolice.

V letu 2007 so Centri za socialno delo obravnavali 4012 otrok z izkušnjo nasilja v celotni Sloveniji: 1316 zaradi suma o neustreznem ravnanju, 1098 zaradi zanemarjanja, med njimi je bilo 814 žrtev psihičnega in 369 žrtev telesnega nasilja, 266 otrok so obravnavali zaradi prijave suma kaznivega dejanja in 149, ker so bili žrtve spolne zlorabe (Resolucija, Ur.l. RS, št. 41/2009).

V spodnji tabeli so prikazani podatki Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo od leta 2004 do leta 2007, o obravnavah otrok po različnih kategorijah, ki so opredeljene kot ogrožajoče (ur. Pavlović et al. 2008: 53).

Tabela 3: Obseg pojava

Otroci, mladostniki ter mlajše polnoletne osebe	2004	2005	2006	2007
Prikrajšani za normalno družinsko življenje – skupaj	13608	13565	12292	12156
Zapuščeni in zanemarjeni otroci	791	809	780	784
Otroci staršev, ki so jim bile odvzete starševske pravice	1	3	2	
Otroci staršev, ki zanemarjajo starševske dolžnosti	1122	1085	923	935
Otroci staršev neurejenimi medsebojnimi odnosi	7207	7410	6967	6722
Trpinčeni otroci	361	367	331	312
Otroci, pri katerih gre za sum spolne zlorabe	214	267	213	208

Zlasti feministični viktinologiji gredo zasluge za »odkritje« t.i. nevidnih žrtev v zasebni sferi, predvsem otrok in žensk. Fenomen nevidnih žrtev je šele v zadnjih treh desetletjih pritegnil pozornost strokovnih krogov in laične javnosti, saj je nasilje v intimnih razmerjih zelo težko preučevati. Dogaja se daleč od oči in ušes javnosti, tako žrtve kot povzročitelji pa o nasilju težko spregovorijo (ur. Kanduč 2002: 168).

1.1.2.4 Kdo so povzročitelji nasilja?

V literaturi se pojavlja veliko izrazov za osebe, ki povzročajo nasilje. Navadno so v moški obliki, saj velja, da so storilci v veliki večini moški. Po podatkih policije je bilo v letu 2009 povzročenih 6807 kaznivih dejanj nasilja v družini. Storilci kaznivih dejanj z elementi nasilja v družini so bili v 88% moški (Filipčič, Klemenčič 2011: 9). Za začetek bi želela razjasniti tista pojmovanja, ki se pojavljajo najpogosteje (Aničić et al. 2002: 176):

- Nasilnež, nasilnik ali nasilen človek: sopomenke, ki izpostavljajo predvsem osebnost tistega, ki povzroča oziroma izvaja nasilje. Vsi naštetih izrazi izhajajo iz predpostavke, da je nasilje oziroma nasilnost nekaj, kar je lastno, vrojeno človeku, zato je posledično tudi njegova odgovornost za storjena dejanja manjša. Ob enem pa se z etiketo osebnosti kot nasilne ali nasilniške vnaprej jemlje možnost, da ta oseba spremeni komunikacijo z okoljem in se nauči nenasilnega vedenja.
- Storilec: pravni termin, ki označuje osebo, ki je storila kaznivo dejanje. Izraz ni ustrezen, saj predpostavlja, da je oseba storila kaznivo dejanje in bila zanj tudi obsojena in kaznovanja. Gre za pojem, ki lahko označuje le tiste povzročitelje nasilja v družini, katerih dejanja so bila kazniva.
- Povzročitelj nasilja: bistvo tega izraza je umeščeno v vedenje tistega, ki izvaja nasilje. Termin je nevtralen do osebnosti in tako dopušča možnost, da povzročitelj spremeni svoje vedenje in se nauči nenasilne komunikacije z okoljem.

Paymar (2000: 1) piše, da ne obstaja univerzalni profil za nasilnega moškega. Povzročitelji so bogati, srednje premožni in revni, prihajajo iz delavskega in uradniškega razreda, so stari in mladi. Nekateri so odraščali v nasilnem okolju, drugi ne. Nekateri imajo univerzitetno izobrazbo, drugi so opustili šolanje. Nekateri pretepajo, ko so pod vplivom alkohola, drugi, ko so trezni. So pripadniki različnih ras, ver in kultur.

Munc (2010: 128-133) pravi, da so povzročitelji nasilja, čisto običajni državljani, ki svoje vedenje običajno zelo dobro skrivajo za domačimi zidovi. Nasilno vedenje pripisujejo svojim osebnostnim značilnostim in ga z njimi tudi opravičujejo ter stresnemu življenju, ali pa trdijo, da njihovo vedenje sploh ni nasilno ter da gre zgolj za preveč zaskrbljene in striktno interpretacije. Avtor opozarja na napačno mišljenje, ki je v družbi prisotno, in sicer, da so si vsi povzročitelji nasilja med seboj zelo podobni. Za lažje razumevanje je oblikoval pet kategorij povzročiteljev, ki jih je srečal pri svojem delu:

1. Ujeti v začaranem krogu nasilja – storilci, vpeti v dolgotrajne odnose, kjer se vloge storilca in oškodovanca tudi menjata med več osebami, v isti generacijski liniji ali pa gre za transgeneracijsko menjavo. Značilna je družinska obremenjenost z nasiljem in zelo slabe komunikacijske navade.

2. Nemočni in jezni – osebe z izrazito slabo samopodobo, nezadovoljne in neizživete na mnogih življenjskih področjih. Nasilje ni nujno njihov prevladujoč način odzivanja, ampak ga doživljajo kot zadnji izhod. Svojega vedenja se pogosto sramujejo in ga prikrivajo. V to skupino sodi velika večina povzročiteljev družinskega nasilja.
3. Impulzivni in slučajni – ta skupina zajema različne profile. Sem sodijo tisti, ki sicer dobro rešujejo probleme, a so se znašli v brezizhodnem položaju, tisti, ki imajo slabše kontrolne mehanizme jeze in se besu prepustijo le občasno, ... Lahko gre tudi zato, da so nasilni le ob določenih impulzih (alkohol, nogometna tekma, ...).
4. Kronični nasilniki – to so povzročitelji, ki so zgradili svojo identiteto na tem, da so povzročitelji nasilja in se s te ponašajo, predvsem v funkciji zastraševanja drugih. Za svoje žrtve izbirajo predvsem pasivne ter šibke oškodovance. Imajo precejšen občutek moči, ki ga s pridom izkoriščajo.
5. Sadisti in psihopati – sicer izjemno redka, a najbolj nevarna skupina za družbo in posameznike. Gre za posameznike, ki imajo običajno diagnozo osebne motnje. Njihovo dožemanje sveta je izrazito drugačno od našega. Občutek moči in nadvlade jih žene k doseganju notranjega zadovoljstva. (*ibid.*: 128-133)

Največji problem predstavljajo *prepričanja* (poudarek v izvirniku), ki jih moški pridobijo z vzgojo. Prejemajo sporočila, da je moški glava družine, da ima neomejeno avtoriteto in moč ter da odloča vsem, kar je pomembno. Moški niso nasilni po naravi, ampak so naučeni, da je nasilje primeren način reševanja konfliktov. Naučeni so tudi, da nasilje prinese občutek moči. Moški lahko, ne glede na to, zavrnejo seksistično prepričanje o neenakosti med moškim in žensko. Dečke in deklice je potrebno naučiti, da sta moški in ženska enakopravna, da morajo biti odnosi spoštljivi in da nasilje nikakor ni primeren ali učinkovit način reševanja konfliktov (Kuhar et al. 1999: 29; Paymar 2000: 2).

1.2 Nasilje nad otroki v družini

Otroci in mladostniki so najpogostejše žrtve nasilja v njim znanem okolju oz. socialni sredini, kot je družina in ožje sorodstvo. So nemočne žrtve fizičnega, psihičnega, spolnega nasilja in zanemarjanja ter tudi ekonomskega nasilja. Lahko so neposredne žrtve različnih oblik nasilja ali pa so posredno udeleženi kot neme priče nasilnih odnosov v svoji družini, ki jim tako sporoča, da je nasilje sprejemljiv način reševanja konfliktov in vplivanja na druge ljudi. Za otroke in mladostnike predstavlja vsako nasilje, ki so mu izpostavljeni, škodljiv vpliv na njihov celosten razvoj in zaznamuje njihovo življenje v prihodnosti. Otroci in mladostniki imajo glede na razvojna obdobja vrsto razvojnih potreb. Življenje z nasiljem vpliva na zadovoljevanje le-teh. Izpostavljenost nasilju vpliva na otrokovo telesno zdravje in razvoj, na njegov čustveni in vedenjski razvoj, na oblikovanje identitete, samopodobe, odnose z drugimi ljudmi in veščine skrbi za samega sebe, ... (Internetni vir 1, dne 2. 4. 2011). Kljub temu, da posledice nasilnih dejanj variirajo glede na naravo in jakost nasilja, lahko trdimo, da nasilje neizogibno vodi v kratkotrajne ali dolgotrajne socialne, emocionalne in kognitivne negativne spremembe. Nasilje lahko pri žrtvi izzove različna obolenja, ji povzroči poškodbe ter druge socialne probleme (UNICEF 2007; Dorne 1989 v ur. Antić Gaber 2009: 85).

Otrok, ki v družini doživlja nasilje, začne nasilje normalizirati, razume ga kot nekaj vsakdanjega.

Prepričan je, da se v drugih družinah dogaja podobno, zato:

- otrok svoje vedenje prilagaja trenutnemu vedenju staršev;
- skriva, kaj se dogaja doma, ker želi zaščititi starše;
- opazuje očetovo (ob predpostavki, da je on povzročitelj nasilja) vedenje in nanj opozarja mamo;
- pazi, da ne bi delal napak, ker se počuti krivega za nasilje v družini;
- se boji kaj bodo drugi mislili o njem;
- meni, da je slab in pokvarjen, saj se drugače to ne bi dogajalo;
- je prepričan, da mu ne bo nihče verjel;
- ga je strah, ker sta mu starša zabičala, da ne sme nikomur povedati (Aničić et al. 2002: 131).

Družina ima največji potencial za zaščito otrok in za zagotavljanje njihove fizične in čustvene varnosti. Kljub temu, da ima vsaka družina pravico do zasebnega družinskega življenja v lastnem domu, ne gre spregledati podatkov iz raziskav v zadnjih letih, ki kažejo na pogosto pojavljanje nasilja nad otroki tako s strani staršev kot drugih družinskih članov. Kot že rečeno, gre tu za zelo različna nasilna dejanja, ki vključujejo tudi ponižujoče kaznovanje, zmerjanje, izolacijo, grožnje, čustveno neodzivnost ... Mnogo tega nasilja ostane skritega za zidovi domov (Internetni vir 2, dne 2. 4. 2012).

1.2.1 Oblike nasilja nad otroki

Opisala bom oblike nasilja, ki so najpogostejše in katerih žrtve so otroci. Za nasilje nad otroki v družini je značilno, da se oblike nasilja največkrat prepletajo med seboj in se precej pogosto pojavljajo kot kombinacije različnih oblik (npr.: klofute spremljajo grožnje s smrtjo). V naslednjem poglavju se bom podrobneje posvetila spolnemu nasilju oziroma spolni zlorabi, saj je to področje zelo specifično. V enem od naslednjih poglavji bom skušala predstaviti tudi telesno kaznovanje, kot neke vrste »mejno« obliko med poljem kaznivega oziroma nasilnega in poljem individualne izbire glede vzgojnih vzorcev staršev.

Zakon o preprečevanju nasilja definira fizično nasilje kot vsako uporabo fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe. Fizično nasilje pomeni zlorabo fizične moči ali grožnjo z uporabo le-te. Usmerjeno je na otrokovo telo ali njegovo življenje. Vsako fizično nasilje je hkrati tudi psihično, meja med njima pa je tam, kjer se besednemu nasilju pridružijo tudi udarci. Cilj fizičnega nasilja je predvsem pridobiti, povečati ali dokazovati moč nad žrtvijo, ki je v tem primeru otrok. Je oblika nasilja, ki je najbolj vidna saj ima posledice na telesu in je zato, s stališča kazenskega pregona najbolj enostavno pregonljiva. Med fizično nasilje prištevamo udarjanje z roko ali drugimi predmeti, brcanje, lasanje, odtrganje, »butanje ob steno«, pljuvanje, davljenje, ... (Zlokovič, Dečman Dobrnjič 2007: 187; Horvat et al. 2004: 45; Munc 2010: 218; Filipčič, Klemenčič 2011: 13; Aničić et al. 2002: 129).

ZPND definira psihično nasilje kot ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženost in druge duševne stiske. Iwaniec (1996 v Zloković, Dečman Dobrinjič 2007: 48) pravi, da »[p]sihično trpinčenje obsega pasiven in ignorantski odnos do emocionalnih potreb otrok, zanemarjanje emocionalne stimulacije, odtegotanje zaščite in emocionalne podpore ter uveljavljanje okrutnih stilov obnašanja ali pa zavračanje kakršnih koli emocionalno toplih kontaktov z otrokom.« To so dejanja, ki najpogosteje potekajo na verbalni ravni in negativno vplivajo na samozavest, samopodobo in samozaupanje druge osebe. Ta oblika je najbolj prisotna in se običajno povezuje z vsemi ostalimi oblikami nasilja. O psihičnem nasilju govorimo, ko se vzorec nadzorovanja, s katerim odrasli doseže tisto, kar hoče, na račun otroka, njegovih pravic, želja, ponavlja vedno znova. Pri psihičnem nasilju gre predvsem za kontrolo nad otrokom, za prevlado nad njim in ustrahovanje. Lahko se pojavlja v zelo različnih stopnjah intenzivnosti, od blagih oblik, ki so komaj zaznavne, pa vse do grobih oblik psihičnega nasilja, ki otroka popolnoma ohromi oz. ga pripelje na rob norosti. Med psihično nasilje prištevamo zaničevanje, obkladanje z žaljivimi izrazi, izsiljevanje, grožnje s fizičnim nasiljem, namensko zanemarjanje otrokovih čustvenih potreb, izolacijo od drugih, dolgotrajen molk, uničevanje osebnih predmetov, ljubosumje... (Zloković, Dečman Dobrinjič 2007: 48, 187; Horvat et al. 2004: 43, 44; Munc 2010: 345; Filipčič, Klemenčič 2011: 14; Aničić et al. 2002: 129).

ZPDN definira ekonomsko nasilje kot neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov. Ekonomsko nasilje ni pogosta oblika nasilja nad otroki, saj otroci praviloma nimajo lastnega premoženja. Kljub vsemu pa otroci pred tovrstnim nasiljem niso varni. Lahko se na primer kaže pri otrocih, ki prejemajo pokojnino po umrlem staršu, pa jo starš, ki skrbi za otroka ne nameni njegovim potrebam, ampak izključno lastnim in so zato otrokove potrebe zapostavljene (Filipčič, Klemenčič 2011: 14).

ZPND pravi, da je zanemarjanje oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin. Zanemarjanje otrok definiramo kot ponavljajoči se vzorec nezadostne skrbi za otroka

iz strani staršev oziroma oseb, s katerimi otrok živi. Strokovnjaki definirajo štiri tipe zanemarjanja otrok – fizično, čustveno, izobrazbeno in zdravstveno. Otrok je žrtev zanemarjanja, če ni deležen ustrezne prehrane, če je skrb za njegovo zdravje pomanjkljiva, če je skrb za urejenost otrokovih oblačil in higiene pomanjkljiva, če se otroku onemogoča izobraževanje, če je odzivnost na otrokove potrebe nizka ali nična. (Internetni vir 3, dne 4. 4. 2012; Filipčič, Klemenčič 2011: 15).

ZPND navaja, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja. Nasilje nad mamo je hkrati nasilje nad otrokom. Čeprav otroci niso neposredni »objekt nasilja«, ima že samo opazovanje zanj enako hude posledice. Zavedanje otroka, da nasilje neposredno doživlja kak drug družinski član, je za otroka prav tako škodljivo, saj je zaradi tega prestrašen, takšno družinsko okolje pa je neprimerno za njegov pravilen razvoj, učenje vrednot, oblikovanje pozitivne samopodobe in učenje socialnih veščin. Otrok, ki je priča nasilju v družini, bo zelo verjetno izkusil hude in dolgotrajne posledice, kot so občutki krivde in nemoči. Poleg navedenih posledic pa ima spremljanje nasilja enega starša nad drugim, vpliv tudi na razvoj prepričanja, da je sprejemljivo kaznovati druge, in izražati moč, prepričanje, da je nasilje učinkovito in da je kaznovanje žensk sprejemljivo. Otroci, ki so priče nasilju, običajno razvijejo višjo stopnjo strpnosti do nasilja (Filipčič, Klemenčič 2011: 15; ur. Antić Gaber 2009: 88; Aničić et al. 2002: 136; Bezenšek Lalić 2009: 26).

1.2.1.1 Spolno nasilje in spolne zlorabe otrok

ZPND definira spolno nasilje kot ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena. Spolno nasilje je širok pojem, v katerega se uvršča posilstvo, spolno zlorabo slabotne osebe, spolno zlorabo oziroma spolni napad na otroka, otipavanje, spolno nadlegovanje na delovnem mestu in druge oblike spolnega nasilja ter spolnega nadlegovanja. Pri spolnem nasilju in spolni zlorabi gre za podobna kazniva dejanja, le da se je v širši strokovni in laični javnosti uveljavila različna raba. Čeprav je vsakršno nasilje tudi zloraba in je vsaka zloraba tudi hkrati ena od oblik nasilja, se je pri obravnavi spolnega nasilja nad otroki in mladostniki uveljavil termin spolna zloraba otroka.

Izjema je le pravna opredelitev, saj slovenski kazenski zakonik (Ur.l. RS, št. 55/2008) spolno zlorabo otroka kaznuje po 173. členu kot spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let (Aničić et al. 2002: 149).

Finkelhor (1984 v Repič 2008: 18) definira spolno zlorabo otrok kot udeležbo otrok in mladoletnikov v spolnih aktivnostih z odraslo osebo ali osebo, ki je starejša ali večja od njih, pri kateri je otrok ali mladostnik zlorabljen kot spolni objekt za zadovoljevanje spolnih potreb ali želja osebe, ki je starejša od njega in pri kateri zaradi neenakih moči v odnosu, sam nima možnosti, da bi izbral, ali bo privolil v spolno aktivnost ali ne. Pri spolni zlorabi izstopa šest splošno sprejetih meril (Haugaard in Reprecci, 1998 v Repič 2008: 18):

1. *Namera ali reakcija storilca* (poudarek v izvirniku) – za zlorabo gre, ko storilec namerno išče, spodbuja ali stopnjuje spolno vznburjenje v neki situaciji z otrokom.
2. *Reakcija žrtve* (poudarek v izvirniku) – za zlorabo gre, kadar otrok čuti, da odrasli s svojim nasilnim ali neprimernim vedenjem prekoračijo njegove meje, četudi tega niso načrtovali.
3. *Uporaba sile* (poudarek v izvirniku) – za spolno zlorabo gre, kadar nekdo za spolno potešitev z otrokom uporabi silo.
4. *Izkoriščanje* (poudarek v izvirniku) – otroci so v razmerju do skrbnikov v odvisnem položaju, od njih dobivajo informacije, podporo in sredstva za preživetje, zato zlahka postane žrtev manipulacije. Tudi tako izkoriščanje je zloraba.
5. *Odsotnost privolitve* (poudarek v izvirniku) – otroci ne vedo in se ne zavedajo dovolj, da bi lahko privolili v spolnost. Četudi bi »privolil«, bi zaradi razvojne in starostne razlike to še vedno bila zloraba. Nekateri storilci smatrajo, kot privolitev to, da se otrok ne upira, vendar to ni merilo. Odrasli vedno nosi odgovornost za kriminalno dejanje.

Kot že rečeno, dejanja spolne zlorabe niso omejena le na spolni odnos ampak vključujejo širok spekter spolnih vedenj, vključno s poskusom, da bi od nekoga dosegli spolni odnos, do spolnega nadlegovanja, prisile, spolnega izkoriščanja, ... (WHO 2003 v Repič 2008: 19) Pri spolni zlorabi otroka gre za otipavanje otrokovih spolnih organov, siljenje otroka, da se dotika spolnih organov odraslega, samozadovoljevanje pred otrokom, siljenje otroka, da gleda pornografske filme ali

slike, siljenje otroka v navzočnost pri spolnem odnosu odraslih, siljenje v prostitucijo, ... (Aničić et al. 2002: 150)

Žrtve spolnih zlorab so pogostejše deklice, pri čemer je odstotek zlorabljenih deklic do 7 leta starosti izenačen z odstotkom zlorabljenih dečkov v isti starostni skupini. Po tej starosti pa odstotek zlorabljenih deklic narase. Povzročitelji spolnih zlorab v družini so najpogostejše očetje, očimi, dedje in bratje, včasih pa tudi drugi sorodniki in znanci. (Romih v ur. Antić Gaber 2009: 86; Zloković, Dečman Dobrnjić 2007: 70).

Omeniti velja tudi eno od bolj pomembnih razlik med posilstvom otroka in posilstvom odrasle osebe – pri otroku storilec pogosto brez sile ali grožnje doseže določeno spolno aktivnost otroka. Največkrat izkoristi podrejeni položaj otroka in čustveno odvisnost od roditelja (Filipčič 2002: 153). Družina je prvinski, najintimnejši otrokov prostor, kjer naj bi mu starši zagotavljali varno in brezskrbno otroštvo, žal pa se največ zlorab zgodi ravno v krogu ožje ali razširjene družine (Zloković, Dečman Dobrnjić 2007: 70).

Spolno nasilje v družini prištevamo med hude strese in življenjsko ogrožajoče okoliščine, ki povzroči trajno osebnostno spremenjenost. Pri spolno zlorabljenem otroku se pojavljajo naslednja vedenja:

- nezaupljiv in celo sovražen odnos do okolja,
- socialni umik,
- občutek praznine in brezupnosti,
- kronični občutek nelagodnosti ali napetosti kot pri stalni ogroženosti,
- odtujitev (Dečman Dobrnjić 2007 v Zloković, Dečman Dobrnjić 2007: 82, 83).

Znake, ki se kažejo pri spolno zlorabljenem otroku lahko omejimo na tri skupine:

- nenavadno vedenje otroka – prikazovanje spolno obarvanih situacij, seksualiziran jezik, težave v šoli, umik iz družbe, motnje spanca, strah pred ljudmi/situacijami, motnje prehranjevanja, bolečine v trebuhu/glavi, ...
- znaki, ki se pokažejo v otrokovi družini – ločitev staršev, pogosti obiski sorodnikov, pri katerih opazimo spremembe v obnašanju, prisotnost fizičnega nasilja, ...

- znaki v otrokovem okolju – morebitne sprememb, ki se pokažejo, ko se otrok vrne s počitnic, iz šole v naravi, spremembe v odnosu do določenih oseb, darila, ki jih otrok začenja dobivati pa jih prej ni, ... (Aničić et al. 2002: 153)

Pri otrocih, ki so mlajši od 5 let, so značilna naslednja znamenja spolne zlorabe:

- postajajo negotovi in se oklepajo staršev,
- izražajo izjemen strah pred določeno osebo,
- histerično jokajo ob menjavi plenice,
- postanejo histerični, ko jih slečemo ali menjujemo spodnje perilo,
- imajo neznailna fizična znamenja na območju genitalij,
- krvavijo iz grla ali na območju anusa ali genitalij,
- nazadujejo in se znova obnašajo po vedenjski vzorcih, ki so tipični za otroke mlajše od njih,
- obnašajo se na način, ki je spolno neprimeren za njihova leta,
- se zaprejo vase, zavračajo hrano, jih tlačijo more, ponovno začnejo močiti posteljo,
- zelo poznavalsko uprizarjajo spolni akt z igračami ali prijatelji,
- rišejo risbe spolnih organov,
- zdijo se vznemirjeni in zaskrbljeni, vendar nočejo povedati zakaj,
- postajajo vse bolj samotarski in prestrašeni,
- izgovarjajo različne vulgarne izraze,
- o sebi pravijo, da so slabi, umazani ali pokvarjeni (Elliot 1996: 56, 57).

Spolna zloraba ima številne posledice, ki so pri dekletih in fantih podobne. Razlike se pojavljajo glede na otrokovo osebnost, situacijo zlorabe ter družbeno in družinsko okolje. Težko je predvideti, kateri vplivi se bodo najbolj kazali pri eni ali pri drugi osebi. Vsak posameznik reagira drugače in se na svoj način spopada s travmo. V splošnem lahko trdimo, da spolna zloraba prizadene skoraj vsa področja življenja in delovanja. Posledice spolni zlorab so lahko:

- telesne – rane, vnetja, spolno prenosljive bolezni, krvavitve, srbečica, bruhanje, nezmožnost požiranja sline, pomanjkanje teka, bolečine v trebuhu, motnje hranjenja, ...
- čustvene in vedenjske – strah pred dotiki, odpor do telesnih stikov, strah pred smrtjo, potreba po stalnem umivanju, samotarstvo, samopoškodovanje, agresivnost, asocialnost, anksioznost, depresivnost, razcep osebnosti, oteženo komuniciranje, ...

- simptomi na področju sposobnosti – zmanjšane sposobnosti pomnjenja, pozornosti, koncentracije vztrajnosti, ... (Waiss, Galle 2001: 17; Repič 2008: 34; Aničić 2002: 154, 155)

Pogost odziv odraslih na odkritje spolne zlorabe pri otrocih je vprašanje, zakaj niso nikomur povedali. V resnici veliko otrok komu pove, le da niso slišani in se tako srečajo z novim izdajstvom. Tako je bolj na mestu vprašanje, zakaj se prevečkrat zgodi, da odrasli molčijo (Walker v Rommelspacher et al. 1996: 125).

Vrtčevsko oziroma šolsko okolje je pogosto prostor, v katerem spolno zlorabljeni otroci preživijo dobršen del dneva. Z namenom zgodnjega odkrivanja zlorab je bistvenega pomena skrb za varno klimo. Ko pedagoški delavec pride v stik s spolno zlorabljenim otroki, mora, tako kot pri vseh drugih oblikah zlorabe oziroma nasilja, ukrepati odgovorno, hitro, a kljub temu previdno. Pomembno je, da se otroku zagotovi varen in miren prostor. Pomembno je, da ga oseba, ki ji je o zlorabi zaupal, posluša in sprašuje brez obsojanja, da mu ponudi pomoč ter mu obenem ne daje obljub, ki jih kasneje morda ne bi mogla izpolniti in o dogodku obvesti svetovalno službo (Dečma Dobrnjič et al. 2004: 47).

1.2.1.2 Telesno kaznovanje

Od daljne preteklosti pa vse do danes se je telesno kaznovanje in agresija do otrok ohranila tudi v »visoko civiliziranih« družbah. Korenine telesnega kaznovanja, kot zaželena, »preverjeno učinkovit vzgojna metoda« segajo daleč v preteklost. Kot legalen in »učinkovit« ukrep pri vzpostavljanju zelene discipline se telesno kaznovanje omenja že okrog 3000 let pred Kristusom. Uporaba roke pri starih Rimljanih sicer ni bila dovoljena, so si pa zato pomagali s šibami, usnjenimi jermeni in biči izdelanimi iz vrvi. Klečanje, privezovanje in prisilno mašenje ust so bili obravnavani kot »normalni« in učinkoviti vzgojni ukrepi. Skozi zgodovino so se posluževali različnih oblik telesnega kaznovanja – od socialne izolacije, prepovedi uživanja hrane in pijače, klečanja na ostrem kamenju ali zrnju, zvijanje ušes ali nosu, vlečenje in puljenje las, do sedenja v »oslovski klopi« itd. Kaznovana so bila vsa obnašanja, ki so za tisti čas veljala kot asocialna in nezaželena. Resne telesne poškodbe in smrt niso bile redkost. Šele v 15. in 16. stoletju je telesno kaznovanje otrok začelo dobivati »humanejš« oblike, vendar je kljub temu še v 18. in 19.

stoletju, telesno kaznovanje obstajalo kot legalno vzgojno sredstvo za vzdrževanje discipline. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so pod pojmom telesno nasilje nad otroki razumeli takšno pretepanje, ki na otroku pusti vidne poškodbe. To pomeni, da so kazenske zakonodaje dopuščale zmerno, razumno mero telesnega kaznovanja in večina jih dopušča še danes. Šele v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je večji del Evrope – Avstrija, Ciper, Danska, Finska, Hrvaška, Islandija, Italija, Izrael, Litva, Velika Britanija, Španija – telesno kaznen opredelil kot nesprejemljivo in jo izenačil s spolnim nasiljem ter drugimi oblikami trpinčenja (Filipčič 2002: 161; Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 41-44).

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (Ur.l. SFRJ-MP 15/65/1990, v nadaljevanju Konvencija) je bila prvi mednarodni uradni dokument o človekovih pravicah, ki je zahteval zaščito otrok pred vsemi oblikami fizičnega in psihičnega nasilja (Newell v ur. Kornhauser 2009: 31).

Konvencija o otrokovih pravicah v 19. členu pravi: »Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj. Takšni zaščitni ukrepi naj, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča.«

Čeprav Konvencija izrecno ne govori o telesnem kaznovanju na splošno, ki bi zajelo tudi milejše oblike, pa je Odbor za otrokove pravice (v nadaljevanju Odbor), ki je najvišji organ za interpretacijo Konvencije, večkrat poudaril, da je zakonodaja in družbena sprejemljivost telesnega kaznovanja, tako doma kot tudi v institucijah, nezdržljiva s Konvencijo. Poudaril je tudi, da so v pojem telesnega kaznovanja zajete vse oblike, tudi milejše in najmilejše. Odbor je formalno priporočil prepoved telesnega kaznovanja, vključno s takšnim kaznovanjem v družini (Filipčič 2002: 165).

Telesno kaznovanje je oblika kaznovanja, ki tistemu, ki se ni pravilno obnašal povzroči telesno bolečino (American Academy of Pediatrics 1998 v Maleš, Kušević 2009: 118). Vključuje udarjanje otroka z rokami ali različnimi predmeti, stresanje, pretepanje, siljenje otroka v neudobne in boleče položaje (klečanje), puljenje las ... Straus (1994 v *ibid.*) definira telesno kaznovanje kot uporabo fizične moči s ciljem, da bi pri otroku povzročili bolečino brez fizične poškodbe, z namenom korigiranja in kontroliranja otrokovega obnašanja. Razlog za pogosto uporabo telesnega kaznovanja je v učinku, ki ga ima, in sicer, v trenutku zaustavi neželeno vedenje pri otroku. Pogosta uporaba telesnega kaznovanja zniža njegovo učinkovitost. Da bi le-to obdržali, starši stopnjujejo njegovo intenzivnost, kar zelo hitro pripelje do zlorabe otrok v vseh oblikah (*ibid.*). Newel (*ibid.*) piše, da mnogi starši sprašujejo po definiciji telesnega kaznovanja, običajno zato, ker si obupano želijo dobiti potrditev, da je določena stopnja kaznovalnega nasilja, kljub vsemu, sprejemljiva. Najlažji način definiranja je, da rečemo, da je kaznovalno dejanje vsako dejanje, narejeno, da bi povzročilo določeno bolečino ali nelagodje, četudi minimalno, in ki bi bilo obravnavano kot kaznivo, če bi bilo storjeno zoper odraslega človeka. Pomembno pa je razjasniti to, da morajo starši uporabiti fizično moč vedno, ko gre za zaščito otrok, še posebej majhnih. Vendar obstaja med takimi dejanji in dejanji, ki so povzročena z namenom povzročanja bolečine, jasna razlika.

Otrokom s telesnim kaznovanjem sporočamo, da je nasilno obnašanje dovoljeno, učimo jih, da se na ta način sproščajo frustracije in rešujejo problemi, učimo jih, da se na ta način »gradi« avtoriteta ali dosegajo osebni cilji, sporočamo jim, da se s fizično močjo lahko »kontrolira« druge, poučujemo jih, da se je potreba bati (Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 45).

Negativne posledice telesnega kaznovanja so:

- otroci postanejo nezaupljivi, neiskreni in nasilni,
- izkušnja bolečine, ki jim je bila povzročena s telesnim kaznovanjem, jim da »dovoljenje« za povzročanje bolečine drugim,
- negativne socialne interakcije in samomorilne misli pri otrocih, ki so deležni telesnega kaznovanja,

- za odraslega, ki so ga v otroštvu pretepali, je bolj verjetno, da bo pretepal tudi lastne otroke (Kornhauser, Pleterski Rigler v ur. Kornhauser 2009: 43; Romih v ur. Antić Gaber 2009: 87).

Poglavje o telesnem kaznovanju bi želela zaključiti z mislijo, ki sem jo zasledila med pregledovanjem literature in mislim, da zelo dobro povzema trenutno družbeno stališče do nasilja: »Pretepanje odraslih se imenuje napad. Pretepanje živali se imenuje krutost. Pretepanje otrok je 'za njihovo dobro'.« (»Building a Europe for and with children«, 15. junij 2008: Evropska iniciativa za dvigovanje zavedanja proti telesnemu kaznovanju otrok). Zdi se, kot, da je kolektivna zavest v resnici pristala na različna merila o bistvenih stvareh. Dovolili smo, da je domači prag postal skoraj nepremostljiva meja med tistim, kar ureja zakonodaja in tistim, kar naj bi bilo nedotakljivo in povsem zasebno. Sprašujem se, kako je možno, da smo otopeli do te mere, da ne reagiramo na zaušnice, brce, klofute, ki jih starši na javnih mestih delijo svojim otrokom. Zaskrbljujoče je zavedanje, da je strah pred posegom v domačo sfero in vzgojo prevladal nad občutkom odgovornosti za zaščito otrok. Mislim, da smo si koncept ničelne tolerance do nasilja čisto napačno razložili. Ne gre zgolj za to, da sami kot posamezniki ne izvajamo nasilja in ne telesno kaznujemo, ampak gre za to, da postanemo skrajno senzibilni in kritični tudi do tega kar počne okolica, saj bo le na tak način postal domači prag bolj premostljiv in manj nedotakljiv.

1.2.2 Odkrivanje in prepoznavanje nasilja v družini pri otrocih

Pri otroku, ki je žrtev nasilja se pokažejo različni znaki, ki nakazujejo na to, da je lahko žrtev nasilja. Pri oceni, da gre za nasilje, je potrebna precejšnja previdnost, saj lahko do enakih znakov pride tudi zaradi drugih okoliščin in ne le nasilja v družini (Filipčič, Klemenčič 2011: 15). Ker je nemogoče naštetati vsa znamenja, vedenja in razpoloženja otroka, ki so posledica nasilja v družini, bom v nadaljevanju naštel tiste, ki se v strokovni literaturi najpogosteje ponavljajo.

Nasilje v družini navadno velja za veliko družinsko skrivnost. Otroci se hitro naučijo, da o tem ne smejo govoriti. Najtežje je za malčke, ki ne morejo dolgo prikrivati resnice. Pogosto jo izdajo vzgojiteljici ali učiteljici. Marsikatera se v situaciji počuti nemočna, ne ve kaj naj stori ali na koga naj se obrne. Zavedati se je potrebno, da nasilje ogroža varnost, zdravje in življenje, tistih

članov in članic družine, ki so njegove žrtve. Nasilje ima resne, hude in kompleksne posledice (Aničić et al. 2002: 135).

Otrok, ki je izpostavljen fizičnemu nasilju, ima mnogo »nepojasnjenih« podplutb, prask, oteklin in zlomov na različnih delih telesa. Poškodbe so ponavljajoče. Poleg tega pa se začne tudi nenavadno obnašati in te spremembe lahko njegova okolica opazi. Te spremembe, ki se kažejo na vedenju, so:

- strah pred odraslimi in drugimi otroki, živčnost v prisotnosti odraslih,
- živčnost v prisotnosti odraslih, stalna napetost in previdnost glede na reakcije odraslih, kot da je v pričakovanju nečesa slabega,
- izogibanje odraslim osebam in vrstnikom,
- verbalna in telesna agresivnost do vrstnikov in odraslih,
- izrazita introvertiranost, anksioznost in depresivnost,
- težave pri vzpostavljanju komunikacije z odraslimi in vrstniki, težko zaupajo,
- agresivnost in okrutno ravnanje z živalmi.
- samodestruktivna nagnjenja – puljenje las, udarjanje z glavo ob predmete,
- strah pred odhodom domov, bežanje od doma,
- otrok ima tudi ob lepem in toplem vremenu dolge rokave/hlače ali se ne želi preobleči v športno opremo pri pouku športne vzgoje,
- o poškodbah ne želi govoriti ali jih pojasnjuje z neverjetnimi izgovori (Zlokovič 2007 v Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 46, 47; Elliot 1996: 67).

Obnašanja in pojavi, ki lahko kažejo na to, da gre za psihično trpinčenega otroka, so:

- introvertirano in ekstravertirano obnašanje,
- odsotnost pozitivnih čustev,
- strah pred odhodom domov,
- izkazovanje velike želje po ljubezni in pozornosti,
- podrejanje tistim, ki kažejo interes zanje,
- pomanjkanje interesa za okolje,
- nizka samopodoba,
- samoizolacija pred vrstniki in vzgojitelji/učitelji,

- problemi pri učenju in koncentraciji,
- šolski neuspeh,
- burno reagiranje na lastne napake,
- strah pred novimi situacijami,
- nevrotično vedenje – guganje na stolu, svaljkanje ali puljenje las, sesanje palca (ko to ni več primerno letom), želja po neprestanem umivanju
- pričakovanje, da jih nihče ne bo maral,
- pričakovanje, da jih bo kdo kar naprej kaznoval,
- skrajna nezaupljivost do odraslih ali pa gredo čez vse meje in se nekoga kar naprej oklepajo ter so skrajno hvaležni za vsako pozornost (Zlokovič 2007 v Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 48, 49; Elliot 1996: 69, 70).

Poleg naštetih težav, pridejo pri psihično trpinčenih otrocih do izraza tudi socialne in čustvene težave v odnosu do drugih odraslih oseb ali vrstnikov:

- socialna nesprejetost in izoliranost v skupini vrstnikov,
- neprilagojeno vedenje – žalitve, izzivanje otrok in odraslih,
- trpinčenje mlajših otrok ali vrstnikov,
- trpinčenje starejših, nemočnih, duševno oviranih oseb,
- trpinčenje živali,
- destruktivno vedenje do sebe, drugih ali materialnih dobrin (*ibid.*).

Otroci in najstniki, ki so žrtve zanemarjanja utegnejo kazati naslednja znamenja:

- konstantno so lačni,
- imajo slabe higienske navade,
- ponavljajoča se utrujenost,
- oblečeni so nemarno, obleka je umazana ali smrdi,
- telesno so šibki,
- pogosto zamujajo k pouku ali v vrtec ali izostajajo,
- imajo nezdravljene zdravstvene težave,
- so samodestruktivni,
- so nesamozavestni,

- pogosto se jih zaloti pri kraji ali brskanju po smetnjakih,
- večkrat pobegnejo od doma (Elliot 1996: 70).

Strinjamo se lahko, da je vidna telesna poškodba še vedno zelo pomembna pri potrjevanju fizične ali druge oblike zlorabe, pri čemer pa se velikokrat pozablja na posledice, ki so manj vidne. Žal tudi v našem pravosodnem sistemu še vedno velja, da so fizične poškodbe bolj oprijemljive od ostalih prikritih »poškodb«, ki jih nasilje pusti na otrocih.

1.2.3 Zakonodaja za področje nasilja nad otrokom v družini

Družinsko nasilje pomeni grobo kršitev človekovih pravic tistega, nad katerim se izvaja. Država je zato dolžna ščititi žrtev in s pravnimi ukrepi čimbolj omejiti nasilna ravnanja. Osnovno orodje vsake države so pravni predpisi in sankcije za primere nespoštovanja predpisov. Pravno delovanje države z namenom preprečevanja nasilja lahko razdelimo v tri sklope:

- zakonska ureditev za zaščito žrtve,
- zakonska ureditev za sankcioniranje storilcev,
- zakonska ureditev za delovanje institucij na tem področju in za ureditev sistema pomoči žrtvam (Antić Gaber 2009: 115).

V nadaljevanju bom preletela slovensko zakonodajo iz področja nasilja v družini, s poudarkom na tistih delih, ki so namenjeni preprečevanju nasilja nad otroki in zaščiti le-teh.

Ustava Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 33/1991) je najvišji splošni pravni akt, s katerim država predpiše splošna načela in oblike svoje politične in družbene ureditve. Ustava RS predpisuje, da mora država na svojem ozemlju varovati človekove pravice in temeljne svoboščine (5. člen). V Sloveniji so z ustavo vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na katerokoli osebno okoliščino (14. člen). Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave, omejene so s pravicami drugih, v primerih, ki jih določa ustava in zagotovljeno jim je sodno varstvo. Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri (15. člen). Človekovo življenje je v Sloveniji nedotakljivo (17. člen). Nihče ne sme biti podvržen mučenju,

nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju (18. člen), vsakdo ima pravico do osebne svobode, nikomur ne sme biti odvzeta prostost, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon (19. člen). Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen), zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic (35. člen). Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere (53. člen).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur.l. RS, št. 69/2004) pravi, da imajo starši pravico in dolžnost, da z neposredno skrbjo, s svojim delom in dejavnostjo zagotavljajo, uspešen telesni in duševni razvoj svojih otrok ter da skrbijo za njihovo življenje, osebnostni razvoj, pravice in koristi.(4. člen). Starši, druge osebe, državni organi ter nosilci javnih pooblastil morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za otrokovo korist, pri čemer otrokovo korist razumemo kot zadovoljevanje njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava in ki kaže na starševsko skrb in odgovornost do otroka ob upoštevanju njegove osebnosti in želja (5a. člen). Kadar je ogrožen otrokov zdrav razvoj in kadar to zahtevajo druge koristi otrok, država zagotavlja varstvo mladoletnim otrokom (6. člen). Starši morajo svojim otrokom omogočiti pogoje za zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo (102. člen), otroke so dolžni preživljati, skrbeti za njihovo življenje in zdravje in jih vzgajati, dolžni so skrbeti za šolanje in strokovno izobrazbo svojih otrok glede na njihove sposobnosti, nagnjenja in želje (103. člen). Ob morebitni razvezi ali razhodu staršev ima otrok pravico do stikov z obema staršema in oba starša imata pravico do stikov z otrokom, pri čemer lahko sodišče pravico do stikov odvzame ali omeji samo, če je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi. Stiki niso v otrokovo korist, če pomenijo za otroka psihično obremenitev ali če se sicer z njimi ogroža njegov telesni ali duševni razvoj (106. člen). Otrokovo premoženje upravljajo do otrokove polnoletnosti v otrokovo korist njegovi starši (109. člen), pri čemer smejo starši premoženje otroka uporabljati predvsem za njegovo preživljanje, vzgojo in izobraževanje, pa tudi za nujne potrebe družinske skupnosti, če sami nimajo dovolj sredstev (110. člen). Center za socialno delo sme od staršev zahtevati, da dajo račun o upravljanju otrokovega premoženja. Od sodišča lahko zahteva, da za varstvo otrokovih premoženjskih koristi dovoli zavarovanje na premoženju staršev (122. člen). Starši so dolžni preživljati svoje otroke do polnoletnosti, tako da, v skladu s svojimi sposobnostmi in

zmožnostmi, zagotovijo življenjske razmere, potrebne za otrokov razvoj (123. člen). Preživnina se določi glede na potrebe upravičenca in materialne ter pridobitne zmožnosti zavezanca (129. člen), pri čemer mora sodišče vedno upoštevati otrokovo korist (129a. člen). Roditeljsko pravico izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo (113. člen). Roditelju, ki zlorablja roditeljsko pravico, ali je otroka zapustil, ali je s svojim ravnanjem očitno pokazal, da ne bo skrbel za otroka, ali drugače hudo zanemarja svoje dolžnosti, se odvzame roditeljska pravica s sodno odločbo (116. člen). Z odvzemom roditeljske pravice, starš ni oproščen dolžnosti preživljanja (125. člen). Center za socialno delo sme odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist (120. člen). Center za socialno delo odda v rejništvo otroka, ki nima svoje družine, otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri starših ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi (157. člen). Mladolenika, ki nima staršev ali za katerega starši ne skrbijo, postavi center za socialno delo pod skrbništvo (201. člen).

Zakon o socialnem varstvu (Ur.l. RS, št. 3/2007) ureja področje socialno varstvene dejavnosti pri preprečevanju in reševanju socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva (1. člen). S socialno varstvenimi storitvami je zagotovljeno institucionalno varstvo otrok in mladolenikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje (16. člen).

Otroci so po slovenski kazenski zakonodaji deležni kazensko-pravnega varstva pred vsemi kaznivi dejanji, tako kot odrasle osebe. Poleg tega so otroci deležni posebnega varstva pred določenimi ravnanji, ki napadajo ali ogrožajo njihove specifične pravice in interese (Filipčič 2002: 178).

Kazenski zakonik (Ur.l. RS, št. 55/2008) v 173. členu pravi, da se, z zaporom od treh do osmih let, kaznuje osebe, ki spolno občujejo ali storijo kakšno drugo spolno dejanje z osebo drugega ali istega spola, ki še ni stara petnajst let. O kaznivem dejanju nasilja v družini govori v 191. členu, kjer pravi, da vsak, ki v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v

skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do petih let. Enako se kaznuje osebo, ki stori opisano dejanje v kakšni drugi trajnejši življenjski skupnosti. Če je to dejanje storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let. Starši, skrbnik, rejnik ali druga oseba, ki hudo krši svoje dolžnosti do otroka, se kaznuje z zaporom do treh let. Omenjene osebe, ki silijo otroka k pretiranemu delu ali k delu, ki ni primerno njegovi starosti, ali ga iz koristoljubnosti navajajo k beračenju ali drugim dejanjem, ki so škodljiva za njegov razvoj, ali z njim surovo ravnavajo ali ga trpinčijo, se kaznuje z zaporom do petih let (192. člen). Kdor hudo zanemarja družinske obveznosti, ki jih ima po zakonu, in tako pusti v težkem položaju družinskega člana, ki ne more sam skrbeti zase, se kaznuje z zaporom do dveh let (193. člen). Kdor ne daje preživnine za osebo, ki jo po zakonu mora preživljati in za katero je višina njegove preživninske obveznosti določena z izvršilnim naslovom, čeprav bi to zmožel, se kaznuje z zaporom do enega leta. Če je tega zaradi dejanja ogroženo ali bi lahko bilo ogroženo preživljanje upravičenca ali če se storilec izmika dajati preživnino, se kaznuje z zaporom do treh let (194. člen). Oseba, ki spolno občuje z mladoletnim krvnim sorodnikom v ravni črti ali z mladoletnim bratom oziroma sestro, se kaznuje z zaporom do dveh let (195. člen).

Ko se otrok znajde v kazenskem postopku kot oškodovanec oziroma žrtev obstaja nevarnost sekundarne viktimizacije, posledica katere je travma, ki jo povzroči delovanje pravosodnega kazensko-pravnega sistema. Sodni postopek je potrebno urediti tako, da bo za otroka čim manj stresen in bodo učinki sekundarne viktimizacije pomembno manjši. Po **Zakonu o kazenskem postopku** (Ur.l. RS, št. 32/2007) veljajo pri kazenski obravnavi kaznivih dejanj z elementi družinskega nasilja, za otroka splošne določbe iz omenjenega zakona (Filičič 2002: 184, 185). V kazenskem postopku, ki teče zaradi kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost iz XIX. poglavja kazenskega zakonika, kaznivega dejanja zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja po 192. členu in kaznivega dejanja trgovine z ljudmi po 113. členu kazenskega zakonika, mora imeti mladoletni oškodovanec ves čas od uvedbe kazenskega postopka dalje pooblaščenca, ki skrbi za njegove pravice, še posebej v zvezi z zaščito njegove integritete med zaslišanjem pred sodiščem in uveljavljanjem premoženjskoprnega zahtevka. Mladoletnemu oškodovancu, ki pooblaščenca še nima, postavi pooblaščenca sodišče po uradni dolžnosti izmed odvetnikov (65. člen). Po 236. členu je otrok oproščen pričanja zaradi sorodstvenega razmerja z obdolžencem.

Otroka, ki glede na svojo starost in duševno razvitost, ne more razumeti pomena pravice, da ni dolžan pričati, ni dovoljeno zaslišati kot priče, razen če to zahteva sam obdolženec. Pri zaslišanju mladoletne osebe, zlasti če je bila s kaznivim dejanjem oškodovana, je treba ravnati obzirno, da zaslišanje ne bi škodljivo vplivalo na njeno duševno stanje. Če je potrebno, se zaslišanje mladoletne osebe opravi s pomočjo pedagoga ali kakšnega drugega strokovnjaka (240. člen).

Smiselno se mi zdi posebej omeniti **ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi**, ki ga urejajo različni pravni akti:

- Zakon o kazenskem postopku v 195. a členu – ukrep izreče sodišče, če so podane okoliščine iz 2. ali 3. točke prvega odstavka 201. člena tega zakona, vendar je nevarnost, da bo obdolženec uničil sledove kaznivega dejanja, vplival na priče, udeležence ali prikrivalce ali ponovil kaznivo dejanje, dokončal poskušeno kaznivo dejanje ali storil kaznivo dejanje, s katerim grozi, moč odvrniti s prepovedjo približanja obdolženca določenemu kraju ali osebi. Sodišče določi tudi primerno razdaljo – oddaljenost od določenega kraja ali osebe, ki jo mora obdolženec spoštovati in je namerno ne sme prekoračiti. V primeru kršitve se kršitelja kaznuje z denarno kaznijo.
- Zakon o policiji (Ur.l. RS, št. 66/2009) v 39.a členu – če je podan utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z elementi nasilja ali je bila zalotena pri takem kaznivem dejanju ali prekršku in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju, kar policisti ugotovijo zlasti na podlagi dotedanjega grdega ravnanja kršitelja, iz okoliščin, ki jih policisti neposredno zaznajo ob prihodu na kraj dogodka, zbranih obvestil od žrtev ali prič, podatkov centra za socialno delo, smejo policisti odrediti prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi, ki je kršitelj namerno ne sme prekoračiti. Kot kraj se določi kraj, kjer oškodovanec stanuje, dela, se izobražuje, je v varstvu ali se vsakodnevno giblje. Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi zajema tudi prepoved nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih, na kar se kršitelja posebej opozori.
- Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (Uradni list RS, št. 95/2004) je bil izdan od Ministrstva za notranje zadeve v letu 2004 in še podrobneje ureja postopek izvajanja policijskega pooblastila, s katerim je možno kršitelja odstraniti z določenega območja in prepovedati približevanje določeni osebi ali območju.

- Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 19. členu govori o prepovedi zaradi nasilnih dejanj. Prepoved se po tem zakonu ne izreče po uradni dolžnosti, ampak mora njen izrek sodišču predlagati žrtev sama oziroma njen zastopnik.

Krovni zakon, ki ureja področje nasilja v družini je **Zakon o preprečevanju nasilja v družini** (Ur.l. RS, št. 16/2008). Osredotočila se bom predvsem na tiste člene, ki izrecno izpostavljajo zaščito otrok. ZPND določa pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (1. člen). Otrok uživa posebno varstvo pred nasiljem, ki je obravnavan kot žrtev nasilja tudi če mu je zgolj priča ali pa živi v okolju, kjer se nasilje izvaja (4. člen). Koristi in pravice otroka imajo prednosti pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka (5. člen). Kadar obstaja sum, da je žrtev nasilja otrok, mora vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo (6. člen). Starši ali otrokov skrbnik, rejnik, posvojitelj so dolžni v okviru izvajanja skrbi za otroka, tega varovati pred izpostavljanjem javnosti (9. člen). Center za socialno delo oblikuje načrt pomoči žrtvi, če je za vzpostavitev varnega okolja žrtve potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči in v drugih primerih, če oceni, da je to potrebno. Če je žrtev nasilja otrok, se v načrtu pomoči predvidijo tudi ukrepi za varstvo otroka po predpisih, ki urejajo družinska razmerja (15. člen). Žrtev lahko po 19. členu predlaga sodišču, da določi ukrepe za odvrnitev nadaljnje škode. Postopek za odločitev o ukrepih začne sodišče v primerih, ko je žrtev otrok, na predlog otroka, starejšega od petnajst let, staršev oziroma enega od staršev, če jim ni odvzeta starševska skrb, ali center za socialno delo. Če so navedeni ukrepi izrečeni zaradi varstva otroka, spremlja njihovo izvajanje center za socialno delo. Center za socialno delo je dolžan izvesti tudi vse druge potrebne ukrepe za varstvo otroka v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja (20. člen). Zakon tudi določa, da sme zakonec, ob razvezi zakonske zveze in nad katerim drugi zakonec izvaja nasilje ali če izvaja nasilje nad njegovimi otroki, zahtevati, da mu drugi zakonec prepusti v izključno uporabo stanovanje, v katerem skupaj živita oziroma sta živela. Sodišče lahko dodeli stanovanje v izključno uporabo zakoncu, ki vloži zahtevo iz prejšnjega odstavka,

čeprav bi sicer obstajali pogoji za dodelitev le dela stanovanja, če je to potrebno, da se ob razvezi prepreči nasilje med zakoncema ali nasilje nad otroki (22. člen).

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (Ur.l. SFRJ-MP 15/65/1990) vsebuje pravice, ki bi jih morali uživati vsi otroci in postavlja osnovne standarde za otrokov razvoj v različnih starostnih obdobjih ter na različnih področjih njegovega življenja. Konvencija določa te pravice v 54 členih in dveh izbirnih protokolih. Opredeljuje osnovne človekove pravice, ki jih imajo otroci po vsem svetu: pravico do preživetja, do razvoja vseh otrokovih potencialov, do zaščite pred kakršnim koli izkoriščanjem in do sodelovanja ter udeležbe (Internetni vir 4, dne 15. 4. 2012). Predstavlja temeljni dokument v sistemu zaščite in redefiniranja odnosa do otrok in njihovih koristi (Unicef 1990 v Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 105). Ker se čisto vsak od členov dotika otrok, njihovih pravic in varovanja največje koristi, ne želim navajati vseh, ampak bom izpostavila tiste pravice, ki zajemajo področje nasilja nad otrokom. Tako 19. člen, ki sem ga omenila že v poglavju o telesnem kaznovanju, pravi, da morajo države pogodbenice, z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovati otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodbami ali zlorabami, zanemarjanjem ali malomarnim ravnanjem, trpinčenjem ali izkoriščanjem, vštevši spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj. Takšni zaščitni ukrepi naj, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča. Dalje, 20. člen ureja situacije, ko je otrok začasno ali za stalno prikrajšan za družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju in državam pogodbenicam nalaga dolžnost, da otrokom omogoči posebno varstvo in pomoč. Takim otrokom mora država zagotoviti nadomestno skrb v obliki rejništva, posvojitve ali nastanitve v ustrezne ustanove, ki so namenjene skrbi za otroka. posebna pozornost mora biti posvečena zaželeni nepretrganosti otrokove vzgoje in njegovemu etničnemu, verskemu, kulturnemu in jezikovnemu poreklu. V 24., 26., 27. in 28. členu urejajo področje zdravstva, socialnega varstva, izobraževanja in primerne življenjskega okolja, ki zagotavljajo podlago za zaščito otrok pred vsemi oblikami zanemarjanja. V 32. členu Konvencija nalaga državam pogodbenicam obveznost do otrokove pravice do zaščite

pred ekonomskim izkoriščanjem in pred opravljanjem kateregakoli dela, ki je lahko nevarno, ki moti otrokovo šolanje ali škodi njegovemu zdravju ali telesnemu, umskemu, duhovnemu, нравstvenemu ali družbenemu razvoju. Države pogodbenice konvencija v 34. členu zavezujejo, da bodo otroka zavarovale pred vsemi oblikami spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab. V ta namen bodo države pogodbenice še posebej sprejele vse ustrezne državne, bilateralne in multilateralne ukrepe, s katerimi bodo preprečile napeljevanje ali siljenje otroka h kakršnikoli nezakoniti spolni dejavnosti, izkoriščanje otrok v prostituciji ali drugih nezakonitih spolnih dejavnostih ter izkoriščanje otrok v pornografskih predstavah in gradivih. V 36. členu Konvencija zavezuje države, da bodo otroke varovale pred vsemi oblikami izkoriščanja, ki bi jim, v kakršnem koli pogledu, škodilo. V 37. členu pa državam nalaga, da ščitijo otroke pred mučenjem in drugimi okrutnimi, nečloveškimi in ponižujočimi ravnanji in kaznovanju. 39. člen navaja da morajo države pogodbenice s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov pospešiti telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršne koli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, mučenja ali kakršne koli druge oblike okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali oboroženih spopadov, in njegovo ponovno vključitev v družbo. Takšno okrevanje in ponovno vključevanje v družbo mora potekati v okolju, ki krepi otrokovo zdravje, samospoštovanje in dostojanstvo.

Še eden od pomembnih pravnih aktiv iz področja zaščite otrok pred nasiljem v družini je **Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini** (Ur.l. RS, št. 41/2009, v nadaljevanju Resolucija). Resolucija je strateški dokument, ki določa cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za preprečevanje in zmanjševanje nasilja v družini v Republiki Sloveniji od leta 2009 do 2014. Temeljna cilja tega dokumenta sta povezati ukrepe različnih resorjev in zagotoviti učinkovite dejavnosti za zmanjšanje nasilja v družini, in sicer na ravni njegovega prepoznavanja in preprečevanja. Glavni namen nacionalnega programa je usmeriti prizadevanje državnih institucij in civilne družbe v ustvarjanje pogojev in okoliščin, ki bodo prebivalkam in prebivalcem Republike Slovenije omogočili življenje v varnem okolju, s tem pa kakovostno in učinkovito individualno in družinsko življenje. Dokument poudarja pomen načrtnega in usklajenega izvajanja programov za zmanjševanje nasilja v družini za žrtve in tudi za povzročitelje nasilja. Cilji resolucije so:

- zmanjšati nasilje v družini in širši družbi nasploh;

- povečati občutljivost za problematiko nasilja v družini;
- zagotoviti usklajeno delovanje pristojnih organov in organizacij;
- spodbujati raznovrstnost, enakomerno dostopnost, razvoj in kakovostno izvajanje programov za pomoč žrtvam in programov dela s povzročitelji nasilja;
- zagotoviti sistematično ozaveščanje otrok, mladine in odraslih o njihovih temeljnih človekovih pravicah in dolžnostih ter vzgajanje za življenje v družbi brez nasilja, za sožitje med generacijami in spoštovanje vseh ljudi;
- spodbujati ozaveščanje zlasti tistih, ki so izpostavljeni nasilju v družini, o možnih oblikah pomoči in zagotavljanju njihovo dostopnost po vsej državi;
- zagotavljati redne vire financiranja programov pomoči.

Resolucijo sestavlja pet pomembnih delov. Pri vsakem je uvodoma razloženo bistvo, naštetih so cilji, ki naj bodo doseženi ter njim pripadajoče strategije za doseganje omenjenih ciljev.

Tabela 4: Deli resolucije, cilji in strategije

	Cilji	Strategije
Opredelitev problemov, vzrokov in rešitev glede nasilja v družini	- večja ozaveščenost in povečanje izbire praktičnega znanja iz mirnega in konstruktivnega reševanja sporov - večja ozaveščenost celotnega prebivalstva o človekovih pravicah, prepoznavanju oblik nasilja in ukrepanju zoper njega - preventivna, informativna in odgovorna vloga medijev pri preprečevanju nasilja v družini - spreminjanje družbenih in kulturnih vzorcev vedenja obeh spolov za odstranitev predsodkov, običajev in druge prakse, ki temelji na ideji nadrejenosti oziroma podrejenosti spolov ter na stereotipnih vlogah moških in žensk - zmanjšanje tvegane in škodljive rabe alkohola in prepovedanih drog, ki lahko vpliva na nasilno vedenje	- strategija preventivnega delovanja v vzgoji in izobraževanju - strategija izvajanja preventivnih akcij za življenje v družbi brez nasilja - strategija spodbujanja konstruktivne vloge medijev pri zmanjševanju nasilja v družini - strategija izobraževanja za odgovornejše in kakovostnejše partnerstvo ter šole za starše - strategija zmanjšanja tvegane in škodljive rabe alkohola in prepovedanih drog

Odprava telesnega kaznovanja otrok in ponižujočega ravnanja z njimi	- uzakoniti in v praksi odpraviti vsakršno telesno kaznovanje otrok in ponižujoče ravnanje z njimi - zagotoviti celovito ozaveščanje otrok in vseh, ki živijo in delajo z njimi, ter splošne javnosti o prepovedi vseh oblik telesnega kaznovanja otrok in ponižujočega ravnanja z njimi	- strategija uzakonjenja izrecne prepovedi telesnega kaznovanja otrok in ponižujočega ravnanja z njimi - strategija zagotavljanja celovitega ozaveščanja otrok in odraslih o otrokovih pravicah, o prepovedi telesnega kaznovanja otrok in ponižujočega ravnanja z njimi
Prijavljanje in obravnavanje nasilja v družini	- skrajšati čas prijavljanja in odkrivanja povzročiteljev nasilnih dejanj ter zagotoviti učinkovito medinstitucionalno sodelovanje - skrajšati trajanje sodnih postopkov - dodatno izobraževati strokovne delavce, ki se pri svojem delu srečujejo z nasiljem v družini	- strategija učinkovitega medinstitucionalnega sodelovanja - strategija povečanja učinkovitosti pravosodja - strategija izdelave primerljive metodologije evidentiranja - strategija izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev in delavcev
Pomoč osebam z izkušnjo nasilja v družini	- rešiti problematiko začasnih namestitev za žrtve - rešiti problematiko začasnih namestitev za povzročitelje nasilja, ki jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi - zagotoviti zadostna sredstva prek javnih razpisov, da bodo imele nevladne organizacije možnost izvajati že utečene programe pomoči in razvijati nove oblike - povečati število raznovrstnih ukrepov in dejavnosti za učinkovito pomoč žrtvam in povzročiteljem nasilja - prilagoditev ali ustanovitev novih varnih hiš in kriznih centrov starejšim, gibalno oviranim, uporabnikom s težavami v duševnem zdravju in takim s posebnimi potrebami	- strategija ureditve problematike stanovanjskega vprašanja ob nasilju v družini - strategija pomoči žrtvam nasilja v družini - strategija pomoči družini in njene zaščite - strategija dela s povzročiteljem nasilja v družini - strategija prilagoditve dajanja pomoči gibalno oviranim
Raziskovanje	- razvoj raziskovalnih programov na temo nasilja v družini s poudarkom na ovrednotenju različnih področij in pristopov - vzpostaviti nacionalne in primerljive kazalnike - primerjava nacionalnih statističnih podatkov, pristopov in programov, ki jih zbirajo sodelujoče organizacije na področju nasilja v družini	- strategija nacionalne raziskave o nasilju v družini in njenega periodičnega izvajanja - strategija vzpostavitve nacionalne zbirke podatkov in primerljivih kazalnikov - strategija preprečevanja nasilja, povezanega z alkoholom in uporabo prepovedanih drog

Vir: Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini od 2009 do 2014.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode (v nadaljevanju VIZ) (Ur.l. RS, št. 104/2009, v nadaljevanju Pravilnik) zajema strokovna načela in konkretno opredeljuje, časovno in vsebinsko jasno določene naloge pri obravnavi nasilja. S tem zaposlene v VIZ zavezuje k strokovnemu ravnanju, ki je neodvisno od njihovega subjektivnega odnosa do nasilja v družini. Pravilnik je vsem institucijam znan postopek, ki opredeljuje jasen in usklajen sistem pomoči otroku. Vnaprej določa naloge zaposlenih v VIZ in jih razbremenjuje v situacijah, ko se srečujejo z nasiljem. Bistvenega pomena je to, da zaposlene v VIZ zavezuje k ničelni toleranci do nasilja in hitri odzivnosti na vsakršno opaženo, povedano ali videno nasilje pri otroku. Kompetencam strokovnjakov v VIZ daje težo in jim izkazuje zaupanje, poleg tega pa izhaja tudi iz zaupanja in vere v otrokove besede (Filipčič, Klemenčič 2011: 22).

Pravilnik natančno opredeljuje korake in aktivnosti za javne in zasebne VIZ, ob pojavu suma, da je otrok žrtev nasilja katerekoli oblike nasilja v družini, oblike pomoči otroku ter sodelovanje VIZ z državnimi organi, nosilci javnih pooblastil in izvajalci javnih služb (1. člen). Pravilnik navaja, da je »otrok« vsak otrok v vrtcu, učenec v šoli in dijak v srednji šoli, do svoje polnoletnosti (2. člen). Pravilnik predpisuje, da mora vsak zaposlen v VIZ, ob sumu nasilja, o tem obvestiti svetovalnega delavca, ravnatelja ali pomočnika ravnatelja, obvestiti pristojen center za socialno delo ali policijo ter o opažanjih narediti zapis dogodka (3. člen). Zapis dogodka je uradni dokument, ki je podlaga za prijavo nasilja CSD, policiji ali državnemu tožilstvu ter za nudenje pomoči otroku v okviru VIZ (4. člen). Ravnatelj ali svetovalna služba VIZ, po telefonu isti dan oziroma najpozneje dan po narejenem zapisu dogodka, obvesti CSD, policijo ali državno tožilstvo o sumu nasilja v družini nad otrokom in CSD pošlje pisno prijavo nasilja skupaj z zapisom dogodka. Ravnatelj ali svetovalna služba VIZ starše o opravljeni prijavi nasilja obvesti le takrat, ko presodi, da je to v korist otroka (5. člen). Svetovalni delavec VIZ najpozneje naslednji delovni dan po telefonski prijavi nasilja CSD, policiji ali državnemu tožilstvu skliče interni tim VIZ, ki ga sestavljajo svetovalna služba VIZ, razrednik, ki mora biti navzoč vsaj na prvem sestanku, vzgojitelj otroka, ki je žrtev nasilja, in učitelj oziroma drug delavec VIZ, ki je naredil zapis dogodka. Vodja internega tima je svetovalni delavec, ki ga po potrebi zamenja ravnatelj (6. člen). Sestanke internega tima sklicuje vodja, piše se zapisnik, ki je uradni dokument, vsi podatki, ki jih člani tima pridobijo, morajo biti varovani kot zaupni (8. člen). Pravilnik navaja, da morajo zaposleni v VIZ sodelovati s centrom za socialno delo pri zbiranju

podatkov o ogroženosti otroka, ki je žrtev nasilja (9. člen). Kadar CSD začne postopek za zaščito otroka, ki je žrtev nasilja, brez prijave VIZ in zaprosi VIZ za poročilo, svetovalna služba VIZ napiše poročilo o svojem mnenju o ogroženosti otroka zaradi suma nasilja. Svetovalni delavec, ki pripravlja poročilo, vanj vključi tudi mnenja zaposlenih v VIZ, ki so v stiku z otrokom, ki je žrtev nasilja (10. člen). Zaposleni v VIZ sodelujejo s policijo, tožilstvom in sodiščem pri zbiranju podatkov o ogroženosti otroka (12. člen).

K senzibilnosti za nasilje v družini in zaščiti otrok pa zaposlene v VIZ zavezujejo tudi drugi pravni akti, o katerih sem že pisala in jih bom na tem mestu še enkrat, na kratko, omenila. Tako ZPND v 5. členu pravi, da so organi in organizacije dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi in pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka. S tem seveda ne daje dodatnih pristojnosti VIZ za izvajanje ukrepov, s katerimi bi posegali v življenje otroka in družine, ampak so njihove aktivnosti usmerjene na pomoč otroku v VIZ.

Omeniti velja tudi strategijo iz Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini, ki se dotika zaznavanja ter preprečevanja nasilja v družini in pravi, da je treba zagotoviti pogoje, da bodo etične usmeritve vrtca, šole oziroma celotno delovanje šole naravnani tako, da bodo spodbujali vedenje, ki drugim koristi oziroma jim pomaga (prosocialno vedenje), v katerem bosta nenasilna komunikacija in konstruktivno reševanje sporov postala samoumevna praksa in način delovanja vseh, ki so vključeni v vzgojo in izobraževanje. Ključne naloge:

- v kurikule vrtcev, osnovnih in srednjih šol vključiti vsebine, ki bodo prispevale k preseganju stereotipov, predsodkov, vsebine, povezane s problematiko nasilja, ter vsebine za pridobivanje prosocialnih veščin in znanja o nenasilju ter mirnem reševanju sporov;
- v programe nadaljnjega strokovnega izpopolnjevanja vključiti programe o nenasilju in o mirnem reševanju sporov;
- v programe izobraževanja učiteljev vključiti programe za njihovo ozaveščanje o problematiki nasilja v družini;
- v izobraževalne programe zdravstvenih delavcev na srednji, visoki in univerzitetni stopnji vključiti tudi vsebine o preprečevanju, prepoznavanju in obravnavanju nasilja v družini.

Ob pregledovanju obsežne zakonodaje, ki posredno ali neposredno ureja področje nasilja, sem prišla do zaključka, da je otrok in njegova korist sicer velikokrat omenjen, a vse prevečkrat zelo ohlapno in nekonkretizirano. Morda razlog tiči v predpostavki, da je potrebno zaščititi odrasle, ki bodo potem poskrbele tudi za otroka. Družbena realnost kaže drugačno sliko, saj je nemalo primerov, ko otrok obtiči v začaranem krogu, brez strokovne pomoči in zaščite.

Zakonodaje, ki ureja konkretno delovanje vrtcev, je zelo malo. Poleg krovnega Zakona o vrtcih je sicer zelo pomemben pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode, ki pa v dobrem ducatu členov ne definira dovolj natančno pooblastil in odgovornosti, ki jih VIZ ima. Pogrešam predvsem dolžnost zavoda do nudenja podpore zaposlenim in dolžnost krepitev občutka odgovornosti do prijavljanja suma nasilja. Večji poudarek bi moral biti na izobraževanju, ki bi nedvomno pripomoglo k večji strokovnosti pri ukrepanju in večji senzibilnosti za prepoznavanje nasilja. Precej ohlapno je zastavljeno tudi sodelovanje s CSD. Tudi tu bi bilo potrebno postaviti v ospredje, predvsem strokovno podporo zaposlenim v VIZ iz strani centrov. Izpostavila bi, da manjka ureditev področja supervizije, ki bi še kako prav prišla pedagoškim delavcem, ki v procesu prepoznavanja in prijave nasilja nad otrokom ne ostajajo imuni in neobčutljivi, ampak se jih dogajanje zelo osebno dotakne.

Precej konkretiziran akt se mi zdi Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini, ki se spreminja vsakih pet let in ima v resnici potencial, da odgovori na konkretne situacije in preseže togost ostale zakonodaje. Ker ocenjujem zastavljene cilje in strategije kot pozitivne, morda pogrešam le to, da bi se izvajanje le-teh tudi spremljalo, podpiralo in krepilo. Odgovor na omenjeno resolucijo je tudi velik izobraževalni projekt izobraževanja zaposlenih v VIZ, ki ga omenjam proti koncu teoretičnega dela in sem se ga tudi sama udeležila. Je odlično zastavljen, skrbi me le multipliciranje pridobljenega znanja med sodelavce.

1.3 Vloga vrtcev - prepoznavanje, soočanje in prijavljanje suma nasilja nad otrokom

Predšolska vzgoja pomeni obliko zagotavljanja varstva otrokom v starosti od enega do petih oziroma šestih let, pred vstopom v sistem osnovnošolskega obveznega šolanja. Vrtec v prvi vrsti nudi varstvo otrok tistih staršev, ki so zaposleni in nimajo možnosti za kakšno drugo obliko varstva. Poleg tega pa ustvarja možnosti za učenje komunikacije, interakcije med otroki ter igro. Vrtec otrokom pomaga, da se brez večjega stresa privadijo na začasno odsotnost staršev (Internetni vir 5, dne 16. 5. 2012).

Predšolska vzgoja pomeni učinkovit temelj za poznejše izobraževanje, preprečevanje šolskega osipa, bolj izenačen končni uspeh in višjo raven znanja in spretnosti na splošno. Za zagotavljanje kakovostne vzgoje v centrih za predšolsko vzgojo in varstvo je najpomembnejša kakovostna usposobljenost strokovnih delavcev za vzgojne in učne naloge. Kakovostno institucionalno dnevno varstvo ima lahko pozitivne učinke na kognitivne in jezikovne spretnosti otrok. Idealni zgodnji vzgojni sistem je integriran in hkrati diferenciran, sočasno zagotavlja razvojne in vzgojno-izobraževalne cilje, se prilagaja individualnim potrebam in preferencam ter je dvosmeren – usmerjen na otroka in družino. Združuje različne tipe vzgoje in varstva, za vse njegove podsisteme pa veljajo isti predpisi o kakovosti (ur. Plevnik 2009: 9, 13, 34).

Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 100/2005) v 2. členu pravi, da so temeljne naloge vrtcev pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kvalitete življenja družin in otrok ter ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti. V 3. členu zakon navaja, da je predšolska vzgoja v vrtcih sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja in poteka po načelih demokratičnosti, pluralizma, avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih, enakih možnosti za otroke in starše, upoštevanje različnosti med otroki, pravice do izbire in drugačnosti in ohranjanja ravnotežja med raznimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja. Cilji predšolske vzgoje v vrtcih so (4. člen):

- razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih,
- razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah,

- razvijanje sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja,
- negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja,
- spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, kasneje pa tudi branja in pisanja,
- spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja,
- posredovanje znanj z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja,
- spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja in
- razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah ter pri skrbi za zdravje.

1.3.1 Od zaznave do prijave suma nasilja nad otrokom

Prvi korak za nadaljnje ukrepanje je gotovo zaznavanje znamenj nasilja v družini, za katera mora biti zaposleni v VIZ še posebej senzibilen.

Strokovni delavci se morajo zavedati, da so vedenja pri otrocih lahko posledica številnih vzrokov in ne le nasilja v družini. Pomembno je, da institucija in njeni zaposleni pridobijo zaupanje otroka in pri njem krepijo občutek, da je šola varno okolje. Ko strokovni delavec zazna neko neobičajno vedenje pri otroku je dobro, če si zastavi nekaj vprašanja: kaj je problem, kdaj se je problem oziroma vedenje pojavilo, kako pogosto se kaže določeno vedenje, kdo v šoli občuti posledice takšnega vedenja ter kaj je že bilo storjenega in kakšni so bili učinki. Dobro je, če se zaposleni v VIZ obrnejo na svetovalnega delavca, ki bo pomagal razumeti določena vedenja. Če pride do sklepa, da je neko vedenje pri otroku lahko posledica nasilja v družini je potrebno narediti zapis, o katerem bom več zapisala v nadaljevanju. Če strokovni delavec oceni, da bi bilo smiselno povabiti starše na pogovor, potem to lahko naredi, pri čemer naj starše seznani s svojimi opažanji. Pomembno je, da izrazi skrb za otroka in željo pomagati. Ko otrok neposredno spregovori o nasilju, je potrebno nemudoma narediti zapis (Filipčič, Klemenčič 2011: 16, 17).

Zaposleni v VIZ se ob zaznavi nasilja pri otrocih srečujejo z različnimi dilemami. Predvsem čutijo potrebo po ustreznem znanju in jasnih postopkih, kako ravnati v primeru nasilja v družini,

ter potrebo po jasnih kompetencah in superviziji. Srečevanje z nasiljem, ki se otrokom dogaja v družini, je za delavce VIZ stresno, emocionalno in zastrašujoče. Zato je načelo sodelovanja z drugimi institucijami, ki ga predvideva pravilnik, ključnega pomena tako za otroka, ki ima izkušnjo nasilja, kot za zaposlene, ki potrebujejo podporo (*ibid.*: 21, 23).

Koraki pri obravnavi nasilja v družini so:

1. Informacije o nasilju v družini, ki jih zaposleni v VIZ najpogosteje pridobi na tri načine: otrok o nasilju sam spregovori, zaposleni sam opazi poškodbe, spremembe vedenja ali kaj podobnega, tretja oseba obvesti VIZ o nasilju v družini.
2. Ko otrok spregovori, mora zaposleni v VIZ takoj obvestiti šolsko svetovalno službo. Naloga zaposlenega v VIZ ni raziskovanje, zbiranje dokazov, presojanje o tem ali gre res za nasilje in za kakšno obliko gre. Pomembno je le, da o dogodku ali opažanjih čim prej naredi zapis dogodka.
3. V nujnih primerih, ko je otrok fizično poškodovan, pri spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka, mora zaposleni sam ali ob podpori svetovalne službe in vodstva, takoj obvestiti CSD ali policijo, ki poskrbi za nujno zdravstveno oskrbo in namestitev. VIZ ni pristojen, da otroka odpelje v zdravstveni dom, v bolnico ali v kako drugo institucijo.
4. Pogovor z otrokom, ki zaposlenemu zaupa o nasilju, je ključnega pomena. Pomembno je, da se pri tem upoštevajo osnovne smernice: verjeti otroku, razumeti njegov svet, poznati posebnosti otrokovega funkcioniranja in doživljanja, poslušati, otroka neprestano podpirati in spodbujati, postavljati konkretna vprašanja, pripraviti takojšen načrt pomoči in otroka z njim seznaniti. Poleg tega je tudi zelo pomembno, da zaposleni otroku da možnost za takojšen pogovor in omogoči hiter odziv, da se otroku omogoči enkratni pogovor (da se otrok ne rabi ponavljati še pred drugimi zaposlenimi), da se otroku omogoči prisotnost osebe, ki ji zaupa v njemu znanem, prijetnem prostoru ter, da se mu skuša čimbolj jasno odgovoriti na vprašanja, kaj bo sedaj, kam bo šel, kaj se bo zgodilo z njegovimi bližnjimi oziroma z njim. Bistvenega pomena je, da otrok pridobi pozitivno izkušnjo pogovora z osebo, ki si jo je izbral, da ji bo zaupal. Pristopati je potrebno čimbolj umirjeno in neprisilno. Dobro je da otroku čimbolj jasno razložimo, da ni sam kriv za nasilje, pri čemer pa ne obsojamo osebe, ki je bila nasilna ampak nasilno dejanje. Izogibamo se vprašalnicam »zakaj«, saj zvenijo zelo obtožujoče. Ne pozabimo ga

pohvaliti, da je zbral toliko poguma, da je povedal. Ne obljubljamu mu ničesar, česar ne moremo izpolniti.

5. Vodstvo šole oziroma svetovalna služba je dolžna še isti dan ali takoj naslednji dan uradno obvestiti CSD ali policijo. S podano prijavo se začne multidisciplinarno sodelovanje in obravnava otroka, ki jo predvideva pravilnik. Vse nadaljnje postopke vodi za to pristojni CSD ali policija.
6. Sklic internega tima mora šolska svetovalna služba opraviti takoj naslednji dan po uradni prijavi, saj je zelo pomembno, da strokovni delavci delujejo usklajeno. Interni tim je zadolžen za pripravo pomoči otroku, obenem pa omogoča medsebojno podporo vsem delavcem, ki delajo z otrokom.
7. Za delovanje internega tima je značilno, da so njegovi člani šolska svetovalna služba, ki tim vodi, otrokov vzgojitelj oziroma razrednik ter delavec, ki je naredil zapis. Dobro je, če je vsaj na prvem sestanku prisoten tudi ravnatelj. Pravilnik v 7. členu definira naloge, ki jih ima interni tim:
 - dogovor o načinu podpore in pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, v VIZ,
 - določitev nalog posameznih članov internega tima in drugih strokovnih delavcev z namenom pomagati otroku, ki je žrtev nasilja, pri soočanju s posledicami nasilja in pri njegovem aktivnem sodelovanju v postopkih drugih organov z namenom zagotavljanja njegove dolgoročne varnosti in določitev rokov za njihovo izvedbo,
 - izmenjava informacij o dinamiki nasilja nad otrokom, ki je žrtev nasilja, in posledicah nasilja,
 - sodelovanje s CSD, policijo in sodiščem,
 - sprejetje odločitve o zaključku dela internega tima na podlagi evalvacije dela in uspešnosti internega tima ter svetovalnega dela z otrokom, ki je žrtev nasilja.

Delo internega tima je dinamičen proces, ki omogoča izrazito načrtovano, usklajeno in na spremembe pri otroku ali v njegovem okolju odzivno delovanje (Filipčič, Klemenčič 2011: 25-29; Zloković, Dečman Dobrnjič 2007: 188; Aničić et al. 2002: 141, 142).

Vzgojno osebje je velikokrat prvo, ki zazna, da se z otrokom nekaj dogaja zato je pomembno, da se čuti dovolj podprto za ravnanje. Le oseba, ki se počuti dovolj varno in zaščiteno, lahko zaščiti

otroka. Seveda je ključnega pomena tudi pozitivna klima v vrtcu, brez katere se lahko zgodi, da se zaposleni ne bodo želeli izpostavljati. Ne sme se zgoditi, da otrok ne bi bil deležen pomoči zaradi nestrokovnosti in strahu zaposlenih. Izobraževalni sistem mora dajati temeljne možnosti za učinkovito in pravočasno prepoznavanje nasilja v družini (ur. Pavlović 2008: 14, 15; Dvoršek, Selinšek 2010: 135).

Poleg omenjenih nalog pravilnik v 9. in 12. členu zaposlenim v VIZ nalaga dolžnost sodelovanja s CSD, policijo, tožilstvom in sodiščem pri zbiranju podatkov o ogroženosti otroka. Temelj sodelovanja s CSD je medsebojno obveščanje, ki vključuje tudi informiranje o vseh načrtovanih in že izvedenih ukrepih za zaščito in pomoč žrtvi. Predstavnik VIZ zavezuje k sodelovanju v multidisciplinarnem timu, ki ga skliče CSD. Multidisciplinarni tim je skupina, ustanovljena s strani CSD, z namenom celostne obravnave posameznih primerov ogroženih otrok. V njem sodelujejo predstavniki ustanov, ki s posredovanjem pomembnih informacij, prispevajo k oceni ogroženosti otroka in reševanju vprašanja varstva otroka pred ogroženostjo. V odnosu do policije, tožilstva in sodišča imajo zaposleni v VIZ dolžnost prijave suma nasilja, dolžnost posredovanja zahtevanih podatkov ter dolžnost obveščanja policije o kršitvah prepovedi približevanja. Poleg tega pa je vodstvo šole dolžno obvestiti policijo v primerih, ko so zaposleni ogroženi s strani staršev, ki povzročajo nasilje. Policija je ob takšnih dogodkih dolžna zaščititi ogrožene. Nema lokrat se zgodi, da so zaposleni v VIZ poklicani kot priče v različnih sodnih postopkih. Po zakonu o kazenskem postopku so se dolžni odzvati vabilu na zaslišanje, podati izjavo in odgovarjati na vprašanja, dolžni so govoriti resnico in ničesar ne smejo zamolčati (Filipčič, Klemenčič 2011: 47-52; Bezenšek Lalić 2011: 49).

1.3.2 Zapis dogodka

Najučinkovitejša metoda za prepoznavanje znakov, ki bi utegnili kazati na nasilje nad otroci, je načrtno in usmerjeno opazovanje ter natančno in sistematično zapisovanje. Zapis opažanj je ključnega pomena pri prijavi in preverjanju domnevne zlorabe otroka, saj se pri zbiranju informacij, strokovne službe lahko oprejo na zabeležena dejstva (ur. Pavlović 2008: 12).

Zapis dogodka je uraden dokument, ki ga zaposleni v VIZ, naredi takoj po srečanju z otrokom, ki doživlja nasilje, saj so takrat informacije še sveže in popolne. Zapis dogodka je kratek, jasen in čimbolj objektiven zapis pogovora, opazanja, videnega, ki bo v nadaljnjih postopkih v pomoč pristojnim službam v procesu zaščite otroka. Pomembno je, da se zapiše imena, kraje, dneve, čas, ki jih navaja otrok. Dobesedno se zapiše izraze, ki jih uporablja, četudi so slengovski. Ničesar se ne olepšuje, izogiba se leporečju in se teži k čimbolj točnemu »posnetku« tega kar je povedal otrok, kakšna druga oseba ali čemur smo bili priča. V zapis se ne umešava lastnih sodb, mnenj in občutkov, četudi situacija izzove pri zaposlenih čustvene reakcije.

Med samim pogovorom z otrokom ničesar ne zapisujemo, saj si otrok zasluži vso sogovornikovo pozornost. Izjema so lahko le datumi, kraji, imena. Dobro je, če otroka spodbujamo z vprašanji, da nam lažje razjasni zadeve. Pri tem moramo biti zelo pazljivi, da so le-ta nevtralna in brez sugestij. Otroku moramo povedati, da smo dolgi pogovor zapisati (Filipčič, Klemenčič 2011: 31-33).

V prilogi pravilnika se nahaja obrazec za zapis o nasilju nad otrokom, ki vsebuje vse potrebne informacije za prijavo nasilja.

Tabela 5: Obrazec za zapis dogodka

Ustanova:	Podatki o otroku:		
(popolni podatki o vzgojno-izobraževalnem zavodu, naslov)	Priimek in ime:		
	Spol (obkrožite):	M	Ž
	Rojstni datum:	Razred:	
Zapis izdelal:	Delovno mesto:		
Zapis			
(po potrebi dodajte vrstice)			

socialnem delu. Vzgojitelj mora v odnosu ravnati odgovorno, vzpostaviti mora varen prostor za pogovor in delo, zavzeti mora spoštljivo držo v odnosu do otroka in njegove osebne izkušnje.

Zapisek o primeru je vir dobrih informacij za vse udeležene, zagotavlja namreč podatke, ki so potrebni za nadaljnje delo. Zapiski so *dragoceno praktično orodje* (poudarek v izvirniku), tudi zato, ker pomagajo osvežiti spomin, urediti misli glede kompleksnih vprašanj v posameznih primerih, in dosledno in zgoščeno predstaviti primer v pisni obliki. Izrednega pomena je, da se v zapis vključi vse razsežnosti otrokove pripovedi. Kljub temu, da pravilnik o obravnavi nasilja v družini za VIZ narekuje čimbolj objektiven zapis, pa se je potrebno zavedati, da to praktično ni mogoče, saj je vsako pisanje, zapisovanje in dokumentiranje, interpretacija. Seveda pa je pri tem pomembno, da pedagoški delavci razlikujejo dejstva od interpretacij in svoje občutke in razmišljanja od konkretnega dogajanja (Poštrak, Urek 2008: 9, 10, 65).

Omeniti velja še jezik, v katerem naj zaposleni v VIZ zapisujejo. Zanj mora biti značilno tisto, kar je značilno za jezik v socialnem delu. Jezik mora biti jasen, določen, nedvoumen in natančno formuliran, sicer si policija, sodišče in drugi sodelavci, ki zapise potrebujejo za nadaljnje delo, ne bodo mogli veliko pomagati (*ibid.*: 80).

1.3.3 Naloge zaposlenih v VIZ

Znotraj VIZ prihaja otrok, ki je žrtev nasilja v stik z več različnimi zaposlenimi in prav je, da vsak ve kakšne so njegove naloge. Naloge so razdeljene tako, da najbolj ustrezajo kompetencam nosilca.

Ravnatelj je, kot uradna oseba odgovoren za celoten proces in delovanje v skladu z zakonodajo. Ni nujno, da je prisoten na vseh sestankih internega tima, pomembno pa je, da bdi nad celotnim dogajanjem. Občutek podpore in zaupanja, ki ga nudi zaposlenim, je ključnega pomena. Njegove konkretne naloge so:

- seznanitev z dogodkom, tudi če ne sodeluje v internem timu in spremljanje njegovega dela,

- sodelovanje vsaj na prvem sestanku internega tima, kjer se določijo naloge in odgovornosti, ostalih sej se udeležuje, če je le mogoče,
- skrb za izvajanje protokola ter omogoča pogoje za nemoteno delovanje internega tima,
- skrb, da je VIZ za otroka varovalni dejavnik,
- formalno obveščanje ustrezne institucije, če je to naloga, ki so jo dogovorili v timu,
- skrb za varovanje podatkov o otroku, ki se izmenjujejo med člani internega tima,
- skrb za strokovne delavce (strokovna podpora, supervizij).

Svetovalni delavec je tisti, ki skliče in vodi tim ter se udeležuje tudi multidisciplinarnih sestankov, ki jih skliče CSD. Poleg dela z otrokom, za katerega obstaja sum, da je žrtev nasilja, je pomembno da svoj čas posveti tudi skupini, v kateri je otrok z izkušnjo nasilja. Konkretno naloge svetovalnega delavca so:

- vodenje internega tima VIZ,
- vodenje svetovalnega razgovora z otrokom,
- skrb, da je VIZ za otroka varovalni dejavnik,
- seznanitev otroka, ki je žrtev nasilja, z vlogo VIZ in drugih institucij v postopku zaščite in pomoči otroka,
- nudenje ustrezne podpore otroku,
- nudenje podpore ostalim članom družine, če se to izkaže za potrebno,
- napotitev otroka k ustreznim strokovnjakom, če je to potrebno (ob predhodnem dogovoru s starši/v multidisciplinarnem timu),
- delo s skupino/oddelčno skupnostjo,
- sodelovanje v multidisciplinarnem timu.

Razrednik oziroma vzgojitelj otroka je oseba, ki nosi veliko vlogo, saj je vsakodnevno v stiku z otrokom. Velikokrat je tako, da ga otrok izbere za zaupno osebo. Pomembno je, da sodeluje s svetovalno službo in tako zagotavlja ustrezno podporo otroku in sebi. Konkretno naloge razrednika oziroma vzgojitelja so:

- skrb, da je VIZ za otroka varovalni dejavnik,
- ohranjanje »statusa« zaupne osebe, če mu otrok zaupa oz. ga izbere za zaupno osebo(o razgovorih piše zaznamke, se posvetuje s svetovalnim delavcem, ...),

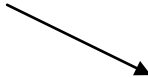
- je nosilec načrta pomoči (z otrokom načrtuje šolsko delo, delo z oddelčnim učiteljskim zborom, otroku nudi ustrezne podporne mehanizme),
- zagotavljanje ustrezne učne pomoči in prilagoditve, če je pri otroku zaradi stisk učni uspeh slabši,
- ustvarjanje priložnosti za potrjevanje in uspeh otroka,
- otroka nikoli ne izpostavlja pred drugimi,
- organizacija vrstniške pomoči, če je to potrebno,
- sodelovanje v internem timu.

Drugi strokovni delavci, ki niso člani tima, dejavno sodelujejo pri pripravi, izvedbi in evalvaciji načrta pomoči oziroma svetovanja ter otroku zagotavljajo podporno okolje otroku (Filipčič, Klemenčič 2011: 37-40).

Janjušević in Klemenčičeva (2008) sta izdelala grafični prikaz nalog zaposlenih v VIZ, ki služi kot »vodič« pri obravnavi nasilja v družini v VIZ.

Tabela 6: Grafični prikaz nalog

Legenda: **KDAJ?** **KAJ?** **KDO?**

INFORMACIJA o nasilju (priča nasilju, opažene spremembe, otrok zaupal o nasilju, informacija od tretje osebe)		
ravnanje ob zaznavi nasilja		
		
Takoj	Takoj	Takoj
Obvestiti svetovalnega delavca v VIZ	Obvestiti CSD ali policijo (ob fizični poškodbi, spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka)	Izdelava zapisa
Vsi delavci VIZ	Vsi delavci VIZ	Vsi delavci VIZ

Isti / naslednji delavni dan	Isti / naslednji delavni dan
URADNA PRIJAVA NASILJA	SKLIC INTERNEGA TIMA
- telefonsko obvestilo CSD ali policijo o sumu nasilja - poslati pisno prijavo o zapisu	- svetovalna služba - razrednik otroka - delavec, ki je naredil zapis - ravnatelj (vsaj na prvem sestanku)
Vodstvo ali šolska svetovalna služba	Vodstvo ali šolska svetovalna služba

Kontinuirano	
SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI	
CSD	Policija, tožilstvo sodišče
- sodelovanje v multidisciplinarnem timu - medsebojno informiranje - ukrepanje v primeru neizvajanja pomoči in zaščite otrok	- sodelovanje pri zbiranju podatkov o ogroženosti otroka - obveščanje o kršitvah prepovedi približevanja - prijava v primeru ogroženosti zaposlenih
Vodstvo ali šolska svetovalna služba	Vodstvo ali šolska svetovalna služba

1.3.4 Prijava suma nasilja v družini

Za začetek se mi zdi pomembno razjasniti besedo sum. Menim, da prav zaradi zmede in neinformiranosti, zaposleni v VIZ колебajo glede prijave. Naloga zaposlenih je, da podajo sum kaznivega dejanja, če domnevajo, da obstaja možnost, da se je neko kaznivo dejanje zgodilo ali se dogaja. To še zdaleč ne pomeni, da se je kaznivo dejanje v resnici zgodilo ali se dogaja. Zaposleni niso dolžni dokazovati in preiskovati, to je naloga policije, tožilstva in sodstva. Zaposleni so dolžni podati prijavo, ko obstaja verjetnost, da je otrok žrtev nasilja.

Največjo korist za otroka in zaščito otroka pred ogroženostjo dosežemo s pravočasnim odkrivanjem, prepoznavanjem, obveščanjem in nadaljnjim ustreznim ravnanjem (Smernice 1998 v Bezenšek Lalić 2011: 51).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 6. členu pravi, da mora vsakdo, še zlasti pa strokovni delavci in delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, ne glede na določbo o varovanju poklicne skrivnosti, takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja. S tem zaposlenih seveda ne razbremenjuje strahu in osebnih stisk, s katerimi se soočajo ob prijavi. Zaposleni v VIZ se morajo zavedati, da pravno odgovarjajo, če opustijo prijavo in, kar je še pomembneje, otroka še naprej puščajo v nasilnem okolju. Kazenski zakonik v 281. členu pravi, da se uradno osebo, ki je zavestno opustila ovadbo kaznivega dejanja, za katero izve pri opravljanju svoje službe, če je zanj z zakonom predpisana kazen treh let in več, storilec pa se preganja po uradni dolžnosti, kaznuje z zaporom do treh let. Kazenska sankcija je tu predvidena za uradne osebe, kar je znotraj VIZ, ravnatelj. To pomeni, da je formalna odgovornost ravnatelja večja od odgovornosti zaposlenih (Filipčič, Klemenčič 2011: 43, 44).

Že od začetka devetdesetih let, še iz časa pred sprejetjem omenjenih dveh zakonov, se država zavzema za prijavitveno dolžnost. Eden takih je zakon o socialnem varstvu, ki v 91. členu določa, da morajo organi, zavodi ter druge organizacije, ki pri svojem delu ugotavljajo ogroženost otroka, mladoletnika ali osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, o tem obvestiti CSD.

Center za socialno delo ima organizirano regionalno interventno službo, ki dežura ves čas. V skrajnih primerih so socialni delavci in delavke pooblaščen za interventno zaščito otroka. Prijava o ogroženosti otroka se obravnava prednostno. Center za socialno delo je takoj po prejeti prijavi, dolžan o tem obvestiti policijo.

Zakonodaja, ki zaposlene obvezuje k prijavljanju suma nasilja, menim, da ni zadostna. Ključnega pomena je občutek odgovornosti za prijavo, ki bi ga zaposleni morali imeti ter zavedanje, da so pravzaprav edine osebe, ki otroka lahko zaščitijo in na katere otrok računa. Menim, da je

vsekakor huje spregledati zlorabo otroka, kot pa postaviti pod vprašaj ravnanje odraslih. Občutek imam, da je težava tudi v prepričanju in izkušnjah, ki jih zaposleni v VIZ imajo z CSD. Menim tudi, da prihaja do primanjkljaja v podpori, saj se na nek način tudi pedagoški delavci počutijo same in nepodprte. Prav CSD bi moral biti bolj vključen in aktiven v spodbujanje in opogumljanje zaposlenih v VIZ, da reagirajo ob sumu nasilja nad otrokom.

1.3.5 Izobraževanje zaposlenih

Izrednega pomena za kvalitetno, dosledno in strokovno postopanje v primerih nasilja nad otrokom in prepoznavanja le-tega, je po mojem mnenju informiranost in strokovna izpopolnjenost zaposlenih v VIZ. Slednja pa je lahko rezultat kontinuiranega izobraževanja, katerega cilj bo preseganje pomanjkanja informaciji, znanj in nenazadnje tudi poguma.

Samo formalno izobraževanje nikakor ne nudi dovolj znanj in ga je nujno dopolniti z neformalnim. Poučenost o oblikah nasilja, znakih neprimernega ravnanja z otrokom, obnašanjih, ki jih otrok, ki doživlja nasilje kaže in načini zaščite, bi morala biti predpogoj za delo z otroki. Poleg tega, zaposleni v VIZ potrebujejo konkretne informacije o njihovih vlogah v procesu od zaznave do prijave in v nadaljnjih postopkih pri nasilju nad otroki. Cilj dodatnega izobraževanja pedagoških delavcev je, da bi postali bolj občutljivi za prepoznavanje nasilja v družini ter prepoznavanje znakov telesnega in duševnega trpinčenja, zlorabljanja in zanemarjanja. Znanje in občutljivost za zaznavanje slabega ravnanja v družini in zaščitno ukrepanje bi moralo biti vgrajeno v vse službe, ki se pri svojem delu srečujejo z otroki. Stalno strokovno izobraževanje in nadgrajevanje znanj povečuje občutek zaupanja v delo in profesionalno ravnanje zaposlenih. Poudarek mora biti dan ničelni toleranci do nasilja, senzibilizaciji za le-tega, da njegove pojavne oblike šola sploh prepozna, se z njimi sooči in nanje reagira tako kurativno kot preventivno. In ravno pri preventivi, obstajajo neizkoriščene možnosti iz področja varovalnih dejavnikov, kot so pozitivna samopodoba in samozavest, znanje za izražanje čustev in volje. Skozi proces mora iti tako posameznik kot šola v celoti, saj se mora politika delovanja oblikovati na šolskem nivoju (Dvoršek, Selinšek 2010: 142, 143; ur. Pavlović 2008: 10, 11).

V zadnjih dveh letih sta bila na nacionalni ravni izvedena dva programa iz področja nasilja v družini, med zaposlenimi v šolah in vrtcih – eden preventivnega in drugi kurativnega značaja:

1. Iniciativa »Krepimo družine« (»Strengthening Families«; Študijski center za socialno politiko, Washington, ZDA) se je začela v iskanju novega, sistematičnega pristopa k preventivi nasilja nad otroki, ki doseže veliko število otrok in staršev, deluje preventivno, promovira optimalen razvoj za vse otroke in se izvaja na nacionalni ravni. Ciljna skupina so predšolski otroci, ki so zelo rizična skupina za zlorabo in zanemarjanje in njihovi starši, ki so večinoma še dovolj odprti in pripravljeni sprejeti priporočila, usmeritve in vodenje. Vključuje izobraževanje, usposabljanje vzgojiteljic, vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev v vrtcih, ki imajo stike s starši – jih krepijo, da so bolj povezani z vrtcem, jih informirajo, učijo o razvoju otroka ..., da lažje razumejo, kaj otroci zmorejo in česa ne. Iniciativa se osredotoča na pet glavnih zaščitnih dejavnikov – prožnost staršev, socialne mreže, znanje o starševstvu in otrokovem razvoju, konkretna podpora v kriznih časih in otrokov zdrav socialni in čustveni razvoj. Raziskava Študijskega centra za socialno politiko (Washington, ZDA) je pokazala, da krepitev teh lastnosti družin zmanjšuje verjetnost nasilja nad otroki in njihove zlorabe. Staršem pomagajo najti resurse, pomoč in strategije, ki so jim v pomoč pri učinkovitem starševstvu tudi v stresnih okoliščinah (Internetni vir 6, dne 18. 4. 2012).
2. Sistemsko soočanje z nasiljem v družini – usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju je projekt Inštituta za kriminologijo in Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. V skladu z Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 temelji izobraževalni projekt na ideji sistemskega soočanja z nasiljem v družini v smislu celostnega, načrtnega, sistematičnega, usklajenega, stalnega in učinkovitega partnerskega sodelovanja različnih institucij. Cilje je osvestiti in ustrezno usposobiti strokovnjake v vzgoji in izobraževanju, da bodo lahko kompetentno prispevali k celovitejšim in sistemskim pristopom k pereči problematiki nasilja v družinah otrok, ki so vključeni v VIZ. Izobraževalni program je namenjen predvsem usposabljanju za kompetentno izvajanje Pravilnika o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (Internetni vir 7, dne 18.4.2012).

2 PROBLEM

Tematika o nasilju v družini me je pritegnila že v času srednješolskega izobraževanja, odločitev, da bom o tem pisala v diplomski nalogi pa je vzknila, ko sem na Društvu za nenasilno komunikacijo opravila izobraževanje za prostovoljce, kjer sem pridobila dodatno znanje tudi o nasilju nad otroki, kar je predmet moje diplomske naloge.

Med letom 2007 in letom 2011 sem preko študentske napotnice redno pomagala pri varstvu otrok v štirih enotah vrtca v domačem kraju in njegovi okolici. Sčasoma sem dobila vpogled v realne situacije, s katerimi se zaposleni soočajo in jim predstavljajo obremenitev. Ena od takih je bilo tudi, njim precej nepoznano in strah vzbujajoče, nasilje nad otroki, njihovimi varovanci. Predvsem sem začutila, da zaposleni gojijo izrazit občutek nemoči in neznanja o tem, kako pravilno postopati. Zaupali so mi o občutku strahu ter dvomu v lastno kompetentnost za ravnanje v omenjenih situacijah. Obenem so izrazili tudi skrb in občutek odgovornosti do otrok in njihove zaščite. Ključnega pomena za preprečevanje dolgoročnih posledic je zgodnje odkrivanje in preprečevanje nasilja in zlorab. Ker so vzgojitelji skoraj edini, s katerimi otrok redno prihaja v stik izven domačega okolja, menim, da nosijo ogromen potencial za zaščito otrok, ki so jim zaupani v varstvo. Gre za izredno občutljivo temo in temu podobni so tudi občutki, s katerim se zaposleni soočajo. Prav zato želim odkriti njihove načine reagiranja, medsebojne podpore, zaupanja v institucije in zavod v katerem so zaposleni.

Namen diplomskega dela je predvsem ugotoviti kako in če sploh vzgojitelji in vzgojiteljice prepoznajo nasilje nad otroki in kako nanj reagirajo.

2.1 Teza in raziskovalna vprašanja

Teza mojega diplomskega dela je, da bodo vzgojitelji in vzgojiteljice potrdili, da se pri svojem delu v vrtcu relativno pogosto srečujejo z znamenji nasilja nad otroki v družini in da bodo izpostavili različne dejavnike, ki pozitivno vplivajo na odločitev o prijavi ter različne razloge, zaradi katerih suma nasilja nad otrokom ne prijavljajo pogosto.

Raziskovalna vprašanja s katerimi si bom pomagala pri preverjanju teze so:

- Ali so vzgojiteljice in vzgojitelji v vrtcih (v nadaljevanju vzgojitelji) dovolj senzibilne za prepoznavanje znakov nasilja pri otrocih?
- Ali vzgojitelji čutijo strah pred posledicami prijave suma nasilja nad otrokom?
- Ali so vzgojitelji seznanjeni s postopkom prijave suma nasilja nad otrokom v družini?
- Se vzgojitelji počutijo dovolj kompetentne za poseganje v področje nasilja nad otroki?
- Se čutijo vzgojitelji dovolj podprte iz strani vzgojno-izobraževalnega zavoda v katerem so zaposleni za ukrepanje v primeru suma nasilja nad otrokom?
- Kako pogosto se pri svojem delu srečujejo z nasiljem nad otroki v družini?
- Kako pogosto prijavljajo sum nasilja nad otroki v družini?
- Ali imajo vzgojitelji zaupanje v službe, ki naj bi skrbele za zaščito otroka pred nasiljem po prijavi suma nasilja?
- Se čutijo vzgojitelji odgovornost za prijavo suma?
- Kako so vzgojitelji zadovoljni s sodelovanjem s centrom za socialno delo po prijavi suma?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke

Raziskava je ekspolrativna ali poizvedovalna (Mesec 1998), saj ima dve pomembni značilnosti – gradivo je bilo zbrano s pomočjo razgovorov z zaposlenimi v vrtcih, pri čemer sem zajela manjše število primerov t.j. štiri vzgojiteljice oz. pomočnice vzgojiteljic.

Raziskava je izkustvena ali empirična saj sem novo, neposredno izkustveno gradivo zbrala z izpraševanjem, le-to pa mi je služilo za preverjanje zastavljenih hipotez.

Raziskava je uporabna – služila bo tako vrtcem, ki bodo dobili vpogled v lasten proces prijave suma nasilja nad otroki v družini, kot tudi centrom za socialno delo, ki so bistveni člen skupaj s sodelavci vrtcev v procesu prijave suma nasilja nad otroki.

Raziskava je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise zaposlenih v vrtcu, ki se nanašajo na raziskovani pojav.

Teme sem si zastavila, glede na raziskovalna vprašanja. Teme raziskovanja so bile:

- izkušnje z otroki žrtvami nasilja, pri čemer so me zanimale konkretne izkušnje, pogostost nasilja ter pogostost prijav nasilja;
- odnos do zaznave nasilja, pri čemer me je zanimala senzibilnost za nasilje, občutek odgovornosti ter kompetentnost za prepoznavanje nasilja;
- strah ob prijavi nasilja;
- postopek prijave;
- podpora zaposlenim iz strani vzgojno-izobraževalnega zavoda, pri čemer me je zanimala podpora vodstva in strokovnih delavcev ter podpora v kolektivu;
- odnos do zunanjih institucij, pri čemer me je zanimal odnos in zaupanje ter izkušnje in zadovoljstvo z njihovim delom.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila vprašalnik, sestavljen iz smernic za intervju, ki sem jih izpeljala iz raziskovalnih vprašanj, saj sem ocenila, da mi vzgojiteljice lahko dajo zanesljive informacije, ki bodo neposredno uporabne za mojo raziskavo. Intervju je nestrukturiran in odprt. Smernice za intervju je moč najti v prilogi 1. Vir podatkov so štiri vzgojiteljice in ena pomočnica vzgojiteljice, ki so zaposlene v vrtcih.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo sestavljajo vse vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic, ki so bile v šolskem letu 2011/2012 zaposlene v vrtcih v Občini Šempeter-Vrtojba.

Vzorec je neslučajnostni, priročni in ga sestavljajo štiri vzgojiteljice in ena pomočnica vzgojiteljice. Vse štiri so zaposlene v enotah vrtcev, ki spadajo pod Osnovno šolo Ivana Roba Šempeter pri Gorici, in sicer v enoti Mavrica, enoti Žarek in enoti Sonček. Po predhodnem dogovoru s pomočnico ravnateljice za vrtce sem na spletni strani Osnovne šole Ivana Roba dobila telefonske številke enot vrtcev, jih kontaktirala in se dogovorila za srečanje.

3.4 Zbiranje podatkov

Najprej sem stopila v kontakt s pomočnico ravnateljice za vrtce in se po telefonu dogovorila za sestanek. Na sestanku, dne 9. 5. 2012 sem ji predstavila temo diplomske naloge in jo prosila za dovoljenje, za intervjuje z zaposlenimi. Sama mi je predlagala zaposlene, ki bi po njenem mnenju želel sodelovati. Omenjene osebe je predhodno sama kontaktirala in jih prosila za sodelovanje. Tiste, ki so v intervju privolile, sem nato poklicala še sama. Telefonske številke enot vrtcev, v katerih so zaposlene, sem pridobila na spletni strani Osnovne šole Ivana Roba. Z vsako od vzgojiteljic sem se individualno dogovorila za srečanje:

- vzgojiteljica (A) in pomočnica vzgojiteljice (B) iz enote Žarek: 15. 5. 2012

- vzgojiteljica (D) iz enote Sonček: 16. 5. 2012
- vzgojiteljici (C in E) iz enote Mavrica: 17. 5. 2012, 31. 5. 2012

Intervjuje sem posnela na digitalni snemalnik. Vse sodelujoče so izrazile željo, da v raziskovalni nalogi ne omenjam njihovih imen. Nekatere intervjuvanke so me predhodno opozorile naj spole otrok o katerih so mi govorile zakrijem. To sem storila tako, da sem besedi »deček/deklica« zamenjala z besedo »otrok«.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Osnovno empirično gradivo sem obdelala ročno in kvalitativno. Zaradi obsežnosti analiziranih podatkov, sem le-te priložila v prilogi. Pri posameznih fazah obdelave pa navajam le primere:

1. Korak: Urejanje gradiva

Vse intervjuje sem posnela na digitalni snemalnik. Nato sem osnovno empirično gradivo – zapise intervjujev uredila in prepisala oziroma transkribirala. Prepisani in urejeni intervjuji so mi služili kot izhodiščno besedilo. Primer enega intervjuja je priložen v prilogi (priloga 2), ostali pa so v hrambi v avtorčinem osebнем arhivu.

2. Korak: Določitev enot kodiranja

Enote kodiranja sem določila tako, da sem, glede na izbrane teme in podteme, podčrtala dele besedila, ki so se mi zdeli relevantni. Enote kodiranja sem izpisala in jih razvrstila pod pripadajoče teme in podteme. Enotam so pripisane črke, da je razvidno, katera od intervjuvank je avtorica enote. Na tem mestu navajam le en primer, ostali pa so priloženi v prilogi 3.

I: IZKUŠNJE Z OTROKI ŽRTVAMI NASILJA

a. Konkretnе izkušnje

- *ne; nisem imela te izkušnje(A),*
- *so bili kakšni sumi, ki se ti zdi da bi bilo nasilje(A),*

- nisem nikoli, bi rekla, da bi potem karkoli to naprej speljali, ker ni bilo toliko očitno(A),
- ni primerov, da bi bile prav fizične poškodbe, je bolj obnašanje spremenjeno ali pa izdelki, risbice, temne barve(A),
- ne, da bi sumili nasilje, se še ni zgodilo(B),
- smo imeli enega fantka, kjer je bila dejansko prijava iz strani sosedov, v vrtcu nismo opazili ne nasilja, ni imel nobenih fizičnih ali psihičnih motenj (C),
- trenutno pa se ubadam s tem problemom drugega otroka v naši skupini, za katerega bomo podali prijavo (C),
- sem jaz opazala kar se tiče teh raznih tikov in vedenjskih sprememb (C),
- danes pa sem dobila konkretno informacijo in do zdaj so nastali zapiski in bomo dali naprej (C),
- ja,sem tudi to doživela pred par leti(D),
- prišlo je tudi do prijave na socialno službo(D),
- se je otrok začel drugače vest, ni se več vključeval v igro, bil je sam zase in tudi fizično se je videlo neke znake(D),
- pri drugem otroku, kjer je tudi šlo za sum nasilja pa so bili izdelki zelo očitni(D),
- sva s psihologinjo povabili tega očeta v vrtec, na razgovor, ki je bil zelo, zelo dolg in težak(D),
- je bil pripravljen poslušat, ker smo zagrozile (pokaže s prsti navednice), da če se bo to nadaljevalo, bomo prijavile(D),
- enkrat sem imela enega, ki je živel v takih neurejenih razmerah in so bili obravnavani tudi na centru za socialno delo; to je bil v bistvu edini primer (E),
- nas je tudi naša psihologinja vedno nekako spremljala in nas spraševala kako je z njim(E),
- sem posumila, da bi lahko bilo kakšno spolno izrabljanje(E),
- enkrat je bilo tako grozno, ko je prišla policija zaradi istega otroka in je rekla, če se lahko pri meni, kot pri vzgojiteljici malce pozanima, kako je s tem

otrokom v vrtcu , ker da so dobili prijavo od sosedov, da ta otrok doma grozno joka(E).

3. Korak: Odprto kodiranje

Enote kodiranja sem zbrala v tabele glede na teme in podteme in jim po metodi neposrednega poimenovanja in iskanja sinonimov pripisala pojme. Na tem mestu navajam le primer, ostali pa so priloženi v prilogi 4.

Tabela 7: Primer kodiranja (lasten vir)

A	<i>ne; nisem imela te izkušnje</i>	brez izkušenj prijave
A	<i>so bili kakšni sumi, ki se ti zdi da bi bilo nasilje</i>	sum nasilja
A	<i>nisem nikoli, bi rekla, da bi potem karkoli to naprej speljali, ker ni bilo toliko očitno</i>	sum nasilja
A	<i>ni primerov, da bi bile prav fizične poškodbe, je bolj obnašanje spremenjeno ali pa izdelki, risbice, temne barve</i>	vedenjske spremene, spremembe pri izdelkih
B	<i>ne, da bi sumili nasilje, se še ni zgodilo</i>	brez izkušenj prijave
C	<i>smo imeli enega fantka, kjer je bila dejansko prijava iz strani sosedov, v vrtcu nismo opazili ne nasilja, ni imel nobenih fizičnih ali psihičnih motenj</i>	zunanja prijava - sosedje
C	<i>trenutno pa se ubadam s tem problemom drugega otroka v naši skupini, za katerega bomo podali prijavo</i>	prijava VIZ
C	<i>sem jaz opazala kar se tiče teh raznih tikov in vedenjskih sprememb</i>	vedenjske spremembe
C	<i>danes pa sem dobila konkretno informacijo in do zdaj so nastali zapiski in bomo dali naprej</i>	prijava VIZ
D	<i>ja,sem tudi to doživela pred par leti</i>	prijava VIZ
D	<i>prišlo je tudi do prijave na socialno službo</i>	prijava VIZ

D	<i>se je otrok začel drugače vest, ni se več vključeval v igro, bil je sam zase in tudi fizično se je videlo neke znake</i>	vedenjske spremembe in fizični znaki
D	<i>pri drugem otroku, kjer je tudi šlo za sum nasilja pa so bili izdelki zelo očitni</i>	spremembe pri izdelkih
D	<i>sva s psihologinjo povabili tega očeta v vrtec, na razgovor, ki je bil zelo, zelo dolg in težak</i>	razgovor z očetom
D	<i>je bil pripravljen poslušat, ker smo zagrozile (pokaže s prsti navednice), da če se bo to nadaljevalo, bomo prijavile</i>	grožnja s prijavo
E	<i>enkrat sem imela enega, ki je živel v takih neurejenih razmerah in so bili obravnavani tudi na centru za socialno delo; to je bil v bistvu edini primer</i>	zunanja prijava - CSD
E	<i>nas je tudi naša psihologinja vedno nekako spremljala in nas spraševala kako je z njim</i>	spremljanje iz strani psihologinje
E	<i>sem posumila, da bi lahko bilo kakšno spolno izrabljanje</i>	sum na spolno zlorabo
E	<i>enkrat je bilo tako grozno, ko je prišla policija zaradi istega otroka in je rekla, če se lahko pri meni, kot pri vzgojiteljici malce pozanima kako je s tem otrokom v vrtcu, ker da so dobili prijavo od sosedov, da ta otrok doma grozno joka</i>	zunanja prijava - sosedje

4. Korak: Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

Pojme pridobljene z odprtim kodiranjem sem nato uredila v hierarhične kategorije. Na tem mestu navajam le primer, ostali pa so priloženi v prilogi 4.

Tabela 8: Urejanje pojmov v hierarhijo (lasten vir)

prijava	sum	spremembe	izkušnje	drugo
---------	-----	-----------	----------	-------

zunanja prijava – sosodje/CSD	C E	sum nasilja	A	vedenjske spremembe	A C D	brez izkušenj prijave	A B	razgovor z očetom	D
prijava vrtca	C D	sum na spolno zlorabo	E	fizični znaki	D			spremljanje iz strani psihologinje	E
grožnja s prijavo	D			spremembe pri izdelkih	A D				

5. Korak: Poskusna teorija

Vse pojme sem zapisala v rezultatih in izpeljala poskusno teorijo, ki sem jo podprla z izjavami vzgojiteljic in pomočnice vzgojiteljice, s katerimi sem opravila intervjuje.

4 REZULTATI

V začetku predstavljam svoje sogovornice po izobrazbi ter izkušnjah, ki jih imajo z zaznavo in prijavo nasilja nad otroki v družini. Slika o konkretnih dosedanjih izkušnjah se mi zdi pomembna, predvsem v kontekstu razumevanja rezultatov, ki jih bom po temah in podtemah, izpeljanih iz raziskovalnih vprašanj, predstavila v nadaljevanju. Odločila sem se, da delovne dobe intervjuvank ne razkrijem, predvsem zaradi jasno izražene želje, da čimbolj prikrijem osebne podatke. Ko bom pisala o rezultatih intervjujev, bom vedno uporabljala le izraz vzgojiteljica, saj je bila večina mojih intervjuvank prav to.

Intervjuje sem opravila s petimi osebami zaposlenimi v enotah vrtcev Osnovne šole Ivana Roba:

Oseba A je po poklicu vzgojiteljica in se v svoji praksi še ni srečala s primerom, ko bi nasilje morala prijaviti. Nekajkrat je na nasilje posumila zaradi vedenjskih sprememb pri otrocih ter izrazitih sprememb pri izdelkih (risbice).

Oseba B je po poklicu pomočnica vzgojiteljice in še nima izkušenj s prijavo nasilja nad otrokom.

Oseba C je po poklicu vzgojiteljica in je v času svoje prakse imela primer, ko so nasilje v družini prijavili sosednje otroka, ki ga je imela v skupini. Poleg tega, pa je v enem primeru tudi sama podala prijavo na center za socialno delo zaradi suma nasilja nad otrokom. V tem primeru so bile povod za prijavo vedenjske spremembe.

Oseba D je po poklicu vzgojiteljica je imela do sedaj dva primera nasilja nad otrokom v družini. V prvem primeru je podala prijavo na center za socialno delo, v drugem pa je posredovala tako, da je povabila očeta na razgovor in zagrozila s prijavo. V obeh primerih je opazila vedenjske spremembe, fizične znake nasilja ter spremembe pri izdelkih.

Oseba E je po poklicu vzgojiteljica in v svoji praksi še ni imela izkušnje s prijavo nasilja nad otrokom. Je pa imela primer, ko so prijavo zoper nasilje nad otrokom iz njene skupine podali sosedje. Tega otroka je ves čas spremljala psihologinja zaposlena v vrtcu. Vzgojiteljica je enkrat posumila na spolno zlorabo pri omenjenem otroku.

V nadaljevanju bom rezultate predstavila po šestih temah in pripadajočih podtemah, ki sem si jih zastavila na podlagi raziskovalnih vprašanj. Dobljene rezultate bom podprla z izjavami intervjuvank. Pri vsakem rezultatu bom pripisala eno od izjav vzgojiteljic, z izjemo podteme o pogostosti nasilja, ko bom navedla izjave vseh intervjuvank.

I: IZKUŠNJE Z OTROKI ŽRTVAMI NASILJA

Prva tema se nanaša na izkušnje, ki so jih vzgojiteljice pridobile v obdobju dosedanje prakse z otroki žrtvami nasilja. Prva podtema, sicer ne izhaja iz zastavljenih raziskovalnih vprašanj, ampak se mi je kljub temu zdelo smiselno razjasniti, kako izkušene vzgojiteljice imam pred seboj. Pri oceni obsega nasilja sem sogovornice prosila, da mi orišejo njihovo predstavo o tem, koliko je nasilja nad otroki, ki so jim zaupani. Pri oceni obsega prijav pa sem želela, da mi razkrijejo, koliko je konkretnih prijav. Nekatere so pri tem izpostavile tudi razmerje med dejanskim nasiljem in prijavami.

a. Konkretna izkušnja

Podtemo o konkretnih izkušnjah sem vključila v opise intervjuvank, ker se na konkretne izkušnje ne nanaša nobeno od mojih zastavljenih raziskovalnih vprašanj. Kljub temu pa se mi je zdel podatek pomemben, zato sem ga vključila v predstavitev posameznih intervjuvankah na začetku poglavja o rezultatih.

b. Pogostost nasilja

Na vprašanje o oceni pogostosti nasilja so štiri vzgojiteljice ocenile, da je **nasilja oziroma telesnega kaznovanja veliko** (*»Po mojem občutku, govorim tudi s stališča, kar mi sodelavke povejo, kar se pogovarjamo v kolektivu, je nasilja kar dosti«* - A; *»Sem prepričana, da je ogromno nasilja ali pa vsaj fizičnega kaznovanja.«* - B; *»Nasilja je ogromno, to je moje mnenje.«* - C; *»Je gotovo dosti nasilja, ampak smo se tako distancirali drug od drugega, da težko opazimo.«* - D), ena pa je ocenila, da je **nasilja malo** oziroma ga ni zaznati (*»Jaz res nimam občutka, da bi bilo nasilja ne vem koliko.«* - D).

Vzgojiteljice so povedale še, da je **nasilja več kot prijav** (*»Je ena krat ena, da ga je več, kot se ga v resnici prijav«* - A), da **na nasilje večkrat pomislijo** (*»Zdaj ne rečem, da takoj pomislimo*

*na nasilje, dosti krat je itak prikrito, ne morem pa reči, da ne pomislimo tudi na to možnost.» - B) ter da ne gre zgolj za fizično nasilje ampak za **različne oblike nasilja** (»Mi mislimo, da je nasilje samo če otroka stepeš, je pa tudi psihično, ki ga je ogromno.« - C).*

c. Pogostost prijave

Večina vzgojiteljic je mnenja, da je **prijav malo ali nič** (»Mislim, da je konkretnih prijav zelo, zelo malo.« - D). Poleg tega pa dve navajata tudi mnenje o **razmerju med zaznanim in prijavljenim nasiljem** (»Mislim, da je razkorak med dejanskim in prijavljenim nasiljem ogromen« - A; »Zdaj pri meni je to razmerje prav ena ena, sem zaznala samo enkrat, prej pri nobenem nisem pomislila na nasilje, in sem tudi prijavila.« - C).

II: ODNOS DO ZAZNAVE NASILJA

V drugi temi, ki se nanaša na odnos do zaznave nasilja, sem oblikovala tri podteme, ki zajemajo tiste lastnosti vprašanih, ki bi lahko odločilno vplivale tako na zaznavo, kot na prijavo nasilja. Ker ocenjujem, da bi nizka stopnja senzibilnosti, odgovornosti in občutka kompetentnosti lahko negativno vplivala na reakcijo na nasilje ter obratno, verjamem, da je te dejavnike pomembno preveriti.

a. Senzibilnost

Vse vzgojiteljice so se strinjale, da same zase lahko rečejo, da so senzibilne in v večini primerov to lahko potrdijo tudi za svoje sodelavke. Prav v povezavi s senzibilnostjo pa so omenjale še čut, občutljivost ter posluš za stiske ter nasilje pri otrocih.

Pri senzibilnosti so vzgojiteljice pritrdile, da **so vzgojitelji senzibilni** (»Sem na splošno senzibilen tip človeka in take stvari hitro zaznam, recimo, da je nekaj narobe z otrokom« - B) ter **obenem tudi previdni** (»Smo senzibilni ampak tudi zelo previdni, ker veš, da so stvari zelo občutljive in lahko zelo močno zgrešiš in si zato vzamemo zelo dosti časa.« - A). Povedale so, da je **senzibilnost v veliki meri karakтерна oziroma osebnostna lastnost** (»Prav za senzibilnost pa je pogoj karakterno, zelo je karakter.« - C), ki pa **se večja z izkušnjami in izobraževanji** (»Veš leta prakse ti kar dajo večjo senzibilnost. Pa tudi izobraževanja in poudarki na neke vidike pomagajo.« - E).

Pravijo, da je za vzgojiteljice poleg senzibilnosti, značilno tudi to, da **imajo oziroma bi morale imeti izoblikovan čut** (*»Mislim pa, da mora biti pri vzgojiteljicah nek čut izoblikovan.« - C*), predvsem pa **čut za stisko** (*»Je že moj karakter tak, da se mi zdi, da prepoznavam stisko pri drugih, tudi pri odraslih, da je nekaj narobe in tako.« - B*).

Vzgojiteljice navajajo tudi posluh za otroke, in sicer predvsem **posluh za žrtve nasilja** (*»Bi pa rekla, da pri vzgojiteljicah je posluh tudi za otroke iz nasilnih okoliščin, ker ko se ti enkrat odločiš za ta poklic, se odločiš zato, ker imaš otroke rad, ker z njimi rad delaš, ker jih hočeš nekako zaščititi.« - A*).

Kot lastnost vzgojiteljev poročajo intervjuvanke tudi o občutljivosti, predvsem o **občutljivosti za nasilje** (*»Jaz mislim, da smo kar občutljive, ker po eni strani z otroci živimo in jaz mislim, da je v vrtcu povezanost zelo močno s temi otroki.« - E*).

b. Odgovornost

Pri podtemi o odgovornosti do prijave nasilja nad otroki, so se vse zaposlene strinjale, da je to v prvi vrsti **odgovornost zaposlenih** (*»Jaz mislim, da si vsekakor odgovoren, če nekaj opaziš pri otroku. Ne moreš biti kar tiho in pustiti. Je pa vsekakor v prvi vrsti na moji strani, da dam impulz, če se kaj dogaja« - E*). Poleg tega pa so o odgovornosti razmišljale tudi širše. Tako so izpostavile, da je tu še **osebna odgovornost** (*»Moje mnenje je, da bi moral bit prav vsak pri sebi toliko human, človečen, da bi reagiral in čutil odgovornost« - D*), **moralna odgovornost** (*»Ni nujno, da je zadaj zakonska odgovornost, tukaj je tudi moralna, etična.« - D*), **zakonska odgovornost** (*»Mislim, da tudi po zakonu smo dolžni, pa tudi če ne bi bili, tukaj je treba delat skupaj.« - A*) ter **odgovornost vrtca, kot institucije** (*»Prav je, da se vrtec čuti odgovornega, da njegovi zaposleni na to reagirajo.« - A*).

c. Kompetentnost

Ko so vzgojiteljice govorile o kompetentnosti, torej o tem v kolikšni meri se čutijo kompetentne in koliko v to strokovno znanje zaupajo, so izpostavile predvsem obstoječe znanje, izobraževanje (formalno in dodatno), izkušnje ter še nekaj drugih faktorjev (konstantno učenje in strokovna podpora), ki so neposredno povezani s kompetentnostjo.

Znotraj področja znanja, ki ga že imajo ali bi si ga želele imeti so izrazile **neznanje o znakih nasilja** (*»Smo mi v resnici premalo znali prav o vseh teh, bi rekla znakih, ki so dostikrat zelo prikriti.« - A*) , **potrebo po dodatnem znanju** (*»Se pa čuti primanjkljaj, bi rabile več usmerjenih izobraževanj, pa prav taka konkretna, teorija je teorija, rabiš pa slišat praktične primere, da lahko primerjaš, potegneš kakšno vzporednico z otrokom, ki ga imaš v skupini.« - B*), nekatere so povedale da čutijo **zaupanje v znanje** in jim daje **občutek varnosti** (*»Jaz sem šla raziskovat sama, sem si brala in sem se potem počutila bolj sigurno. Bolj sem bila prepričana, da ne bom naredila napake.« - C*), pri čemer poudarjajo, da je **znanje tudi pomanjkljivo** (*»Tebi se mogoče res zdi, da vse veš, ampak šele ko to vidiš, vidiš, da niti približno ne veš kaj vse se lahko dogaja in kako hudo je lahko.« - E*).

Vzgojiteljice so razmišljale tudi o izobraževanju, in sicer tistem, ki so ga bile deležne med srednjo šolo ter na fakulteti ter o tistem, ki se ga poslužujejo konstantno. Dve sta omenili **nezadostnost formalnega izobraževanja** (*»Saj na faksu je bilo nekaj govora, ampak od tega je že 15 let.« - C*), medtem ko se je izkazala **koristnost oziroma smiselnost dodatnih izobraževanja** (*»Jaz mislim, da so taka izobraževanja zelo smiselna in meni tudi, da jih je bistveno premalo.« - E*), pri čemer so poudarile, da **dodatna izobraževanja lajšajo delo** (*»Izobraževanje bi bilo dobrodošlo za vse, ravno zato, da lažje prepoznaš znake.« - E*), **dajejo nova znanja** (*»Zdaj dekleta gredo (na izobraževanja) in prinesejo novo znanje nazaj, nam pripravijo predavanja.« - A*) ter **večajo zaupanje v znanje** (*»Poleg tega pa bi rekla še, da se prav s takimi izobraževanj okrepi zaupanje v lastno presojo in znanje.« - A*). Konkretno so vzgojiteljice omenile dve različni izobraževanji, ki so se jih udeležile pred kratkim, oziroma so o njiju poročale sodelavke, in sicer izobraževanje **'Krepimo družine'** (*»Sem bila na seminarju 'Krepimo družine', to mi je kar dosti povedalo.« - B*) ter izobraževanje **'Zdravje v vrtcu'** (*»Jaz sem imela to srečo, da sem bila v projektu 'Zdravje v vrtcu' in smo hodili v Ljubljano na taka izobraževanja, kjer je bil poudarek tudi na nasilje.« - E*).

Dve vzgojiteljici sta poleg vsega zgoraj omenjenega izpostavili še pomen **konstantnega učenja** (*» Se je treba vsako leto sproti učiti.« - C*) ter pomen **strokovne podpore** (*»Pomembna je tudi strokovna podpora, da se ne počutiš čisto sam v tem.« - D*).

III: STRAH OB PRIJAVI

Strah ob prijavi sem glede na odgovore razdelila na strah, ki ga vzgojiteljice čutijo v odnosu do sebe in ga omenjajo čisto vse, ter na strah, ki ga čutijo v odnosu do otroka in ga prav tako izpostavljajo čisto vse. Večina se je ob vprašanju o strahu razgovorila tudi o zaščiti in odnosu do le-te.

Strahovi, ki jih vzgojiteljice navajajo v odnosu do sebe so: **strah pred starši** (*»Strah do reakcije staršev.«* - A), **splošen strah** (*»Sem tudi jaz razmišljala ali bi bilo mene strah ali ne in sem ugotovila, da mi ne bi bilo vseeno in mi ne bi bilo prav lahko.«* - E), **strah za lastno varnost** (*»Po drugi stani pa ta strah zase na nek način.«* - B), **strah, da bi ostale same** (*»Pa strah, da boš mogoče nekako ostal sam.«* - D), **strah pred postopkom** (*»Ja sigurno je tukaj strah. Recimo že to ali boš pravilno speljal, ker v prvi vrsti je treba zaščititi otroka.«* - D), **strah pred zмотo** (*»Je pa res, da te je strah tudi, da bi se zmotil, da sploh ni res kar otrok govori.«* - C) ter **strah pred ustrahovanjem in grožnjami** (*»Saj ne govorimo, da me mora ubiti, je dovolj, da te ustrahuje.«* - C).

Strah v odnosu do otroka se pri vseh izraža v eni zelo izraziti obliki, in sicer v **strahu za otrokovo varnost** (*»Se vedno bojiš za otroka, ker misliš, da bo starš burno odreagirati in mogoče bo to nasilje še bolj v to smer udarilo.«* - A; *»Sigurno me bi bilo strah, da bi z reakcijo vplivala tudi na poslabšanje tega kar se dogaja doma, da bi spodbudila, da bi se nasilje stopnjevalo. Po domače povedano, bi starši verjetno takoj rekli kaj se vtikam in bi to lahko vplivalo na otroka oziroma lahko tudi na druge člane, na katere se nanaša nasilje.«* - B).

Ena od vzgojiteljic je izrazila močan **občutek nezaščitenosti** (*»In ja, najhuje je to, da veš, da te nihče ne bo zaščitil.«* - C), ki še pogloblja strah, dve sta omenili, da bi **primarno zagotovo zaščitili otroka** (*»Mislim, da tudi, če bi bila ogrožena bi najprej za otroka poskrbela preden bi pomislila na svojo varnost.«* - D), tudi če bi na kocko postavili svojo varnost, dve pa omenjata **varovalne dejavnike** (*»Potem bi mogla svetovalna služba, ki je za to bolj usposobljena, to peljat naprej kot pač to gre. In če bi bilo tako, potem mene ne bi bilo tako strah, ker bi vedela, da sem opravila svojo dolžnost.«* - E), ki bi ublažili občutek strahu.

VI: POSTOPEK PRIJAVE

Nobena od sogovornic ni poznala postopka prijave v celoti, tako kot ga predvideva Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-varstvene zavode. Iz povedanega sem izluščila dele postopka po prijavi o katerih so mi govorile. To so: razgovor, prijava, zapis, pomoč in sodelovanje. Tri sogovornice so izpostavile nepoznavanje postopka.

Vzgojiteljice so oziroma bi opravile različne razgovore: razgovor s **pedagoginjo oziroma strokovno delavko** (*»Je poklicala našo pedagoginjo, se z njo pogovorila.« - A*), **razgovor s starši** (*»Bi imela pa tudi odkrit odnos s starši, jih bi povabila na pogovor.« - A*), **razgovor z ravnateljico** (*»Šla sem do gospe ravnateljice – pomočnice in preko razgovora sem ji povedala.« - C*), **pogovor z otrokom** (*»Nisem otroka nič spraševala, nisem nobenih podvprašanj mu dajala. Pač samo kaj je bilo, zakaj... in otrok je začel sam govorit.« - C*).

Ena vzgojiteljica je izpostavila **prijava na CSD** (*»Skupaj sva iskala rešitve naprej, sva stopili v kontakt s socialno službo, ki je bila z vrtcem v stiku.« - D*), drugi dve pa bi opravili **prijava skupaj s pedagoginjo** (*»Če bi se jaz znašla v taki situacije bi se gotovo obrnila najprej na naše ljudi, na pedagoginjo in bi z njo zapisala vse potrebno in se obrnila na socialno službo.« - A*).

Eden od bistvenih korakov je tudi zapis dogodka o nasilju. Tri vzgojiteljice bi naredile **zapis s pedagoginjo** (*»Najprej sem se obrnila na našo strokovno delavko – psihologinjo. Sva naredili nek zapisnik o vsem v zvezi s tem otrokom.« - D*). Ena od njih je omenila **dobeseden zapis** (*»Takoj sem si zapisala, prav dobesedno kar mi je reke.« - C*), ki ga je naredila po zaznavi nasilja.

Večina vzgojiteljic je povedala, da bi si želele oziroma bi se poslužile pomoči in sodelovanja, in sicer: **pomoč pedagoginje oziroma strokovne delavke in CSD** (*»Jaz vem samo za ta korak, da imamo svetovalno delavko in da je ona tista, ki je v našem vrtcu zato, da meni v takih primerih pomaga. Mislim, da od nje naprej ni več moja naloga ampak je njena naloga, da ureja naprej. Jaz vem za ta korak, da se pač v prvi vrsti obrnem nanjo in tam se zaključim, ker menim, da nisem več pristojna potem.« - E*), **sodelovanje s CSD** (*»Potem je v celoti prevez center, jaz kaj dosti večje vloge potem nisem imela.« - D*), **pomoč sodelavke** (*»V prvi vrsti bi se obrnila na sodelavko*

iz moje skupine in od nje bi pričakovala oziroma bi si želela, da mi pomaga z usmeritvami pri naslednjih korakih.« - B).

Tri vzgojiteljice so izrecno izrazile **nepoznavanje postopka** (*»Zdaj če govorimo po zakonu nimam predstave kakšen je potek, ko se neko nasilje prijavi. Konkretno si res ne predstavljam, kaj te potem čaka.« - B).*

V: PODPORA ZAPOSLENIM IZ STRANI VZGOJNOIZOBRAŽEVANIH ZAVODOV

Kot enega od ključnih dejavnikov, ki lahko blagodejno ali pa negativno vpliva na odločitev o prijavi nasilja nad otrokom, je tudi podpora, ki jo vzgojiteljice čutijo od vseh zaposlenih v instituciji. Temo o podpori sem razdelila na dve podtemi – tisto, ki jo čutijo iz strani vodstva in strokovnih delavcev ter tisto, ki jo čutijo od kolektiva. Obe sta za vzgojiteljico, ki gre skozi proces prijave nasilja nad otrokom, izrednega pomena. Menim pa, da se ne izražata v enaki intenziteti.

a. Vodstvo in strokovni delavci

Ob temi o podpori iz strani vodstva so mi vse vzgojiteljice govorile o podpori, ki so je bile deležne oziroma katero bi pričakovale, dve pa sta izrazili dvom v podporo. Prav tako sta dve izrazili idejo, kako bi VIZ lahko zagotovil še izdatno podporo zaposlenim.

Vzgojiteljice pri svojem delu ter v primerih, kot je nasilje čutijo **podporo vodstva** (*»Mislim, da bi čutila dovolj podpore. Sedaj smo se že vsi malo bolj odprli v tej smeri, o tem dosti govorimo in mislim, da se tisti, ki so nad nami – vodstvo zaveda, da moremo sodelovat in da moramo skupaj delat.« - A), podporo oziroma zaupanje institucije* (*»Jaz mislim, da bi mi, da si toliko zaupamo.« - E), podporo strokovne delavke oziroma pedagoginje* (*»Tudi dvom je manjši, če za tabo stojijo strokovnjaki, je vseeno velik dejavnik če veš da svetovalna zaupa v tvojo presojo.« - B), podporo pomočnice ravnateljice* (*»Pomočnica ravnateljice je rekla, da ja, naj prijavim.« - C), za vrtce ter podporo ravnateljice* (*»Tudi ravnateljica je stala za mano.« - D).*

Dvom v podporo sta izrazili dve vzgojiteljici (*»Mogoče bi se bala, da mi ne bi verjeli ali pa, da bi rekli naj sama speljem do konca.« - B).*

Vzgojiteljice predlagajo, da bi VIZ lahko povečal občutek podpore zaposlenim tako, da **bi se izpostavil kot institucija in s tem zaščitil posameznika** (*»Se mi pa zdi, da bi bilo boljše, če bi skozi cel postopek nastopala šola ali vrtec kot institucija in ne nekdo z imenom in priimkom. Tudi zato, ker si starši v zadnjem času marsikaj dovolijo.«* - A).

b. Kolektiv

Ko sem se z vzgojiteljicami pogovarjala kako reagira kolektiv, ko je nekdo postavljen pred dejstvo, so mi vse potrdile, da le-ta deluje podporno in spodbudno ter veliko časa nameni pogovoru.

Večina vprašanih je mnenja, da je **podpora med sodelavkami** prisotna (*»Da lahko daješ eno podporo sodelavki, ki se je znašla v taki situaciji. Se mi je res zdelo, da vsi stojimo sodelavki ob strani, da jo podpiramo.«* - E).

V okviru spodbud so bile izpostavljene **spodbude, nasveti, sočustvovanje, tolažba** (*»Saj sodelavke sočustvujejo, te podpirajo, mi dajo svoje mnenje, svoje izkušnje. So me tolažile, mi dale moralno podporo.«* - C) ter **spodbude in podpora** (*»So bile spodbude, pač suport, ki sem ga potrebovala.«* - D).

Kot eden pomembnih faktorjev podpore so omenile tudi pogovor, in sicer konkretno **pogovor v kolektivu** (*»O tem dosti govorimo.«* - A; *»Je bil pogovor.«* - D).

VI: ODNOS DO ZUNANJIH INSTITUCIJ

Zadnja tema se nanaša na odnos vzgojiteljic do zunanjih institucij, ki delujejo po prijavi nasilja. Vzgojiteljice so v večini, na tem mestu izpostavile center za socialno delo, kot institucijo, ki je dolžna zaščititi otroka. To temo delim na podtemo o donosu in zaupanju, kjer želim ugotoviti kakšna je neka splošna klima v odnosu do centrov za socialno delo. V drugi podtemi pa jih sprašujem po konkretnih izkušnjah in zadovoljstvu. Prepričana sem, da se vzgojiteljice lažje odločijo za prijavo na CSD, če zaupajo v njihovo delo ter če imajo z njim pozitivne izkušnje.

a. Odnos in zaupanje

Odnos in zaupanje, ki ga vzgojiteljice gojijo do zunanjih institucij, predvsem do centra za socialno delo sem razdelila na delo, reakcijski čas, podporo vrtcem, postopke ter drugo.

Kar zadeva področje dela, je ena izmed vzgojiteljic izrazila **upanje o pravilnem delu** (*»Jaz srčno upam, da delajo pravilno.«* - A), rekla je, da **bi morali bolj zavzeto delati** (*»Mislim, da bi se morale pogosto bolj zagrist, bolj zavzet.«* - A) ter da **bi lahko delali bolje** (*»Upam, da dobro delajo, mislim, pa da bi se še marsikaj dalo in bi bilo boljše.«* - A). Ena vzgojiteljica je izrazila skrb zaradi **birokratizacije dela** (*»To službo opravljajo, ob treh zaklenejo pisarno in papir, ki ostane za dopolnit, ga dopolnijo pa naslednji dan, po kavi.«* - C), dve sta se strinjali, da CSD **slabo oziroma neučinkovito dela** (*»Če spremljaš po medijih je to katastrofa. Če sklepam po medijih je živa groza.«* - D), dve pa sta njihovo delo označili kot **prelaganje odgovornosti** (*»Dosti je zasledit po medijih, ko so starši opozarjali, pa so se samo prelagale odgovornosti. En center na drugega, iz enih vrat na druga vrata, levo desno.«* - C).

O reakcijah oziroma reakcijskem času so vzgojiteljice povedale, **da se po prijavi ustavi in je otrok nezaščiten, vrtec pa v negotovosti** (*»Je tukaj otrok, ki ni zaščiten pa tudi mi ostajamo na neki točki, ko ne veš zakaj se gre.«* - B), da **je problem v reakcijskem času** (*»Reakcijski čas je zelo dolg, ga nimajo. Je relativnost to pri njih.«* - C), da **reakcija sledi šele po hudem kaznivem dejanju** (*»Pa tudi to, da je treba prav čakat da se nekaj hudega zgodi, da počti. Mislim, da bi bilo treba prej reagirat.«* - A) ter, da **čakajo, da se vrtec izpostavi** (*»Mi bi bili zadovoljni če nam bi kdo znal svetovat, bi nas podprl, ne pa da samo čakajo, da se mi izpostavimo.«* - A).

Tri vzgojiteljice so izpostavile podporo vrtcem iz strani CSD. Menijo, da **bi CSD moral podpreti vrtec** (*»Oni bi mogli dajat občutek, da so tam, da so prisotni. To je zelo važno, da daješ občutek ljudem, da si tam, da si z njimi, da veš kaj se dogaja.«* - E), ter da **bi morale biti sodelovanje med CSD in vrtcem bolj urejeno** (*»Tukaj bi moglo bit bolj urejeno, saj smo vendar mi na nek način sodelavci od centra.«* - B).

Ena vzgojiteljica je izpostavila, da so **postopki dolgotrajni** (*»Kar slišim, ker osebne izkušnje nimam, se stvari dokaj vlečejo, pa se preklada, pa policija, pa centri. In gredo meseci mimo in takrat se lahko marsikaj zgodi.«* - B).

V kategorijo drugo sem uvrstila **dvom o zaupanju** (*»Res ne morem reč ali zaupam ali ne.«* - E), ki ga je izrazila ena vzgojiteljica, druga pa je izpostavila **dolžnost obveščanja iz strani CSD** (*».. Mislim, da bi center tukaj moral obveščat, ne mora te kar odrezat, saj si se konec koncev izpostavil.«* - B), ki je po njenem mnenju nezadostno.

b. Izkušnje in zadovoljstvo

Večina vprašanih še nima konkretnih osebnih izkušenj s CSD-ji, so tako rekoč **brez izkušenj**. Medtem ko sta dve izpostavili osebno izkušnjo, ena neposredno, druga posredno.

Vzgojiteljica, ki je imela neposredno izkušnjo s CSD je bila z delovanje zadovoljna in je povedala, da je bil **postopek hitro izpeljan** (*»Zdaj pri mojem primeru je šlo hitro naprej ker je socialna že imela informacije.«* - D), da je **CSD upošteval njeno mnenje** (*»So dali precej na naše mnenje, sem imela občutek, da jim je pomembna moja informacija.«* - D) ter, da **je bil CSD naklonjen sodelovanju z vrtcem** (*»So bili kar naklonjeni sodelovanju in sem vesela, da je bilo tako.«* - D). Vzgojiteljica, ki je imela le posredno izkušnjo s CSD-jem, ker je bil otrok iz njene skupine pri njih v obravnavi, pa z delom ni bila zadovoljna in pravi, da je bilo **delo CSD prepovršno** (*»Iz moje izkušnje, ko sem imela otroka, ki je bil v obravnavi na centru, bi rekla, da je bilo njihovo delo prepovršno.«* - E).

5 RAZPRAVA

V segmentu teoretičnega dela, ki je vezan predvsem na vlogo vrtca pri prepoznavanju, soočanju in prijavljanju nasilja nad otroki v družini, sem skušala zajeti celotno paleto vlog, ki jih vzgojiteljice prevzemajo od trenutka, ko nasilje pri otroku zaznajo. Podrobno sem zapisala naloge in korake, za katere so posamezni zaposleni odgovorni in jih predvideva tudi Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode. Glede na to, da je pravni akt relativno nov – v veljavo je stopil leta 2009, nisem želela preverjati v kolikšni meri so zaposleni z njim seznanjeni in do kakšne mere ga upoštevajo, ampak sem želela razjasniti predvsem subjektivne dejavnike, ki vplivajo na posameznikovo ravnanje od trenutka, ko nasilje pri otroku zazna

Na vprašanje ali so vzgojiteljice v vrtcih dovolj senzibilne za prepoznavanje znakov nasilja pri otrocih, sem dobila zelo jasen in enoglasen pritrdilen odgovor, da so vzgojiteljice nedvomno precej senzibilne za zaznavo nasilja. Rezultat me ni presenetil, saj sem domnevala, da je to pravzaprav nujno za delo s predšolskimi otroci. Izhajala sem iz stališča, da morajo vzgojiteljice imeti zelo izostrene čute predvsem zato, ker so otroci v vrtcu še precej nevešči besednega sporazumevanja. To so potrdile tudi vzgojiteljice, saj omenjajo senzibilnost v povezavi z značajem in osebnostnimi lastnostmi. Obenem pa so nekatere izpostavile tudi to, da se senzibilnost večja z izkušnjami in izobraževanji, kar se mi zdi zelo logično. Presenetilo me je to, da je ena od vprašanih izpostavila previdnost v povezavi s senzibilnostjo. Iz njenih besed je bilo moč razbrati predvsem zaskrbljenost glede posledic, ki bi jih napačno zaznavanje znakov nasilja, lahko imelo.

V kontekstu senzibilnosti so vzgojiteljice izpostavile tudi čut za otroke, predvsem tiste v stiski, posluh za žrtve nasilja ter občutljivost za nasilje. Veseli me, da vse izpostavljene osebnostne lastnosti, jasno pričajo o tem, da so vzgojiteljice senzibilne za znake nasilja, ki jih utegnejo kazati otroci, ki so jim zaupani v varstvo. Kot že rečeno, me ugotovitev ni presenetila. Menim, da je temu tako tudi zaradi izkušenj, ki sem si jih nabirala s študentskim delom v vrtcu in so na meni pustile vtis o zelo občutljivih in čutečih ljudeh, ki so tam zaposleni.

Iz povedanega lahko zaključim, da so vzgojiteljice dovolj senzibilne za prepoznavanje nasilja nad otroki.

Na vprašanje ali jih je prijave suma nasilja nad otrokom strah, sem dobila odgovore, ki sem jih razdelila v dva sklopa – strah, ki ga čutijo v odnosu do sebe ter strah, ki ga čutijo v odnosu do otroka. To, da so čisto vse izpostavile tako enega kot drugega, me ni presenetilo, saj sem pričakovala, da bo faktor strahu zelo močan in dejaven.

Največ jih je navedlo, da se bojijo tega, da bi ostale same v postopku od prijave dalje. Sledil mu je nek splošen strah ter strah pred ustrahovanjem in grožnjami. Zanimivo se mi zdi, da sta konkretno strah za lastno varnost izpostavili le dve, saj sem pričakovala, da bodo lastno varnost vse uvrstile na prvo mesto. Dalje vzgojiteljice navajajo še strah pred zmoto, strah pred postopkom, strah zaradi neizkušenosti ter strah pred starši. Širok nabor strahov, s katerimi se vzgojiteljice soočajo, me ne preseneča, saj gre pri prijavi nasilja za precej neznano situacijo, ki pri ljudeh že skorajda avtomatsko vzbudi občutek strahu.

V odnosu do otroka vse vzgojiteljice navajajo strah za otrokovo varnost. Izpostavile so predvsem to, da se bojijo, da bi se s prijavo še povečalo nasilje staršev nad otrokom, kar me seveda ne preseneča.

Izredno zanimivi so bili še nekateri drugi odgovori, ki so jih vzgojiteljice navajale v kontekstu strahu. Ena vzgojiteljica je izrazila predvsem občutek nezaščitenosti, kar bi lahko povezala s strahom za lastno varnost. Nekatere so omenile varovalne dejavnike, ki naj bi omilili strah. Naj izpostavim to, da občutek strahu blaži predvsem možnost diskusije znotraj kolektiva, medtem ko druga omenja, da bi ji bilo precej lažje, če bi vedela, da od prijave dalje, postopek vodi strokovna delavka in stvari niso več na njenih ramenih. Razveselila in opogumila me je ugotovitev, ki sta jo izpostavili dve vzgojiteljici, in sicer, da bi v primeru, ko bi tehtali med svojo varnostjo in varnostjo otroka, definitivno zaščitili slednjega.

Nedvomno torej lahko zatrdim, da vzgojiteljice čutijo velik strah pred posledicami prijave suma nasilja nad otrokom.

Ko sem vzgojiteljice vprašala po poznavanju postopka prijave suma nasilja nad otrokom v družini me je presenetila ugotovitev, da postopka, kot ga predvideva Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode. Precej negativno presenečena sem bila nad dejstvom, da nobena od vzgojiteljic ni izpostavila internega tima o katerem pišem v teoretičnem delu in je pomemben korak, ki sledi zaznavi nasilja. Kljub vsemu pa imajo vzgojiteljice precej jasno predstavo o tem kako postopati v primeru zaznave nasilja. Niso govorile o procesu, ampak o posameznih korakih, ki bi jih izvedle same oziroma ob podpori.

Malce me je presenetilo in razočaralo spoznanje, da kar tri od petih vprašanih omenjajo nepoznavanje postopka, kar je po mojem mnenju zaskrbljujoče in povečuje tveganje za napačne reakcije ob pojavu nasilja.

Ker je zapis dogodka, torej nasilja nad otrokom, ki so mu bile vzgojiteljice priče oziroma jim je otrok o njem govoril, izrednega pomena za ves nadaljnji proces, me skrbi dejstvo, da so ga, kot enega od možnih korakov omenile, le tri. Iz tega sklepam, da se premalo zavedajo pomembnosti natančnih informacij, ki jih od otroka dobijo, jih opazijo oziroma zaznajo.

Večina bi se takoj obrnila po pomoč in svetovanje k eni od oseb zaposlenih v instituciji ali izven nje, pri čemer omenjajo strokovno delavko, sodelavko, nekatere pa tudi CSD. To mi veliko pove o morebitnem strahu, ki ga vzgojiteljice čutijo v primeru, da bi morale reagirati same. Po drugi strani pa ti podatki nakazujejo na zaupanje v strokovno mrežo, v katero so vpete.

Dve od vprašanih bi skozi proces opravile različne razgovore – s starši, otrokom, ravnateljico in strokovno delavko. Pričakovala sem, da bodo na tem mestu omenile tudi razgovor na CSD-ju ali celo morebitno pričanje na sodišču. O omenjenem mi nobena od vzgojiteljic ni govorila. Moja domneva je, da predvsem zato, ker takšnim procesom še niso bile priča.

Kot enega od korakov po zaznavi, so tri vzgojiteljice omenile tudi prijavo. Menim, da se vzgojiteljice zavedajo, da je prijava ključnega pomena in eden pomembnejših korakov, a jo posebej niso izpostavljale prav zaradi skupih izkušenj, ki jih v povezavi z nasiljem imajo.

Na podlagi slišane lahko trdim, da vzgojiteljice postopka kot ga predvideva Pravilnik, ne poznajo, vedo pa za določene korake, ki so potrebni po zaznavi suma nasilja.

Na vprašanje ali se vzgojiteljice počutijo dovolj kompetentne za poseganje na področje nasilja sem dobila zelo zanimive odgovore, ki sem jih skušala grupirati v tri skupine – področje znanja, področje izobraževanja ter področje izkušenj.

Čisto vse vprašane so izrazile, da je znanje, ki ga imajo pomanjkljivo oziroma, da čutijo potrebo po dodatnem izobraževanju, predvsem po znanju o znakih nasilja. Podatek me ni presenetil, saj področje nasilja ni njihovo primarno področje. Veseli me podatek, da vzgojiteljice izražajo željo po dodatnem pridobivanju dodatnega znanja. To željo pripisujem tudi tendenci naraščanja nasilja.

Večina se je precej razgovorila tudi o izobraževanju – tistem formalnem, ki ga omenjata dve in za katerega pravita, da nikakor ne zadošča ter dodatnem, ki se ga udeležujejo občasno. Pozitivno me je presenetila naklonjenost do dodatnih izobraževanj, za katere vprašane pravijo, da so smiselna, koristna, da lajšajo delo, dajejo novo znanje ter večajo zaupanje v znanje. Prav zaupanje v obstoječe in pridobljeno znanje, ki ga omenjajo že pri kategoriji o znanju, večja občutek varnosti. Menim, da je prav to ključnega pomena, saj je za reakcijo na nasilje, zelo pomembno zaupanje v lastno znanje ter občutek pravilnega ravnanja tudi po strokovni plati.

V povezavi s strokovno podkovanostjo so vzgojiteljice omenile še izkušnje. Ni me presenetilo to, da je najmlajša intervjuvanka izrazila skrb zaradi premalo izkušenj, kar je logično. Njeni dve kolegici sta potrdili, da se šele z izkušnjami večja občutek zaupanja v znanje in da se večja tudi razsodnost.

Razveselilo me je dejstvo, da je sta dve vzgojiteljici izrecno poudarili, da je kontinuirano, konstantno učenje nujno, saj tudi sama menim, da je potrebno ves čas nabirati nova znanja in nove veščine. Ob tem je ena vzgojiteljica izpostavila, da bi prav na tem mestu, ko podvomiš v lastno kompetentnost, zelo prav prišla strokovna podpora. Prav tukaj vidim potencial v superviziji, ki bi zaposlene podprla v njihovih strokovnih odločitvah.

Iz povedanega je moč razbrati, da sicer čutijo neko stopnjo zaupanja v lastno kompetentnost, a si ob tem želijo dodatnih znanj, ki bi jih pridobile skozi izobraževanja.

Na vprašanje o tem ali se vzgojiteljice čutijo dovolj podprte iz strani vzgojno-izobraževalnega zavoda v katerem so zaposleni, za ukrepanje v primeru suma nasilja nad otrokom sem dobila odgovore, ki sem jih glede na naravo podpore razdelila v dve skupini – podporo iz strani vodstva in strokovnih delavcev ter podporo iz strani kolektiva.

Razveselil me je podatek, da vse zaposlene navajajo občutek podpore s strani vodstva in strokovnih delavcev. Predvsem izpostavljajo podporo vrta kot institucije v celoti ter podporo vodstva, podporo ravnateljice in pomočnice ravnateljice ter podporo pedagoginje oziroma svetovalne delavke. Mislim, da je ta podatek dober pokazatelj klime, ki vlada v delovnem okolju, v katerem so moje intervjuvanke zaposlene. Menim, da je mnogo lažje delovati in reagirati na nasilje ob zavedanju, da delaš z ljudmi, ki za teboj stojijo. Ob tem naj še povem, da me ni presenetilo, da je le ena od vzgojiteljic izrazila tudi manjši dvom v podporo. Glede na to, da svoje izkušnje še nima, se mi zdi logično, da je dvom prisoten in ne z gotovostjo trdi, da bi podpora bila.

Izredno zanimiv se mi je zdel predlog, ki se je ob tem vprašanju izrazil in sta ga izpostavili dve vzgojiteljici. Predvsem poudarjata, da bi bil občutek podpore še večji, če bi se za prijavo stala institucija – v našem primeru vrtec in ne vzgojiteljica sama, z imenom in priimkom. Ocenjujem, da predlog sploh ni napačen in bi bilo o njem res vredno razmisliti. S tem se ne bi povečal le občutek podpore, ampak bi se korenito zmanjšal tudi strah, ki ga vzgojiteljice čutijo.

Nikakršno presenečenje zame ni bil podatek, da vse izredno zaupajo v podporo kolektiva. V času mojega študentskega dela v vrtcu, sem dobila vtis o izredno povezanem in spodbudnem kolektivu sodelavk, zato sem tu pričakovala takšen odgovor. Vse vprašane govorijo o podpori, spodbudah, tolažbi, nasvetih in možnosti za pogovore v kolektivu. Sicer se mi ta podpora zdi izrednega pomena, a kljub temu nima potenciala, da se razvije v takšno obliko zaščite, kot jo ima podpora vodstva in sem jo omenila v prejšnjem odstavku.

Na vprašanje bi lahko nedvomno odgovorila pritrdilno. Vzgojiteljice čutijo oziroma bi čutile podporo tako s strani vodstva in strokovnih delavcev, kot s strani kolektiva, če bi se odločile za ukrepanje v primeru nasilja nad otrokom.

Na vprašanje kako pogosto se pri svojem delu srečujejo z nasiljem nad otroki je večina odgovorila, da je nasilja veliko. Izpostavile so, da s tem mislijo predvsem na nasilje o katerem slišijo, na katerega včasih pri nekaterih otrocih pomislijo, o katerem se širijo govorice. Zanimivo se mi zdi predvsem to, da je večina govorila, da je nasilja veliko, pri čemer pa sem dobila občutek, da govorijo o nasilju na splošno in ne o nasilju, ki se dogaja konkretno v njihovih vrtcih. Le ena vzgojiteljica je mnenja, da nasilja ni veliko oziroma ga ni zaznati. Veliko sem razmišljala kaj mi ti podatki povedo in tako prišla, do spoznanja, da so mi vzgojiteljice verjetno poročale predvsem o neki splošni klimi, ki vlada do nasilja in ne konkretno o primerih suma nasilja nad otrokom v družini. Ena od vprašanih je izpostavila da je nasilja nedvomno več kot prijav ter da ni le fizično nasilje tisto, ki je problematično ampak so tu tudi druge oblike nasilja, s čimer se moram strinjati.

Čeprav sem imela pri razbiranju odgovorov na to vprašanje precej težav, lahko potegnem zaključek, da vzgojiteljice na nasilje pri otrocih večkrat pomislijo in ga postavljajo v kontekst razlag ob zaznanih spremembah. Večina ocenjuje, da je nasilja veliko.

Večina vzgojiteljic na vprašanje o tem kako pogosto prijavljajo nasilje nad otroki v družini odgovarja, da nikoli oziroma zelo redko. Poleg tega pa dve izpostavljata že v prejšnjem odstavku omenjeno razmerje, ki pravi, da je prijav precej manj od dejanskega nasilja. Ta

odgovor si interpretiram tako, da vzgojiteljice le redko oziroma nikoli ne zaznajo tako hudega nasilja, za katerega bi bila potrebna prijava, ko pa ga, nanj tudi reagirajo. Ko gre za blage sume in domneve, ne reagirajo takoj.

Vzgojiteljice nikoli ali le redko prijavijo nasilje nad otroki v družini.

Na vprašanje o zaupanju, ki ga vzgojiteljice gojijo do služb, ki naj bi skrbele za zaščito otrok po prijavi suma, bom skušala odgovoriti skozi različne dejavnike, ki so jih vzgojiteljice izpostavile in zanje podale subjektivne ocene.

O delu CSD-jev so vzgojiteljice povedale, da je ni dovolj zavzeto, da je preslabo in neučinkovito. Izpostavile so predvsem birokratizacijo dela in prelaganje odgovornosti.

O reakcijah oziroma reakcijskem času so povedale, da je predolg, da se običajno po prijavi ustavi, da reagirajo šele po hudem kaznivem dejanju, ter da čakajo dokler se ne izpostavi vrtec.

Vzgojiteljice pravijo, da bi moral CSD podpreti vrtec v procesu soočanja z nasiljem nad otroki, ter da bi moralo biti sodelovanje bolj urejeno.

Izpostavile so dvom v zaupanje in neodobravanje tega, da CSD-ji ne obveščajo vrtcev kaj se dogaja s primerom po prijavi.

Presenetila me je vsesplošna nenaklonjenost in nezaupanje v delo centrov za socialno delo. Kot bo razvidno iz podatkov za zadnje raziskovalno vprašanje, večin vzgojiteljic nima osebnih izkušenj s CSD, zato domnevam, da je negativen odnos, ki ga imajo posledica slike, ki jo o CSD-jih dobijo predvsem iz medijev. Kot že rečeno, me je izrazito negativen odnos, zelo presenetil. Pričakovala sem nekaj neodobravanja ali nenaklonjenosti, vsekakor pa ne v takšni meri. Skrbi me predvsem to, da ta negativen odnos lahko bistveno vpliva na odločanje o prijavi. Predvsem se sprašujem ali ni nemara nezaupanje v institucije zadosten razlog, da vzgojiteljice postavijo prijavo pod vprašaj. Menim, da ja na nek način tu poteza tudi na strani centra, saj sem prepričana, da bi se vrtcem lahko bolj približali in jih začeli dojemati kot sodelavce v tem

procesu. S tem bi se okrepila naveza, akterji bi bili opogumljeni, zaščita otrok pa bi se znatno povečala.

Žal moram iz slišanelega potegniti zaključek, ki pravi, da vzgojiteljice ne gojijo zaupanja do institucij in tu imam v mislim predvsem CSD, ki so dolžne zaščititi otroka po prijavi.

Na vprašanje ali se vzgojiteljice čutijo odgovorne za prijavo suma nasilja nad otrokom so vse, brez izjeme pritrdile, da se kot vzgojiteljice, čutijo odgovorne. Ta podatek me je razveselil, saj menim, da je prav občutek odgovornosti lahko bistven dejavnik, ko gre za odločanje o prijavi. Opogumljajoč je podatek, da je ta vidik v odnosu do prijave prisoten in se ga vzgojiteljice zavedajo. Menim, da je faktor odgovornosti v resnici ključnega pomena, saj odgovornosti ne moremo kar tako zatreti ali jo spregledati.

Poleg omenjene odgovornosti so vzgojiteljice izpostavile, da je gre tu tudi za osebno, zakonsko in moralno odgovornost, ki jo morajo vzgojiteljice čutiti. Ena od vzgojiteljic pa je povedala, da se ji zdi, da mora biti za prijavo odgovoren tudi vrtec.

Veseli me, da lahko na vprašanje o odgovornosti odgovorim pritrdilno – vzgojiteljice vsekakor čutijo odgovornost do prijave suma nasilja nad otrokom.

Na vprašanje kako so vzgojiteljice zadovoljne s sodelovanjem s centrom za socialno delo po prijavi suma je večina odgovorila, da izkušenj še nima zato o zadovoljstvu ne morejo govoriti, le ena je svoje zadovoljstvo ocenila na podlagi posredne izkušnje, ki jo je imela, ker je bil otrok iz njene skupine v obravnavi na CSD. Ta je njihovo delo ocenila kot površno iz česar lahko sklepam, da z CSD-jem ni bila zadovoljna. Edina vzgojiteljica, ki je v svoji praksi imela izkušnje, pa je bila z delom CSD, zadovoljna. Pravi, da so postopek izpeljali hitro, da so njeno mnenje upoštevali ter da so bili sodelovanju naklonjeni.

Kljub temu, da gre tu le za en primer dobre prakse in kvalitetnega sodelovanja, menim, da je to pozitivno in daje upanje ter opogumlja za prihodnost.

Ker vzgojiteljice izkušenj s CSD-jem v večini nimajo, odgovora o zadovoljstvu ne morem enoglasno postaviti.

Zavedam se, da je bil moj vzorec vsekakor premajhen, da bi lahko rezultate posplošila na vse vzgojiteljice zaposlene v vrtcih po Sloveniji. Kljub temu pa sem prepričana, da lahko iz ugotovitev izluščim neko sliko, ki je vsaj približek realnemu stanju, tudi zato, ker so si bili odgovori mojih sogovornic zelo podobni.

Moja končna ugotovitev je, da se vzgojitelji in vzgojiteljice pri svojem delu v vrtcu relativno pogosto srečujejo z znamenji nasilja nad otroki v družini in pri tem izpostavljajo različne dejavnike, ki pozitivno vplivajo na odločitev o prijavi, kot so občutek odgovornosti, senzibilnost, zaupanje v lastno kompetentnost in občutek podpore ter različne razloge, zaradi katerih suma nasilja nad otrokom ne prijavljajo pogosto, kot je strah, nepoznavanje postopka prijave ter nezaupanje in negativen odnos do centrov za socialno delo.

6 SKLEPI

Z analizo rezultatov sem prišla do naslednjih ključnih ugotovitev:

- Vzgojitelji in vzgojiteljice so dovolj senzibilni za prepoznavanje znakov nasilja otrocih. Poleg senzibilnosti imajo tudi čut za otroke v stiski, posluh za žrtve nasilja ter občutljivost za nasilje.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo strah pred posledicami prijave suma nasilja nad otrokom, predvsem strah v odnosu do sebe, kot je strah za lastno varnost, strah pred ustrahovanjem, strah, da bi ostali sami, strah pred zmoto, strah pred postopkom, strah zaradi neizkušenosti ter strah pred starši. V odnosu do otroka pa čutijo izrazit strah za otrokovo varnost.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice niso seznanjeni s postopkom prijave suma nasilja nad otrokom oziroma ga slabo poznajo. Poznajo le posamezne nepovezane korake, ki bi jih naredili od trenutka zaznave, kot je razgovor za različnimi osebami, zapis dogodka, prijava nasilja ter želja po pomoči in svetovanju s strani različnih oseb znotraj in izven vrtca.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo zadostno stopnjo kompetentnosti za poseganje na področje nasilja nad otroki, a kljub temu izražajo veliko potrebo po dodatnih znanjih in izobraževanjih.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice se čutijo dovolj podprte iz strani vzgojno-izobraževalnega zavoda v katerem so zaposleni, za ukrepanje v primeru suma nasilja nad otrokom. Predvsem čutijo močno podporo v kolektivu, za katero pa ne veliko zaostaja podpora vodstva in strokovnih delavcev.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice na nasilje pri otrocih večkrat pomislijo in ga postavljajo v kontekst razlag oziroma razlogov pri zaznanih spremembah, saj večina ocenjuje, da je nasilja veliko.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice nikoli ali le redko prijavijo nasilje nad otroki v družini.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice ne gojijo zaupanja v službe, ki naj bi skrbele za zaščito otroka pred nasiljem po prijavi suma nasilja. Pri tem večina misli predvsem na centre za socialno, za katere menijo, da ne delajo dovolj dobro, da je njihov reakcijski čas po prijavi problematičen in da nezadostno sodelujejo in podpirajo vrtec.

- Vzgojitelji in vzgojiteljice se čutijo po profesionalni plati odgovorne za prijavo suma nasilja nad otrokom. Pri čemer nekatere navajajo tudi osebno, moralno in zakonsko odgovornost do prijave.
- Vzgojitelji in vzgojiteljice v večini nimajo izkušenj s centri za socialno delo, zato ne poročajo o zadovoljstvu ali nezadovoljstvu. Edina, ki je s centrom za socialno delo imela neposredne izkušnje, je bila z njihovim delom in sodelovanjem, zadovoljna.

7 PREDLOGI

Glede praktičnega delovanja vrtcev predlagam:

- uvedbo supervizije za zaposlene v vrtcih, ki bi služila predvsem opolnomočenju za reakcije na nasilje ter strokovnemu svetovanju v primerih, ko se vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo nemočne ali nevešče;
- uvedbo treninga asertivnosti za zaposlene v vrtcu, ki bi služil predvsem temu, da bi se zaposleni naučili verjeti v lastne zmožnosti, sposobnosti in znanja, da bi pridobili samozavest, se naučili postaviti zase in za svoje pravice;
- učinkovitejše zagotavljanje fizične varnosti zaposlenih v vrtcih iz strani policije, CSD ter same institucije;
- uvedbo uvodnega roditeljskega sestanka, kjer bi se staršem predstavil Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno izobraževalne zavode, v skladu s katerim so zaposleni dolžni ravnati;
- vzpostavitev tekoče komunikacije med vrtcem, ki nasilje prijavi ter CSD-jem, ki ga obravnava;
- sodelovanje vrtcev z nevladnimi organizacijami v primerih, ko CSD neustrezno opravlja svoje delo;
- spremembo v pravilih prijave in sicer, za prijavo naj stoji institucija in ne posameznik - zaposleni z imenom in priimkom.

Glede nadaljnjega raziskovanja predlagam:

- da bi raziskovalna vprašanja zastavila tako, da bi večkrat uporabila vprašalnico »kako« in redkeje »ali«;
- da bi, vprašanja bolj strukturirala in jih oblikovala tako, da bi dobila bolj jasne in nedvoumne odgovore na zastavljena vprašanja;
- da bi intervjuvance prosila za bolj konkretne odgovore;
- da bi se za pogovor z intervjuvanci dogovorila izven njihovega delavnega časa, saj bi se tako lažje ognili motečim dejavnikom;
- da bi opravila intervjuje z vzgojiteljicami oziroma vzgojitelji in njihovimi pomočniki ter pomočnicami, ki imajo s prijavi nasilja nad otrokom v družini več izkušenj;

- da bi se v raziskavi osredotočila tudi na pogled iz strani CSD-jev – predvsem na to, kako oni vidijo sodelovanje z vrtci, kje čutijo primanjkljaje in kje potenciale.

8 UPORABLJENA LITERATURA

- Antić Gaber, M. (2009), Violence in the EU examined: Policies on violence against women, children and youth in 2004 EU accession countries. Ljubljana: Faculty of Arts.
- Bezenšek Lalić, O. (2009), Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008), Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Milošević-Arnold, V., Poštrak, M., Stefanoski, P., Urek, M. (2008), Zapisovati socialno delo. Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.
- Dečman Dobrnjić, O., Rožman, Z., Tramšek, R. (2004), Nevidna drugačnost: Teorija in praksa pedagoških delavcev pri iskanju stika s spolno zlorabljenimi otroki. Trbovlje: Dijaški dom.
- Dvoršek, A., Selinšek, L. (ur.) (2010), Nasilje v družini: Kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede: Pravna fakulteta.
- Elliott, M. (1996), Da bo vaš otrok varen: Praktični vodnik za pogovor z otroki. Ljubljana: Co Libri.
- Filipčič, K. (2002), Nasilje v družini. Ljubljana: Bonex.
- Filipčič, K., Klemenčič, I. (2011), Obravnavanje nasilja v družini: Priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Goody, J. (2003), Evropska družina: Zgodovinskoantropološki esej. Ljubljana: Založba / *cf.
- Herman, J. L., Hooper, C., Kelly, L., Rommelspacher, B., Sinason, V., Walker, M. (1996), Spolno nasilje: Feministične raziskave za socialno delo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Jan, Z., Lončar, L., Zupanec N. (ur.) (2008), Zbornik referatov in razprav: Posvet Kako narediti to državo varno za otroke, 22. maj 2007. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije.
- Kanduč, Z. (ur.) (2002), Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Kazenski zakonik (2008). Uradni list RS, št. 55/2008: 5865.

- Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1990). Uradni list SFRJ-MP 15/65/1990.
- Kornhauser, P. (2009), Youth without corporal punishment for our children. Ljubljana: Slovenian Association of Friends of Youth.
- Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A., Zabukovec, K. (1999), O nasilju: Priročnik za usposabljanje. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo = Association against Violent Communication.
- Lešnik Mugnaioni, D. (ur.) (2005), Strategije za preprečevanje nasilja. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Mesec, B. (1998), Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Munc, M. (2010), Nemoč nasilja. Maribor: De Vesta.
- Pavlović, Z., Filipčič, K., Rutar Leban, T. (ur.) (2008), Detekcija in reakcija na pojave slabega ravnanja z otrokom - novo obdobje?. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Paymar, M. (2000), Violent no more: Helping men end domestic abuse. CA: Hunter House Publishers.
- Plevnik, T. (ur.) (2009), Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: Opravljanje socialne in kulturne neenakosti. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009). Uradni list RS, št. 104/2009: 14247.
- Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (2004). Uradni list RS, št. 95/2004: 11501.
- Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006), Družine in družinsko življenje v Sloveniji. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Repič, T. (2008), Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje. Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba.
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 (2009). Uradni list RS, št. 41/2009: 5751.
- Urek, M. (2005), Zgodbe na delu: Pripovedovanje, zapisovanje in poročanje v socialnem delu. Ljubljana : Založba /*cf.

- Urek, M. (2008/2009), *Ženske in moški v socialnem delu: Priročnik SOS telefona za ženske in otroke žrtve nasilja* (študijsko gradivo za predmet *Ženske in moški v socialnem delu*). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Ustava Republike Slovenije (1991). Uradni list RS, št. 33/1991: 1373.
- Van der Ert, D. W., Evers, Th. D., Komduur, K. (2001), *Nasilje nad ženskami-odgovornost policije: Za kvalitetnejše delo policije v primerih nasilja nad ženskami*. Ljubljana: Ženska svetovalnica.
- Waiss, M., Gallé, I. (2001), *V labirintu spolnih zlorab: Delo z žrtvami, storilci in starši*. Ljubljana: Forma 7.
- Zakon o kazenskem postopku (2007). Uradni list RS, št. 32/2007: 4393.
- Zakon o policiji (2009). Uradni list RS, št. 66/2009: 9317.
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008). Uradni list RS, št. 16/2008: 1148.
- Zakon o socialnem varstvu (2007). Uradni list RS, št. 3/2007: 282.
- Zakon o vrtcih (2005). Uradni list RS, št. 100/2005: 10522.
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004). Uradni list RS, št. 69/2004: 8462.
- Zaviršek, D. (1994), *Ženske in duševno zdravje: O novih kulturah skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Zloković, J., Dečman Dobrnjič, O. (2007), *Zaprte oči ne vidijo zla: Trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok – odgovornost družine, družbe in šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Internetni viri:

- Internetni vir 1: Društvo ženska svetovalnica. [Http:// http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si](http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si) / (dne 2. 4. 2012).
- Internetni vir 2: United Nations Secretary-General's Study. [Http:// http://www.unviolencestudy.org/](http://www.unviolencestudy.org/) (dne 2. 4. 2012).
- Internetni vir 3: American Humane Association. [Http:// http://www.americanhumane.org](http://www.americanhumane.org) (dne 4. 4. 2012).
- Internetni vir 4: Unicef. [Http:// http://www.unicef.si](http://www.unicef.si) (dne 15. 4. 2012).
- Internetni vir 5: Wikipedia. [Http:// http://en.wikipedia.org](http://en.wikipedia.org) (dne 16. 4. 2012).

Internetni vir 6: Inštitut za psihološko svetovalne razvojne projekte. Http://
<http://www.isainstitut.si> (dne 18. 4. 2012).

Internetni vir 7: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Http://
<http://www.inst-krim.si/> (dne 18. 4. 2012).

9 POVZETEK

V diplomskem delu pišem o tem, kako se vrtci in njihovi zaposleni soočajo z nasiljem nad otroki v družini ter kakšen je proces od prijave do zaznave nasilja nad otroki, ki so jim zaupani v varstvo.

V teoretičnem delu se najprej osredotočim na družino kot primarno celico, v kateri se nasilje dogaja. Moj namen je bil definirati družino v vseh njenih pojavnih oblikah, ki se porajajo s procesom pluralizacije družinskih oblik. Želela sem izpostaviti predvsem to, da ni bistveno kakšen način družinskega življenja ljudje izberemo in čemu rečemo družina, ampak je pomembno predvsem to, da je nasilje v družini vsako nasilje, ki se znotraj teh raznovrstnih oblik družin dogaja. Nato sem definirala nasilje v družini in si s tem postavila teoretični okvir za poglobljeno raziskovanje o nasilju nad otrokom v družini, ki je bistven segment prvega. Strnila sem značilnosti ter vzroke nasilja v družini, pogledala kdo so najpogostejše žrtve in kdo povzročitelji ter opisala njegovo dinamiko tudi skozi tipičen krog nasilja. V nadaljevanju sem pozornost namenila konkretno nasilju nad otrokom v družini. Opisala sem vse oblike nasilja in posebej izpostavila spolno nasilje in spolne zlorabe otrok ter telesno kaznovanje. Vsem naštetim oblikam nasilja sem nato skušala pripisati značilne znake in posledice. Poglavje sem zaključila s pregledom zakonske podlage, ki je vezana predvsem na preprečevanje in sankcioniranje nasilja v družini nad otroki. V zadnjem poglavju teoretičnega sem v središče postavila vrtce in njihovo vlogo pri zaznavi in prijavi suma nasilja nad otrokom v družini. Pisala sem o načinih zaznave, o zapisu dogodka, ki je ključen za nadaljnji proces, o nalogah zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih, o poteku prijave suma nasilja nad otrokom ter o izobraževanju, ki je za strokovno ukrepanje nujno.

Empirične del diplomske naloge zajema intervjuje s petimi zaposlenimi v različnih enotah vrtcev Osnovne šole Ivana Roba Šempeter. Zbrane podatke sem kvalitativno obdelala in jih predstavila skozi šest glavnih tem, ki sem jim dodala nekatere podteme. Prva tema so izkušnje z otroki žrtvami nasilja s podtemami o konkretnih izkušnjah, pogostosti nasilja ter pogostosti prijav nasilja. Druga tema je odnos do zaznave nasilja s podtemami o senzibilnosti za nasilje, občutku

odgovornosti ter kompetentnosti za prepoznavanje nasilja. Tretja tema je strah ob prijavi nasilja. Četrta tema je postopek prijave. Peta tema je podpora zaposlenim iz strani vzgojno-izobraževalnega zavoda s podtemami o podpori vodstva in strokovnih delavcev ter podpori v kolektivu ter zadnja, šesta tema o odnosu do zunanjih institucij s podtemami o odnosu in zaupanju ter o izkušnjah in zadovoljstvu z njihovim delom.

Na podlagi dobljenih rezultatov sem v razpravi oblikovala glavne ugotovitve. Ugotovila sem, da so vzgojitelji in vzgojiteljice senzibilni za prepoznavanje znakov nasilja, da imajo čut za stisko, posluš za žrtve nasilja ter da so za nasilje občutljivi. Ugotovila sem, da vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo strah pred posledicami prijave, ki je se izraža v odnosu do njih samih ter v odnosu do otroka. Ugotovila sem, da so vzgojitelji in vzgojiteljice slabo seznanjeni s postopkom prijave suma nasilja nad otrokom in poznajo nekatere posamezne korake. Ugotovila sem, da se vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo dovolj kompetentne za poseganje na področje nasilja nad otroki v družini, a si kljub temu želijo dodatnih znanj s tega področja. Ugotovila sem, da vzgojitelji in vzgojiteljice čutijo dovolj podpore za ukrepanje v primeru suma nasilja nad otrokom, tako s strani vodstva in strokovnih delavcev, kot s strani kolektiva. Ugotovila sem, da se pri svojem delu pogosto srečujejo z nasiljem, a ga le redko ali nikoli ne prijavljajo. Ugotovila sem da, vzgojitelji in vzgojiteljice nimajo zaupanja v službe, ki naj bi skrbele za zaščito otroka pred nasiljem po prijavi suma nasilja, pri čemer so izpostavili predvsem center za socialno delo. Ugotovila sem, da se vzgojitelji in vzgojitelji čutijo zelo odgovorne za prijavo suma nasilja nad otrokom. Za konec sem ugotovila še, da vzgojitelji in vzgojiteljice nimajo neposrednih izkušenj s centrom za socialno delo.

Moji glavni predlogi se vežejo predvsem na delovanje vrtcev in CSD-jev. Menim, da bi se tako eni kot drugi morali bolj truditi za sodelovanje v preprečevanju nasilja nad otroki, saj je to skupni cilj obeh. Težiti bo morali k krepitvi vidikov, ki pozitivno vplivajo na prijavo ter omiliti tiste, ki prijavo otežujejo. Predlagam, da se predvsem bolje poskrbi za varnost zaposlenih v vrtcu ter, da se strah zmanjšuje predvsem s supervizijo, treningi asertivnosti ter spremembo v pravilih prijave, s katero bi za prijavo stala institucija in ne posameznik.

PRILOGE

Priloga 1: SMERNICE ZA INTERVJU

- Ali ste v svoji praksi imela izkušnje z delom z otroki, ki so bili žrtve nasilja v družini. V kakšni obliki (posredno, neposredno...)? Je obstajal zgolj sum? Je prišlo do prijave?
- Se vam zdi, da ste dovolj občutljivi, senzibilni za znake, ki nakazujejo nasilje? Ocenjujete, da imate posluš za otroki, ki bi lahko bili žrtve nasilja?
- Vas je strah posledic prijave (strah pred škodo, ki bi jo naredili otroku, strah pred starši, strah za lastno varnost...)? Česa konkretno? Obstaja kakšna druga ovira zaradi katere bi postavili prijavo pod vprašaj?
- V primeru, ko ste oz. če bi zaznale znake nasilja – kako bi ravnale? Kaj bi storile najprej, na koga bi se obrnile? Poznate potek prijave suma nasilja, ki je predpisan za vrtce?
- Kako ocenjujete svojo sposobnost za prepoznavanje znakov nasilja? Se vam zdi, da imate dovolj znanja iz področja nasilja nad otroki? Zaupate v svojo strokovno presojo? Kje bi si želeli več znanja?
- Ko je šlo za sum nasilja oz. če bi šlo za sum nasilja – ste oz. bi čutili dovolj podpore s strani ustanove, v kateri ste zaposleni ter iz strani vodstva (podpora sodelavcev, vodstva, strokovnih delavcev)? Kaj ste/bi pogrešali? Imate občutek, da bi teža prijave padla na vas, bi se počutili same?
- Se z nasiljem nad otroki v družini pogosto srečujete? Kolikokrat ste se z njim srečali pri svojem delu in kolikokrat od tega ste ga prijavili?
- Kakšen odnos imate do služb, ki posredujejo po prijavi suma? Jim zaupate, da bodo sposobne zaščititi otroka?
- Kdo je po vašem mnenju odgovoren za prijavo suma nasilja nad otrokom? V kašni meri in če sploh, vi čutite odgovornost do prijave suma?
- Imate kakšne izkušnje s sodelovanjem s centrom za socialno delo? Če da, kakšne? Ste bili s sodelovanjem zadovoljni?

Priloga 2: PRIMER INTERVJUJA Z ENOTAMI KODIRANJA (intervju z osebo E)

1. Ali ste v svoji praksi imela izkušnje z delom z otroki, ki so bili žrtve nasilja v družini. V kakšni obliki (posredno, neposredno...)? Je obstajal zgolj sum? Je prišlo do prijave?

Enkrat sem imela enega, ki je živel v takih neurejenih razmerah in so bili obravnavani tudi na centru za socialno delo. Tisti otrok je bil res tako zanemarjen po negovanosti, po prihajanju v vrtec... In potem, ker jih je že obravnaval CSD in nas je tudi naša psihologinja vedno nekako spremljala in nas spraševala kako je z njim. Sem bila bolj pozorna, ampak nisem imela občutka, da bi bilo nad njim kakšno fizično nasilje, nisem opazila. Samo enkrat se mi je zdelo tako grozno čudno, ker je ta otrok tako zelo hodil po prstkih. Po prstkih in tako stisnjeno, fizično stisnjeno. Tako, da takrat sem se jaz kar malo ustrašila, da s tem otrokom ne delajo kaj takega. Tako sem posumila, da bi lahko bilo kakšno spolno izrabljanje. Poleg tega pa so ga kar naprej hodili iskat tata, pa tisti stric, pa oni stric, pa prijatelj od tatu. In potem se je to meni zdelo kar nekako grozno, samo je bil ta sum samo pri meni. Potem se je to nekako izgubilo, ko smo bili čez leto skupaj. Psihologinja me je opozorila naj bom pozorna na ta odnos otrok-mama, pa kako prihajajo v vrtec, kako je otrok urejen. Ker na začetku, ko je prišel v jasli je bil to tako zelo zanemarjen otrok, da je bilo nemogoče, da bi bil v skupini ne da bi ga prej malce očistili, uredili, da so mu dali oblekice. Potem, ko je bil v moji skupini, je bila to skupina pred šolo. Do takrat se je to že toliko uredilo,

da ni bilo več take zanemarjenosti. Sicer se je videlo, da doma nimajo najbolj čisto, v oblekah je bil neprijeten duh, da bi bil pa umazan pa ne. Pa tudi to, da je bila tista mama dokaj nezanesljiva. Naša psihologinja je z njo delala, že ko je bila ta mama še osnovnošolka in jo je zelo dobro poznala. Z njo smo se pogovarjali tako naključno, zjutraj ko je prihajala. Tudi na pogovorne je prihajala in se je delala tako zalo, zelo skrbna, je veliko govorila in od tistega ni bilo prav dosti, ampak na pogovorne je prišla. In ko je prišla je bila vedno v nekem takem pretiravanju, češ kaj vse ona dela, ampak si vedel, da vse verjetno ni prav res. Tudi ko je otrok dosti manjkal se je ona izmišljevala razne bolezni, kaj je njej vse bilo, zato, da otroka ni mogla pripeljati v vrtec. Drugače ni bilo tako, da ne bi bila pripravljena sodelovati. Ko je bilo kaj za prineset in je otrok pozabil, je takoj tekla v trgovino kupit recimo sokec za na sprehod, ali pa je šla domov iskat tisto, da je tudi otrok imel. Po tej plati se je res trudila. Je bilo pa tudi tako, da če si to mamo pohvalil in si rekel 'joj, kako ste prijazna, da ste prinesla', mislim, da je v njej še raslo to, da je bila še bolj skrbna, da se je še bolj trudila. Je bilo pozitivno, če si jo pohvalil. Je bila pa res mama edina, ki se je zanimala. Tisti oče, stric in ostali so pa samo prihajali in odhajali. Si videl, da ni so oni tisti, ki v prvi vrsti skrbijo za tega otroka. To je bil v bistvu edini primer... aha, ja pa še enkrat je bilo tako grozno, ko je prišla policija zaradi istega otroka in je rekla, če se lahko pri meni, kot pri vzgojiteljici malce pozanimamo kako je s tem otrokom v vrtcu, kako prihaja, kakšni so starši, ker da so dobili prijavo od sosedov, da ta otrok doma grozno joka. Joka, joka, joka in da naj preverijo kaj je. Jaz sem jim rekla, da se mi zdi čudno, da so prišli vprašat mene in zakaj niso šli kar k njim domov in potrkali in ugotovili zakaj ta otrok joka. Pa so rekli češ, da ne smejo, da se lahko pozanimamo samo tako, da so prišli mene vprašat pa na socialno so šli vprašat kako je. Neposredno pa da niso pristojni vstopiti v hišo dokler se nekaj ne zgodi. Ne vem... poleg tega pa se mi je zdelo grozno čudno tudi to, da ko je naša psihologinja klicala na center, da preveri kako je, kam se stvari premikajo, ni bilo nekega odgovora. Oni niso nikoli šli in preverili ali pa ponudili podpore mami. Ker ravno to je tej mami manjkalo, kolikor sem jaz imela izkušenj. Manjkalo ji je eno tako spremstvo, spodbuda. Ampak tako zelo redno, da bi ji to pomagalo, da bi se vedno bolj urejala, urejala, urejala. Tak občutek sem imela, ker je že moja pohvala vedno naletela na plodna tla. Jaz sem ji vedno, ko je prišla na pogovorne, predstavila pozitivne točke pri otroku in se mi zdi, da je to njej bilo tako lepo in je potem tudi ona o otroku pozitivno govorila, kaj vse doma dela, kaj vse zna in se mi je zdelo dobro to. Tudi v skupini je bil ta otrok tak nežen, zelo je bil vesel moje pozornosti, pohval, ampak ne takih neutemeljenih, takih resničnih, ki so temeljile na dobrem delu. In je bila res taka zelo razgledana, ampak je doma očitno ogromno časa presedela pred televizorjem in se je naučila ogromno pesmic iz risank. Tudi pisat in brat se je ona naučila kar tako sama. Tako, da je v tistem času, ko je bila pri nas, dajala bolj občutek nadarjenega otroka, kot pa zanemarnjenega. Zato so se mi zdale te pohvale mami in to, da sem ji govorila kako pomembno je, da prihaja k nam, koristno in je tudi pomagalo, da je manj manjkala in da se je manj izmišljevala.

2. Se vam zdi, da ste dovolj občutljivi, senzibilni za znake, ki nakazujejo nasilje? Ocenjujete, da imate posluš za otroke, ki bi lahko bili žrtve nasilja?

Jaz mislim, da smo kar občutljive, ker po eni strani z otroci živimo in jaz mislim, da je v vrtcu povezanost zelo močno s temi otroki. Smo v neke vrste intimnem stiku, zelo individualno in vsekakor bi opazil, če bi otrok kazal kakšne spremembe. Sigurno bi zaznala če bi šlo za nasilje. Veš leta prakse ti kar dajo večjo senzibilnost. Pa tudi izobraževanja in poudarki na neke vidike pomagajo. Je dobro, da te nekdo na določene intervale malce opominja in osveži to senzibilnost. Recimo greš na izobraževanje ali pa se zgodi v vrtcu tak primer nasilja kot ga mamó sedaj, pa te vse to spomni, da si še malce bolj pozoren. Se mi zdi, da je pa praksa res tista, ki večja ta občutek in občutljivost.

3. Vas je strah posledic prijave (strah pred škodo, ki bi jo naredili otroku, strah pred starši, strah za lastno varnost...)? Česa konkretno? Obstaja kakšna druga ovira zaradi katere bi postavili prijavo suma nasilja pod vprašaj?

Zdaj imamo v vrtcu ravno svež primer in ko sem to spremljala, sem videla, da je bilo mojo sodelavko resnično strah. In ob tem sem tudi jaz razmišljala ali bi bilo mene strah ali ne in sem ugotovila, da mi ne bi bilo vseeno in mi ne bi bilo prav lahko. Ampak po drugi strani se ti pa smili otrok, ker je reakcija lahko

na otroka. To je res zelo nehvaležna situacija, ampak vseeno zagovarjam, da se da naprej. Upaš pa, da pride primer v prave roke, da znajo tisti ljudje tako pomagat staršem, da namesto, da bi starši čutili potrebo po nasilju nad tistim, ki ga je prijavil ali nad svojim otrokom, da bi začeli razmišljati in bi se uredili. Bolj ko razmišljaš kaj vse lahko nastane iz tega, ko t i prijaviš bolj vidiš, da je lahko veliko slabih stvari. Tukaj mislim tudi na to, da se nad otrokom še poveča nasilje, kar je itak zelo slaba varianta. Ampak že to, da ga tepejo je zelo slaba varianta in če prijaviš obstaja vsaj možnost, da se razmere uredijo, če pa ne, ima ta otrok samo še to možnost, da ga tepejo, tepejo, tepejo. Jaz gledam tako, meni bi bila prava pot taka, da jaz opozorim našo svetovalno službo, da se to dogaja potem pa se mene to neposredno več ne tiče. Potem bi mogla svetovalna služba, ki je za to bolj usposobljena, to peljat naprej kot pač to gre. In če bi bilo tako, potem mene ne bi bilo tako strah, ker bi vedela, da sem opravila svojo dolžnost. Saj ne gre za to, da bi se potem popolnoma umaknila oziroma bi se želela umikat. Gre za to, da jaz ne bi imela potem dolžnosti pogovarjati se s starši o tem nasilju, ampak, da se o tem pogovarja naša svetovalna služba in potem dalje ljudje, ki so za to usposobljeni.

4. V primeru ko ste oz. če bi zaznale znake nasilja – kako bi ravnale? Kaj bi storile najprej, na koga bi se obrnile? Poznate potek prijave suma nasilja, ki je predpisan v pravilniku za vrtce?

Jaz vem samo za ta korak, da imamo svetovalno delavko in da je ona tista, ki je v našem vrtcu zato, da meni v takih primerih pomaga. Mislim, da od nje naprej ni več moja naloga ampak je njena naloga, da ureja naprej. Jaz vem za ta korak, da se pač v prvi vrsti obrnem nanjo in tam se zaključim, ker menim, da nisem več pristojna potem. Če bi recimo center želel neko sodelovanje iz moje strani bi se odzvala. Pri kakšnih razgovorih gotovo ne bi imela zadržkov. Se mi zdi, da če se pogovarjaš tako neposredno je boljše, kot pa če nekdo tvoje mnenje prenaša.

5. Kako ocenjujete svojo sposobnost za prepoznavanje znakov nasilja? Se vam zdi, da imate dovolj znanja iz področja nasilja nad otroki? Zaupate v svojo strokovno presojo? Kje bi si želeli več znanja?

Jaz sem imela to srečo, da sem bila v projektu 'Zdravje v vrtcu' in smo hodili v Ljubljano na taka izobraževanja, kjer je bil poudarek tudi na nasilje. So bili prikazane tudi take teme kot je nasilje v družini, spolno nasilje in podobno. Sem imela prav srečo, da so bile take teme tudi gor izbrane in se mi zdi to zelo dobrodošlo. Tebi se mogoče res zdi, da vse veš, ampak šele ko to vidiš, vidiš, da niti približno ne veš kaj vse se lahko dogaja in kako hudo je lahko. Jaz sem bila sama pri sebi kar malo naivna, češ saj ni mogoče, da kdo otroku kaj takega dela. Samo potem, ko tisto vidiš... jaz mislim, da so taka izobraževanja zelo smiselna in meni tudi, da jih je bistveno premalo. Jaz sem imela to srečo, da sem bila, ampak moje kolegice pa niso bile. To bi bilo dobrodošlo za vse, ravno zato, da lažje prepoznaš znake. Si bolj okrepljen in podprt za ravnanje. Čeprav se mi zdi, da tudi ko naletiš na tak primer, moraš bit zelo, zelo pazljiv, občutljiv, kljub znanju in ne kar takoj delat zaključkov. Dobro si je vzel nek čas in ne presoja sam. Dobro je če zaupaš svetovalni delavki, da nekaj časa še ona to s tabo spremlja, da ne delaš sam prehitro zaključkov. Spet bi pa tukaj rekla, da so izkušnje en tak faktor, ko si lahko rečeš, da nisi prenašel, da nisi frfrast. Si res rečeš, da so to hude stvari in ne moreš kar obtoževati in delat zaključkov. Praksa in leta izkušenj ti dajo malce več razsodnosti in pozornosti.

6. Ko je šlo za sum nasilja oz. če bi šlo za sum nasilja – ste oz. bi čutili dovolj podpore iz strani ustanove v kateri ste zaposleni ter iz strani vodstva (podpora sodelavcev, vodstva, strokovnih delavcev)? Kaj ste/bi pogrešali? Imate občutek, da bi teža prijave padla na vas, bi se počutili same?

Jaz mislim, da bi mi, da si toliko zaupamo. Sem videla tudi zdaj, ko smo imeli tak primer v vrtcu, smo vsi nekako bili skupaj. Se mi je zdelo tudi prav, da smo bili vsi zaposleni seznanjeni s tem primerom. Pa ne iz radovednosti, ampak prav zato, da lahko daješ eno podporo sodelavki, ki se je znašla v taki situaciji. Se mi je res zdelo, da vsij stojimo sodelavki ob strani, da jo podpiramo. Sem začutila, da je rabi o tem govoriti, da smo se o tem pogovarjali in da smo ji dajali neko podporo. Je bila sama zelo v dvomih in strahu. Lahko rečem, da verjamem, da deluje tako tista bolj formalna podpora iz vrha ali kako naj rečem in tista bolj neformalna med sodelavkami.

7. Se z nasiljem nad otroki v družini pogosto srečujete? Kolikokrat ste se z njim srečali pri svojem delu in kolikokrat od tega ste ga prijavili?

Jaz res nimam občutka, da bi bilo nasilja ne vem koliko. Tudi, ko se med sodelavkami v kolektivu pogovarjamo in si zaupamo stvari, ki se dogajajo v sobi, nimam občutka, da je nasilje pogost pojav. So pa ti pogovori po mojem mnenju nujni v takem strokovnem kolektivu. Mislim, da je konkretnih prijav zelo, zelo malo. Pa tudi nasilja nasploh ni zaznat, bi rekla, da to res ni prav pogosto naša tema pogovorov. Ampak ne gre za to, da ga bi se ga namenoma spregledovalo, recimo, da bi vedeli za nasilje in ga ne bi prijavili. Tega po mojih izkušnjah res ni.

8. Kakšen odnos imate do služb, ki posredujejo po prijavi suma? Jim zaupate, da bodo sposobne zaščititi otrok?

Iz moje izkušnje, ko sem imela otroka, ki je bil v obravnavi na centru, bi rekla, da je bilo njihovo delo prepovršno. Jaz sem ga tako zaznavala. Tisto, da so prišli mene policisti spraševati in niso posredovali na licu mesta, se je meni zdelo tudi malce nedopustno. Se mi zdi, da bi mogli takrat ukrepat, če je otrok jokal in potem bi pa že lahko prišli tudi mene vprašati. Nimam nič proti, da so me vprašali za mnenje. V tem primeru, ki je sedaj aktualen me pa prav zanima kako se bo odvil. Ali bodo tej družini pomagali tako, da bodo to uredili in da se ne bo nasilje nadaljevalo in da ta jeza in sovraštvo ne bo šla na vrtec, vzgojiteljico in vrtec. Res srčno upam, da bo šlo v pravo smer. Res ne morem reč ali zaupam ali ne, bom prav počakala kako bo. Če pa malo poslušam kakšen je splošen odnos do centrov bi rekla, da imaš prej občutek, da so neučinkoviti, kot učinkoviti. Naša prejšnja psihologinja je bila stalno v kontaktu s centrom in se mi zdi, da so rabili ogromno nekih spodbud in so bili premalo iniciativni, namesto, da bi bilo obratno in bi njih zanimalo naše mnenje, opažanje. Psihologinja je skozi klicala 'kaj boste, boste prišli, boste ukrepali'. Oni bi mogli dajati občutek, da so tam, da so prisotni. To je zelo važno, da daješ občutek ljudem, da si tam, da si z njimi, da veš kaj se dogaja.

9. Kdo je po vašem mnenju odgovoren za prijavo suma nasilja nad otrokom? V kašni meri in če sploh, vi čutite odgovornost do prijave suma?

Jaz mislim, da si vsekakor odgovoren, če nekaj opaziš pri otroku. Ne moreš biti kar tiho in pustiti. Kot sem pa rekla, imamo za to našo strokovno delavko, ki mora poskrbet, da se stvari premaknejo. Je pa vsekakor v prvi vrsti na moji strani, da dam impulz, če se kaj dogaja in potem njena odgovornost, da s tem impulzom ravna.

10. Imate kakšne izkušnje s sodelovanjem s centrom za socialno delo? Če da, kakšne? Ste bili s sodelovanjem zadovoljni?

Naša psihologinja je bila tista, ki je bila vezni člen med vrtcem in centrom. Jaz prav neposrednih stikov in izkušenj nisem nikoli imela.

Priloga 3: RAZVRSTITEV ENOT KODIRANJA PO TEMAH IN PODTEMAH

I: IZKUŠNJE Z OTROKI ŽRTVAMI NASILJA

b. Konkretna izkušnja

- ne; nisem imela te izkušnje(A)
- so bili kakšni sumi, ki se ti zdi da bi bilo nasilje(A)
- nisem nikoli, bi rekla, da bi potem karkoli to naprej speljali, ker ni bilo toliko očitno(A)
- ni primerov, da bi bile prav fizične poškodbe, je bolj obnašanje spremenjeno ali pa izdelki, risbe, temne barve(A)
- ne, da bi sumili nasilje, se še ni zgodilo(B)
- smo imeli enega fantka, kjer je bila dejanska prijava iz strani sosedov, v vrtcu nismo opazili ne nasilja, ni imel nobenih fizičnih ali psihičnih motenj (C)
- trenutno pa se ubadam s tem problemom drugega otroka v naši skupini, za katerega bomo podali prijavo (C)
- sem jaz opazala kar se tiče teh raznih tikov in vedenjskih sprememb (C)
- danes pa sem dobila konkretno informacijo in do zdaj so nastali zapiski in bomo dali naprej (C)

- *ja,sem tudi to doživela pred par leti(D)*
- *prišlo je tudi do prijave na socialno službo(D)*
- *se je otrok začel drugače vest, ni se več vključeval v igro, bil je sam zase in tudi fizično se je videlo neke znake(D)*
- *pri drugem otroku, kjer je tudi šlo za sum nasilja pa so bili izdelki zelo očitni(D)*
- *sva s psihologinjo povabili tega očeta v vrtec, na razgovor, ki je bil zelo, zelo dolg in težak(D)*
- *je bil pripravljen poslušat, ker smo zagrozile (pokaže s prsti navednice), da če se bo to nadaljevalo, bomo prijavile(D)*
- *enkrat sem imela enega, ki je živel v takih neurejenih razmerah in so bili obravnavani tudi na centru za socialno delo; to je bil v bistvu edini primer (E)*
- *nas je tudi naša psihologinja vedno nekako spremljala in nas spraševala kako je z njim(E)*
- *sem posumila, da bi lahko bilo kakšno spolno izrabljanje(E)*
- *enkrat je bilo tako grozno, ko je prišla policija zaradi istega otroka in je rekla, če se lahko pri meni, kot pri vzgojiteljici malce pozanima kako je s tem otrokom v vrtcu , ker da so dobili prijavo od sosedov, da ta otrok doma grozno joka(E)*

c. Pogostost nasilja

- *je nasilja kar dosti(A)*
- *ga je več, kot se ga v resnici prijavi(A)*
- *ko so otroci malo bolj nemirni takoj pomisliš kako funkcionira dom;,ni nujno, da je takoj nasilje, vseeno pa pomisliš kakšen odnos je doma (B)*
- *ne rečem, da takoj pomislimo na nasilje, dosti krat je itak prikrito, ne morem pa reči, da ne pomislimo tudi na to možnost(B)*
- *sem prepričana, da je ogromno nasilja ali pa vsaj fizičnega kaznovanja(B)*
- *nasilja je ogromno(C)*
- *na splošno mislim, da je nasilja kar dosti(C)*
- *mislimo, da je nasilje samo če otroka stepeš, je pa tudi psihično, ki ga je ogromno(C)*
- *je gotovo dosti nasilja, ampak smo se tako distancirali drug od drugega, da težko opazimo(D)*
- *nimam občutka, da bi bilo nasilja ne vem koliko(E)*
- *nimam občutka, da je nasilje pogost pojav(E)*
- *nasilja nasploh ni zaznat - ne gre za to, da ga bi se ga namenoma spregledovalo, recimo, da bi vedeli za nasilje in ga ne bi prijavili(E)*

d. Pogostost prijave

- *razkorak med dejanskim in prijavljenim nasiljem огromen(A)*
- *nihče ga ne prijavi (nasilja)(C)*
- *z ozaveščanjem, o tem se zadnja leta veliko govori in je prišlo tudi do večjega števila prijav, kar je pravilno(C)*
- *zdaj pri meni je to razmerje prav ena ena, sem zaznala samo enkrat, prej pri nobenem nisem pomislila na nasilje, in sem tudi prijavila(C)*
- *je zelo malo tega, da se opazi, prijavi, izpostavi nasilje(D)*
- *je konkretnih prijav zelo, zelo malo(E)*

II: ODNOS DO ZAZNAVE NASILJA

a. Senzibilnost

- *mislim, da ja; v tem poklicu naj bi bili senzibilni(A)*
- *smo senzibilni ampak tudi zelo previdni, ker smo resnično premalo seznanjene z vsem(A)*
- *pri vzgojiteljicah je posluh tudi za otroke iz nasilnih okoliščin(A)*

- večina vzgojiteljic ima ta čut, večina ima posluh(A)
- sva obe (s sodelavko v skupini) zelo občutljive, sploh zame lahko to potrdim(B)
- sem na splošno senzibilen tip človeka in take stvari hitro zaznam, recimo, da je nekaj narobe z otrokom(B)
- moj karakter tak, da se mi zdi, da prepoznavam stisko pri drugih, tudi pri odraslih(B)
- ocenjujem, da imam iz tega vidika kar posluh za otroke(B)
- mene zelo boli, če se na splošno človeku dela krivico in tukaj ni važno ali je otrok ali je starejši(C)
- mislim pa, da mora biti pri vzgojiteljicah nek čut izoblikovan(C)
- če ti svoj poklic opravljaš z dušo in veš zakaj si tukaj opaziš pri otrocih marsikaj(C)
- za senzibilnost pa je pogoj karakterno, zelo je karakter(C)
- imaš to že prirojeno, teh stvari se ne da naučit. Lahko jih samo še nadgradiš in nadoknadiš(C)
- mislim, da v vrtcu ja (je senzibilnost)(D)
- ko začneš s tako poklicno potjo, kot je vzgojitelj ali vzgojiteljica je res, da sigurno že imaš nek takšen čut, nekaj karakternega, nekaj pa pridobiš preko izobraževanj(D)
- moraš pa bit definitivno zelo senzibilen, ker ti grede sicer, pri tem poklicu stvari mimo, izgubiš stik z otrokom(D)
- mislim, da smo kar občutljive, ker po eni strani z otroci živimo(E)
- vsekakor bi opazil, če bi otrok kazal kakšne spremembe, bi zaznala če bi šlo za nasilje(E)
- leta prakse ti kar dajo večjo senzibilnost(E)
- je dobro, da te nekdo na določene intervale malce opominja in osveži to senzibilnost(E)
- je pa praksa res tista, ki veča ta občutek in občutljivost(E)

b. Odgovornost

- prav je, da se vrtec čuti odgovornega, da njegovi zaposleni na to reagirajo – tako vzgojitelji kot pomočniki, ki morata delati kot tim tudi v tej odgovornosti za otroke(A)
- je pri zaposlenih ta občutek odgovornosti prisoten(A)
- tudi po zakonu smo dolžni(A)
- vzgojitelj je tisti, ki mora imet odgovornost, da dá tisti prvi impulz, signal(A)
- jaz čutim veliko odgovornost do mojih otrok - do otrok, ki jih imam pač v skupini(B)
- v prvi vrti sva me dve s sodelavko odgovorni(B)
- ne vem ali tudi po zakonu, ampak po neki človeški plati, sigurno(B)
- jaz se čutim popolnoma odgovorno, psihično, fizično, vse(C)
- odgovarjam za te otroke, za njihovo varnost(C)
- če čutiš to odgovornost do otrok in bi jo morale vse strokovne delavke in če ti začutiš to odgovornost boš sam nekaj naredil(C)
- moreš bit toliko odgovoren in zaupat v sebe in si reč, to je pač moja služba in če je potrebna prijava, bom prijavil(C)
- bi moral bit prav vsak pri sebi toliko human, človečen, da bi reagiral in čutil odgovornost; vzgojitelji pa še zelo, zelo bolj(D)
- ni nujno, da je zadaj zakonska odgovornost, tukaj je tudi moralna, etična(D)
- si vsekakor odgovoren, če nekaj opaziš pri otroku, ne moreš biti kar tiho in pustiti(E)
- je pa vsekakor v prvi vrsti na moji strani, da dam impulz, če se kaj dogaja(E)

c. Kompetentnost

- smo premalo znali o znakih, ki so dostikrat zelo prikriti(A)
- v zadnjem času imajo naše punce veliko teh izobraževanj in mislim, da je zelo prav(A)
- je prav, da se o tem izobražujemo in se nam s tem olajša delo(A)
- zdaj dekleta grede in prinesejo novo znanje nazaj, nam pripravijo predavanja(A)

- *s takimi izobraževanj okrepi zaupanje v lastno presojo in znanje(A)*
- *če gre samo ena na izobraževanje je premalo, ker potem kar nekako izzveni(A)*
- *če jih je več, pa se bolj čuti neko zaupanje v znanje in se debato večkrat odpre; ta baza znanja se bolj utrdi in ti daje večji občutek varnosti pri ravnanju(A)*
- *če pa pomislim, na moje srednješolsko in fakultetno izobraževanje se pa sploh ni govorilo, te tem sploh nihče ni načenjal(A)*
- *sem bila na seminarju 'Krepimo družin', to mi je kar dosti povedalo(B)*
- *nimam občutka da imam dovolj znanja, bi gotovo rabila še kakšno izkušnjo več oziroma kakšna predavanja(B)*
- *bi nekako zaupala svoji presoji ali gre za nasilje ali ne(B)*
- *bi prepoznala, da bi znala pretehtat(B)*
- *bi rabile več usmerjenih izobraževanj, pa prav taka konkretna, teorija je teorija, rabiš pa slišat praktične primere(B)*
- *bi rabile konkretne primere, da bi se znale odločit bi mi pomagale, bi imela več zaupanja(B)*
- *se je treba vsako leto sproti učit(C)*
- *za primere kot je nasilje, smo osnovno podkovani imamo neke osnutke, tam nekje zadaj, vemo približno zakaj se gre(C)*
- *se je treba usest za internet, je treba it v knjižnico in kaj prebrat(C)*
- *na faksu je bilo nekaj govora, ampak od tega je že 15 let(C)*
- *sem šla raziskovat sama, sem si brala in sem se potem počutila bolj sigurno; bolj sem bila prepričana, da ne bom naredila napake (C)*
- *izobraževanj 'Krepimo družine', jaz nisem bila, ampak kar so sodelavke govorile in nam povedal, je bilo kar uporabno(C)*
- *je tukaj velika razlika ali danes ali pred 20 leti, danes lahko rečem, da imam precej znanja in izkušenj, lahko bolj suvereno odločam o teh stvareh in vodim postopke(D)*
- *pomembna je tudi strokovna podpora, da se ne počutiš čisto sam v tem(D)*
- *permanentno, konstantno(D)*
- *bi si pa konkretno želela več znanja prav iz področja tega kako otrok izraža stiske, recimo kako to prepoznavat skozi izdelke(D)*
- *sem bila v projektu 'Zdravje v vrtcu' in smo hodili v Ljubljano na taka izobraževanja, kjer je bil poudarek tudi na nasilje; se mi zdi to zelo dobrodošlo(E)*
- *tebi se mogoče res zdi, da vse veš, ampak šele ko to vidiš, vidiš, da niti približno ne veš kaj vse se lahko dogaja in kako hudo je lahko(E)*
- *so taka izobraževanja zelo smiselna in meni tudi, da jih je bistveno premalo(E)*
- *bi bilo dobrodošlo za vse, ravno zato, da lažje prepoznaš znake(E)*
- *so izkušnje en tak faktor, ko si lahko rečeš, da nisi prenagel, da nisi ffrast(E)*
- *praksa in leta izkušenj ti dajo malce več razsodnosti in pozornosti(E)*
- *izobraževanja in poudarki na neke vidike pomagajo(E)*

III: STRAH OB PRIJAVI

- *strah do reakcije staršev(A)*
- *nasilje odrasel do odraslega(A)*
- *so samo besedne, lahko celo pričakuješ kaj več, lahko pričakuješ, bi rekla kakršnekoli grožnje(A)*
- *da te prestraši tudi to, da imaš občutek, da si sam*
- *začneš dvomit ali delaš pravilno ali ne(A)*
- *strah do otroka(A)*
- *se vedno bojiš za otroka, ker misliš, da bo starš burno odreagiral(A)*
- *podzavesten strah sigurno imaš za lastno varnost in za varnost otroka(A)*

- *bi me bilo strah tudi prav zaradi tega, ker nimam dosti izkušenj iz prakse(B)*
- *bi me bilo strah(B)*
- *strah, da ne bi imela podpore od zadaj(B)*
- *strah zase na nek način(B)*
- *z besedami te znajo nekateri ogrozit, kaj pa šele, da ga kje srečaš nehote(B)*
- *lahko bi me nek starš počakal in me ustražoval ali kaj hujšega(B)*
- *me bi bilo strah, da bi z reakcijo vplivala tudi na poslabšanje tega kar se dogaja doma, da bi spodbudila, da bi se nasilje stopnjevalo; bi to lahko vplivalo na otroka oziroma lahko tudi na druge člane, na katere se nanaša nasilje(B)*
- *če bi študirala med svojo varnostjo in otrokovo, bi dala naprej otroka, bi ga skušala zaščititi(B)*
- *se tudi jaz soočam z veliko težavo, ker jaz ne zagovarjam tega, da država ne stoji zadaj; kdo bo mene zaščitil?(C)*
- *sem tudi moje nadrejene vprašal, a'povej mi konkretno, sem rekla gospe ravnateljici, kdo bo mene ščitil(C)*
- *dejansko se bojim za svojo varnost(C)*
- *ne govorimo, da me mora ubit, je dovolj, da te ustražuje(C)*
- *ljudje smo zelo nepredvidljivi oziroma, da se dotaknemo družine drugih oziroma, da se nekdo dotakne moje družine, postanem zaščitniška(C)*
- *se bojim za svojo varnost(C)*
- *najhuje je to, da veš, da te nihče ne bo zaščitil(C)*
- *vemo kaj so naše dolžnosti, ampak nas je še vedno strah(C)*
- *vsi drugi dvignejo roke, ti rečejo, da naredi kot želiš in ostaneš sam in na koncu zgleda, kot da ga ti tepeš(C)*
- *te je strah tudi, da bi se zmotil, da sploh ni res kar otrok govori; ta strah je bil prisoten pozimi, ko smo kolebali ali ja ali ne, ker poseg v družino je še vedno hud(C)*
- *se bojim se tudi to, da bi se temu otroku še kaj drugega zgodilo(C)*
- *se pač bojim, da bo starš reagiral tako, češ 'zakaj si povedal'(C)*
- *se bojim, da bo reakcija fizična(C)*
- *ja sigurno je tukaj strah; to ali boš pravilno speljal, ker v prvi vrsti je treba zaščititi otroka(D)*
- *strah, da boš mogoče nekako ostal sam(D)*
- *ti se konec koncev izpostaviš in čakaš, da bo recimo socialna stala za tabo; se bojim da dostikrat ne stoji(D)*
- *da zelo veliko pomeni, če imaš možnost podebatirat o tem v kolektiv; tako lažje preneseš te pritiske, ker veš, da ti stojijo ob strani(D)*
- *če bi bila ogrožena bi najprej z otroka poskrbela preden bi pomislila na svojo varnost(D)*
- *vedno pa je prisotna dilema oziroma strah, da bi še poslabšal situacijo za otroka(D)*
- *imamo v vrtcu ravno svež primer in ko sem to spremljala, sem videla, da je bilo moja sodelavko resnično strah; tudi meni ne bi bilo prav lahko(E)*
- *bi mogla svetovalna služba, ki je za to bolj usposobljena, to peljat naprej kot pač to gre; in če bi bilo tako, potem mene ne bi bilo tako strah, ker bi vedela, da sem opravila svojo dolžnost(E)*
- *strah da se nad otrokom še poveča nasilje, kar je itak zelo slaba varianta(E)*

VI: POSTOPEK PRIJAVE

- *nisem imela otroka, za katerega bi prijavila nasilje, je pa bila v našem vrtcu vzgojiteljica, ki je peljala postopek naprej za otroka iz svoje skupine(A)*
- *je poklicala našo pedagoginjo, se z njo pogovorila, so poklicali starše in socialno službo(A)*
- *imeli potem skupaj ta pogovor(A)*

- *jaz bi se gotovo obrnila najprej na naše ljudi, na pedagoginjo in bi z njo zapisala vse potrebno in se obrnila na socialno službo(A)*
- *bi si želela razgovor s strokovnjakinjo iz centra, da tudi jaz vidim ali delam prav(A)*
- *bi imela odkrit odnos s starši, jih bi povabila na pogovor(A)*
- *bi se obrnila na sodelavko iz moje skupine(B)*
- *po zakonu nimam predstave kakšen je potek, ko se neko nasilje prijavi(B)*
- *si res ne predstavljam, kaj te potem čaka – mogoče kakšno zaslišanje, pa sestanek s starši, veliko sodelovanja s policijo, pa s centrom za socialno delo(B)*
- *takoj sem si zapisala, prav dobesedno kar mi je rekel(C)*
- *šla sem do gospe ravnateljice – pomočnice in preko razgovora sem ji povedala(C)*
- *sva se dogovorili, da pokličem pedagoginjo na šolo; sem se s pedagoginjo dogovorila, da se da prijavo noter(C)*
- *nisem otroka nič spraševala, nisem nobenih podvprašanj mu dajala(C)*
- *od jutri naprej, ko bomo dali prijavo ne vem kakšna bo prav moja funkcija(C)*
- *mislim, da bom mogla še komu podat mnenje, imet sestanek s starši, da se jim razloži zakaj je do tega prišlo(C)*
- *najprej sem se obrnila na našo strokovno delavko – psihologinjo(D)*
- *sva naredili nek zapisnik o vsem v zvezi s tem otrokom(D)*
- *sva stopili v kontakt s socialno službo, ki je bila z vrtcem v stiku(D)*
- *je v celoti prevez center, jaz kaj dosti večje vloge potem nisem imela(D)*
- *samo za ta korak, da imamo svetovalno delavko in da je ona tista, ki je v našem vrtcu zato, da meni v takih primerih pomaga(E)*
- *od nje naprej ni več moja naloga ampak je njena naloga, da ureja naprej(E)*
- *se pač v prvi vrsti obrnem nanjo in tam se zaključí, ker menim, da nisem več pristojna potem(E)*
- *če bi recimo center želel neko sodelovanje iz moje strani bi se odzvala(E)*

V: PODPORA ZAPOSLENIM IZ STRANI VIZ

a. Vodstvo in strokovni delavci

- *bi čutila dovolj podpore(A)*
- *mislim, da se tisti, ki so nad nami – vodstvo zaveda, da moremo sodelovat in da moramo skupaj delat(A)*
- *bi bilo boljše, če bi skozi cel postopek nastopala šola ali vrtec kot institucija in ne nekdo z imenom in priimkom(A)*
- *včasih si starši res dosti dovolijo in bi rekla, da sploh ne prepoznajo te meje kaj je nasilje in kaj ni nasilje, iz tega vidika, bi morala institucija stati za vzgojiteljico in jo v tem podpirat(A)*
- *nimam prav osebnih izkušenj ampak po slišanjem, to kar sodelavke povejo bi se bala, da v vseh vidikih ne bi bila podprta(B)*
- *bi se bala, da mi ne bi verjeli ali pa, da bi rekli naj sama speljem do konca(B)*
- *to, da bi se prelagalo iz enega na drugega ali celo samo name(B)*
- *si ne upam reč z gotovostjo, da bi stopili (vodstvo) na mojo stran(B)*
- *dvom je manjši, če za tabo stojijo strokovnjaki(B)*
- *bi kar bala no, da bi stopili celo na stran staršev in ne na mojo(B)*
- *v tem primeru so bili vsi ok; pomočnica ravnateljice je rekla, da ja, naj prijavim(C)*
- *govorila sem s pedagoginjo, me je tudi podprla(C)*
- *z gospo ravnateljico pa nisem govorila, mislim, da me bo tudi ona podprla(C)*
- *če bom jaz imela probleme s starši ali ne, pa ne vem kdo me bo kril(C)*
- *mislim, da bi prijavo mogla podat institucija, ne pa jaz, kot ta in ta, ime in priimek; bi bilo lažje, če bi se podpisal vrtec kot ustanova(C)*

- v mojem primeru ja(D)
- ravnateljica je stala za mano(D)
- nisem imela občutka, da mi ne bi verjeli, sem čutila, da mi zaupajo(D)
- jaz mislim, da bi mi, da si toliko zaupamo(E)
- deluje tako tista bolj formalna podpora iz vrha ali kako naj rečem(E)

b. Kolektiv

- sedaj smo se že vsi malo bolj odprli v tej smeri, o tem dosti govorimo (v kolektivu)(A)
- bi se vsekakor obrnila na sodelavko, ker vem, da bi mi pomagala, ji zaupam(B)
- sodelavke mi dajejo veliko podpore(C)
- sodelavke sočustvujejo, te podpirajo, mi dajo svoje mnenje, svoje izkušnje; so me tolažile, mi dale moralno podporo(C)
- pogovor v kolektivu(D)
- so bile spodbude, pač suport, ki sem ga potrebovala(D)
- lahko daješ eno podporo sodelavki, ki se je znašla v taki situaciji(E)
- vsi stojimo sodelavki ob strani, da jo podpiramo(E)
- smo ji dajali neko podporo(E)
- deluje tudi tista bolj neformalna podpora med sodelavkami(E)

VI: ODNOS DO ZUNANJIH INSTITUCIJ

a. Odnos in zaupanje

- jaz srčno upam, da delajo pravilno(A)
- ogromno krat slišimo, da se po prijavi ustavi(A)
- mislim, da bi se morale pogosto bolj zagrist, bolj zavzet(A)
- je problem ta čas, ki ga rabijo, da reagirajo(A)
- je treba prav čakati da se nekaj hudega zgodi, da počasi(A)
- mislim, da bi nas centri mogli podpret, nas učiti(A)
- samo čakajo, da se mi izpostavimo(A)
- centru bi moralo biti v interesu, da so naši sodelavci, da skupaj gradimo, da odkrivamo zlorabe, nasilje(A)
- upam, da dobro delajo, mislim, pa da bi se še marsikaj dalo in bi bilo boljše(A)
- kar slišim, ker osebne izkušnje nimam, se stvari dokaj vlečejo, pa se preklada, pa policija, pa centri(B)
- gredo meseci mimo in takrat se lahko marsikaj zgodi(B)
- otrok, ki ni zaščiten pa tudi mi ostajamo na neki točki, ko ne veš zakaj se gre(B)
- bi center tukaj moral obveščati, ne mora te kar odrezati, saj si se konec koncev izpostavil(B)
- bi moglo biti bolj urejeno, saj smo vendar mi na nek način sodelavci od centra(B)
- reakcijski čas je zelo dolg, ga nimajo(C)
- to službo opravljajo, ob treh zaklenejo pisarno in papir, ki ostane za dopolniti, ga dopolnijo pa naslednji dan, po kavi(C)
- je zaslediti po medijih, ko so starši opozarjali, pa so se samo prelagale odgovornosti(C)
- dokler se ne naredi tragedija, takrat pa vsi dvignejo roke(C)
- če spremljaš po medijih je to katastrofa(D)
- če sklepam po medijih je živa groza(D)
- ne morem reči ali zaupam ali ne(E)
- bi rekla, da imaš prej občutek, da so neučinkoviti, kot učinkoviti(E)
- naša prejšnja psihologinja je bila stalno v kontaktu s centrom in se mi zdi, da so rabili ogromno nekih spodbud in so bili premalo iniciativni, namesto, da bi bilo obratno in bi njih zanimalo naše mnenje, opažanje(E)

- oni bi mogli dajat občutek, da so tam, da so prisotni(E)

b. Izkušnje in zadovoljstvo

- konkretno s centrom nimam izkušenj iz tega področja(A)
- v zvezi z delom v vrtcu še nisem imela izkušenj s centrom za socialno delo(B)
- nimam še te izkušnje, jo bom pa kmalu imela, zelo verjetno(C)
- pri mojem primeru je šlo hitro naprej ker je socialna že imela informacije(D)
- so dali precej na naše mnenje, sem imela občutek, da jim je pomembna moja informacija(D)
- so bili kar naklonjeni sodelovanju in sem vesela, da je bilo tako(D)
- ko sem imela otroka, ki je bil v obravnavi na centru, bi rekla, da je bilo njihovo delo prepovršno(E)
- psihologinja je bila tista, ki je bila vezni člen med vrtcem in centrom, jaz prav neposrednih stikov in izkušenj nisem nikoli imela(E)

Priloga 4: ODPRTO KODIRANJE, HIERARHIJA POJMOV IN PRIPISOVANJE MANJKAJOČIH POJMOV

I: IZKUŠNJE Z OTROKI ŽRTVAMI NASILJA

d. Konkretna izkušnje

A	<i>ne; nisem imela te izkušnje</i>	brez izkušenj prijave
A	<i>so bili kakšni sumi, ki se ti zdi da bi bilo nasilje</i>	sum nasilja
A	<i>nisem nikoli, bi rekla, da bi potem karkoli to naprej speljali, ker ni bilo toliko očitno</i>	sum nasilja
A	<i>ni primerov, da bi bile prav fizične poškodbe, je bolj obnašanje spremenjeno ali pa izdelki, risbice, temne barve</i>	vedenjske spremene, spremembe pri izdelkih
B	<i>ne, da bi sumili nasilje, se še ni zgodilo</i>	brez izkušenj prijave
C	<i>smo imeli enega fantka, kjer je bila dejansko prijava iz strani sosedov, v vrtcu nismo opazili ne nasilja, ni imel nobenih fizičnih ali psihičnih motenj</i>	zunanja prijava - sosedje
C	<i>trenutno pa se ubadam s tem problemom drugega otroka v naši skupini, za katerega bomo podali prijavo</i>	prijava VIZ
C	<i>sem jaz opazala kar se tiče teh raznih tikov in vedenjskih sprememb</i>	vedenjske spremembe
C	<i>danes pa sem dobila konkretno informacijo in do zdaj so nastali zapiski in bomo dali naprej</i>	prijava VIZ
D	<i>ja,sem tudi to doživela pred par leti</i>	prijava VIZ
D	<i>prišlo je tudi do prijave na socialno službo</i>	prijava VIZ
D	<i>se je otrok začel drugače vest, ni se več vključeval v igro, bil je sam zase in tudi fizično se je videlo neke znake</i>	vedenjske spremembe in fizični znaki
D	<i>pri drugem otroku, kjer je tudi šlo za sum nasilja pa so bili izdelki zelo očitni</i>	spremembe pri izdelkih
D	<i>sva s psihologinjo povabili tega očeta v vrtec, na razgovor, ki je bil zelo,</i>	razgovor z

	<i>zelo dolg in težak</i>	očetom
D	<i>je bil pripravljen poslušat, ker smo zagrozile (pokaže s prsti navednice), da če se bo to nadaljevalo, bomo prijavile</i>	grožnja s prijavo
E	<i>enkrat sem imela enega, ki je živel v takih neurejenih razmerah in so bili obravnavani tudi na centru za socialno delo; to je bil v bistvu edini primer</i>	zunanja prijava - CSD
E	<i>nas je tudi naša psihologinja vedno nekako spremljala in nas spraševala kako je z njim</i>	spremljanje iz strani psihologinje
E	<i>sem posumila, da bi lahko bilo kakšno spolno izrabljanje</i>	sum na spolno zlorabo
E	<i>enkrat je bilo tako grozno, ko je prišla policija zaradi istega otroka in je rekla, če se lahko pri meni, kot pri vzgojiteljici malce pozanima kako je s tem otrokom v vrtcu, ker da so dobili prijavo od sosedov, da ta otrok doma grozno joka</i>	zunanja prijava - sosedje

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

prijava		sum		spremembe		izkušnje		drugo	
zunanja prijava – sosedje/CSD	C E	sum nasilja	A	vedenjske spremembe	A C D	brez izkušenj prijave	A B	razgovor z očetom	D
prijava vrtca	C D	sum na spolno zlorabo	E	fizični znaki	D			spremljanje iz strani psihologinje	E
grožnja s prijavo	D			spremembe pri izdelkih	A D				

e. Pogostost nasilja

A	<i>je nasilja kar dosti</i>	veliko nasilja
A	<i>ga je več, kot se ga v resnici prijavi</i>	več nasilja kot prijav
B	<i>ko so otroci malo bolj nemirni takoj pomisliš kako funkcionira dom, ni nujno, da je takoj nasilje, vseeno pa pomisliš kakšen odnos je doma</i>	večkrat pomislimo na nasilje
B	<i>ne rečem, da takoj pomislimo na nasilje, dosti krat je itak prikrito, ne morem pa reči, da ne pomislimo tudi na to možnost</i>	večkrat pomislimo na nasilje
B	<i>sem prepričana, da je ogromno nasilja ali pa vsaj fizičnega kaznovanja</i>	veliko nasilja in telesnega kaznovanja
C	<i>nasilja je ogromno</i>	veliko nasilja
C	<i>na splošno mislim, da je nasilja kar dosti</i>	veliko nasilja
C	<i>mislimo, da je nasilje samo če otroka stepeš, je pa tudi psihično, ki ga je ogromno</i>	različne oblike nasilja
D	<i>je gotovo dosti nasilja, ampak smo se tako distancirali drug od drugega, da težko opazimo</i>	veliko nasilja
E	<i>nimam občutka, da bi bilo nasilja ne vem koliko</i>	nasilja ni veliko
E	<i>nimam občutka, da je nasilje pogost pojav</i>	nasilja ni

		veliko
E	<i>nasilja nasploh ni zaznat - ne gre za to, da ga bi se ga namenoma spregledovalo, recimo, da bi vedeli za nasilje in ga ne bi prijavili</i>	nasilja ni zaznati

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

<i>nasilje</i>			<i>drugo</i>	
veliko nasilja/telesnega kaznovanja	A B C D		več nasilja kot prijav	A
malo nasilja/ ga ni zaznati	E		večkrat pomislimo na nasilje	B
			različne oblike nasilja	C

f. Pogostost prijave

A	<i>razkorak med dejanskim in prijavljenim nasiljem огromen</i>	veliko nasilja, malo prijav
C	<i>nihče ga ne prijavi (nasilja)</i>	ni prijav
C	<i>z ozaveščanjem, o tem se zadnja leta veliko govori in je prišlo tudi do večjega števila prijav, kar je pravilno</i>	več ozaveščanja – več prijav
C	<i>zdaj pri meni je to razmerje prav ena ena, sem zaznala samo enkrat, prej pri nobenem nisem pomislila na nasilje, in sem tudi prijavila</i>	razmerje med zaznanim in prijavljenim nasiljem
D	<i>je zelo malo tega, da se opazi, prijavi, izpostavi nasilje</i>	malo prijav
E	<i>je konkretnih prijav zelo, zelo malo</i>	malo prijav

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

<i>prijave</i>	
malo/nič prijav	A C D E
razmerje med zaznanim in prijavljenim nasiljem	A C

II: ODNOS DO ZAZNAVE NASILJA

d. Senzibilnost

A	<i>mislim, da ja; v tem poklicu naj bi bili senzibilni</i>	vzgojitelji so senzibilni
A	<i>smo senzibilni ampak tudi zelo previdni, ker smo resnično premalo seznanjene z vsem</i>	senzibilni in previdni
A	<i>pri vzgojiteljicah je posluš tudi za otroke iz nasilnih okoliščin</i>	posluš za žrtve nasilja
A	<i>večina vzgojiteljic ima ta čut, večina ima posluš</i>	imajo čut in posluš
B	<i>sva obe (s sodelavko v skupini) zelo občutljive, sploh zame lahko to</i>	občutljivost

	<i>potrdim</i>	za nasilje
B	<i>sem na splošno senzibilen tip človeka in take stvari hitro zaznam, recimo, da je nekaj narobe z otrokom</i>	vzgojitelji so senzibilni
B	<i>moj karakter tak, da se mi zdi, da prepoznavam stisko pri drugih, tudi pri odraslih</i>	čut za stisko
B	<i>ocenjujem, da imam iz tega vidika kar posluh za otroke</i>	posluh za žrtve nasilja
C	<i>mene zelo boli, če se na splošno človeku dela krivico in tukaj ni važno ali je otrok ali je starejši</i>	čut za stisko
C	<i>mislim pa, da mora biti pri vzgojiteljicah nek čut izoblikovan</i>	imajo čut
C	<i>če ti svoj poklic opravljaš z dušo in veš zakaj si tukaj opaziš pri otrocih marsikaj</i>	imajo čut
C	<i>za senzibilnost pa je pogoj karakternost, zelo je karakter</i>	senzibilnost je osebnostna lastnost
C	<i>imaš to že prirojeno, teh stvari se ne da naučit. Lahko jih samo še nadgradiš in nadoknadiš</i>	senzibilnost je osebnostna lastnost
D	<i>mislim, da v vrtcu ja (je senzibilnost)</i>	vzgojitelji so senzibilni
D	<i>ko začneš s tako poklicno potjo, kot je vzgojitelj ali vzgojiteljica je res, da sigurno že imaš nek takšen čut, nekaj karakternega, nekaj pa pridobiš preko izobraževanja</i>	osebna lastnost, izobraževanja večajo senzibilnost
D	<i>moraš pa bit definitivno zelo senzibilen, ker ti gredo sicer, pri tem poklicu stvari mimo, izgubiš stik z otrokom</i>	vzgojitelji so senzibilni
E	<i>mislim, da smo kar občutljive, ker po eni strani z otroci živimo</i>	vzgojitelji so senzibilni
E	<i>vsekakor bi opazil, če bi otrok kazal kakšne spremembe, bi zaznala če bi šlo za nasilje</i>	občutljivost za nasilje
E	<i>leta prakse ti kar dajo večjo senzibilnost</i>	izkušnje večajo senzibilnost
E	<i>je dobro, da te nekdo na določene intervale malce opominja in osveži to senzibilnost</i>	izobraževanja večajo senzibilnost
E	<i>je pa praksa res tista, ki veča ta občutek in občutljivost</i>	izkušnje večajo občutljivost

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

senzibilnost		čut		posluh		občutljivost	
vzgojitelji so senzibilni	A B C D	imajo čut	A C	posluh za žrtve nasilja	A B	občutljivost za nasilje	B E
senzibilni in previdni	A	čut za	B				

		stisko	C		
senzibilnost je osebna lastnost	C D				
izobraževanja/izkušnje večajo senzibilnost	D E				

e. Odgovornost

A	<i>prav je, da se vrtec čuti odgovornega, da njegovi zaposleni na to reagirajo – tako vzgojitelji kot pomočniki, ki morata delati kot tim tudi v tej odgovornosti za otroke</i>	odgovornost vrtca in zaposlenih
A	<i>je pri zaposlenih ta občutek odgovornosti prisoten</i>	odgovornost zaposlenih
A	<i>tudi po zakonu smo dolžni</i>	zakonska odgovornost
A	<i>vzgojitelj je tisti, ki mora imet odgovornost, da dá tisti prvi impulz, signal</i>	odgovornost zaposlenih
B	<i>jaz čutim veliko odgovornost do mojih otrok - do otrok, ki jih imam pač v skupini</i>	odgovornost zaposlenih
B	<i>v prvi vrsti sva me dve s sodelavko odgovorni</i>	odgovornost zaposlenih
B	<i>ne vem ali tudi po zakonu, ampak po neki človeški plati, sigurno</i>	zakonska odgovornost
C	<i>jaz se čutim popolnoma odgovorno, psihično, fizično, vse</i>	osebna odgovornost
C	<i>odgovarjam za te otroke, za njihovo varnost</i>	odgovornost zaposlenih
C	<i>če čutiš to odgovornost do otrok in bi jo morale vse strokovne delavke in če ti začutiš to odgovornost boš sam nekaj naredil</i>	odgovornost zaposlenih
C	<i>moreš bit toliko odgovoren in zaupat v sebe in si reč, to je pač moja služba in če je potrebna prijava, bom prijavil</i>	odgovornost zaposlenih
D	<i>bi moral bit prav vsak pri sebi toliko human, človečen, da bi reagiral in čutil odgovornost; vzgojitelji pa še zelo, zelo bolj</i>	osebna odgovornost, odgovornost zaposlenih
D	<i>ni nujno, da je zadaj zakonska odgovornost, tukaj je tudi moralna, etična</i>	moralna odgovornost
E	<i>si vsekakor odgovoren, če nekaj opaziš pri otroku, ne moreš biti kar tiho in pustiti</i>	odgovornost zaposlenih
E	<i>je pa vsekakor v prvi vrsti na moji strani, da dam impulz, če se kaj dogaja</i>	odgovornost zaposlenih

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

o d g o v o	zaposlenih	A B C D E
	vrtca	A

r n o s t	zakonska	A
		B
	osebna	C
		D
	moralna	D

f. Kompetentnost

A	<i>smo premalo znali o znakih, ki so dostikrat zelo prikriti</i>	neznanje o znakih nasilja
A	<i>v zadnjem času imajo naše punce veliko teh izobraževanj in mislim, da je zelo prav</i>	koristnost dodatnih izobraževanja
A	<i>je prav, da se o tem izobražujemo in se nam s tem olajša delo</i>	dodatna izobraževanja lajšajo delo
A	<i>zdaj dekleta gredo in prinesejo novo znanje nazaj, nam pripravijo predavanja</i>	dodatna izobraževanja dajo novo znanje
A	<i>s takimi izobraževanj okrepi zaupanje v lastno presojo in znanje</i>	izobraževanja večajo zaupanje v znanje
A	<i>če gre samo ena na izobraževanje je premalo, ker potem kar nekako izzveni</i>	potreba po dodatnem znanju
A	<i>če jih je več, pa se bolj čuti neko zaupanje v znanje in se debato večkrat odpre; ta baza znanja se bolj utrdi in ti daje večji občutek varnosti pri ravnanju</i>	zaupanje v znanje in občutek varnosti
A	<i>če pa pomislim, na moje srednješolsko in fakultetno izobraževanje se pa sploh ni govorilo, te tem sploh nihče ni načenjal</i>	formalno izobraževanje
B	<i>sem bila na seminarju 'Krepimo družin', to mi je kar dosti povedalo</i>	'Krepimo družine'
B	<i>nimam občutka da imam dovolj znanja, bi gotovo rabila še kakšno izkušnjo več oziroma kakšna predavanja</i>	pomanjkljivo znanje in premalo izkušenj
B	<i>bi nekako zaupala svoji presoji ali gre za nasilje ali ne</i>	zaupanje v znanje
B	<i>bi prepoznala, da bi znala pretehtat</i>	zaupanje v znanje
B	<i>bi rabile več usmerjenih izobraževanj, pa prav taka konkretna, teorija je teorija, rabiš pa slišat praktične primere</i>	potreba po dodatnem znanju
B	<i>bi rabile konkretne primere, da bi se znale odločit bi mi pomagale, bi imela več zaupanja</i>	potreba po dodatnem znanju

C	<i>se je treba vsako leto sproti učiti</i>	konstantno učenje
C	<i>za primere kot je nasilje, smo osnovno podkovani imamo neke osnutke, tam nekje zadaj, vemo približno zakaj se gre</i>	pomanjkljivo znanje
C	<i>se je treba uvesti za internet, je treba iti v knjižnico in kaj prebrati</i>	konstantno učenje
C	<i>na faksu je bilo nekaj govora, ampak od tega je že 15 let</i>	formalno izobraževanje
C	<i>sem šla raziskovat sama, sem si brala in sem se potem počutila bolj sigurno; bolj sem bila prepričana, da ne bom naredila napake</i>	zaupanje v znanje
C	<i>izobraževanje 'Krepimo družine', jaz nisem bila, ampak kar so sodelavke govorile in nam povedale, je bilo kar uporabno</i>	'Krepimo družine'
D	<i>je tukaj velika razlika ali danes ali pred 20 leti, danes lahko rečem, da imam precej znanja in izkušenj, lahko bolj suvereno odločam o teh stvareh in vodim postopke</i>	z izkušnjami se več zaupanje v znanje
D	<i>pomembna je tudi strokovna podpora, da se ne počutiš čisto sam v tem</i>	strokovna podpora
D	<i>permanentno, konstantno</i>	konstantno učenje
D	<i>bi si pa konkretno želela več znanja prav iz področja tega kako otrok izraža stiske, recimo kako to prepoznavati skozi izdelke</i>	potreba po dodatnem znanju
E	<i>sem bila v projektu 'Zdravje v vrtcu' in smo hodili v Ljubljano na taka izobraževanja, kjer je bil poudarek tudi na nasilju; se mi zdi to zelo dobrodošlo</i>	'Zdravje v vrtcu'
E	<i>tebi se mogoče res zdi, da vse veš, ampak šele ko to vidiš, vidiš, da niti približno ne veš kaj vse se lahko dogaja in kako hudo je lahko</i>	pomanjkljivo znanje
E	<i>so taka izobraževanja zelo smiselna in meni tudi, da jih je bistveno premalo</i>	smiselnost dodatnih izobraževanj
E	<i>bi bilo dobrodošlo za vse, ravno zato, da lažje prepoznaš znake</i>	dodatna izobraževanja lajšajo delo
E	<i>so izkušnje en tak faktor, ko si lahko rečeš, da nisi prenašel, da nisi ffrast</i>	z izkušnjami se več zaupanje v znanje
E	<i>praksa in leta izkušenj ti dajo malce več razsodnosti in pozornosti</i>	izkušnje dajo razsodnost
E	<i>izobraževanja in poudarki na neke vidike pomagajo</i>	koristnost dodatnih izobraževanj

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

znanje			izobraževanje		izkušnje		drugo	
neznanje o znanih nasilja	A		koristnost/smiselnost dodatnih izobraževanja	A E	premalo izkušenj	B	konstantno učenje	C D
potreba po dodatnem	A B		dodatna izobraževanja lajšajo	A E	z izkušnjami	D E	strokovna podpora	D

znanju	D	delo		se več zaupanje v znanje			
zaupanje v znanje in občutek varnosti	A B C	dodatna izobraževanja dajo novo znanje	A	izkušnje dajo razsodnost	E		
pomanjkljivo znanje	B C E	izobraževanja večajo zaupanje v znanje	A				
		formalno izobraževanje	A C				
		'Krepimo družine'	B C				
		'Zdravje v vrtcu'	E				

III: STRAH OB PRIJAVI

A	<i>strah do reakcije staršev</i>	strah pred starši
A	<i>nasilje odrasel do odraslega</i>	strah pred starši
A	<i>so samo besedne, lahko celo pričakuješ kaj več, lahko pričakuješ, bi rekla kakršneoli grožnje</i>	strah pred ustrahovanjem, grožnjami
A	<i>da te prestraši tudi to, da imaš občutek, da si sam</i>	strah, da bi ostal sam
A	<i>začneš dvomit ali delaš pravilno ali ne</i>	strah pred zmoto
A	<i>strah do otroka</i>	strah za otrokovo varnost
A	<i>se vedno bojiš za otroka, ker misliš, da bo starš burno odreagirati</i>	strah za otrokovo varnost
A	<i>podzavesten strah sigurno imaš za lastno varnost in za varnost otroka</i>	strah za otrokovo varnost
B	<i>bi me bilo strah tudi prav zaradi tega, ker nimam dosti izkušenj iz prakse</i>	strah zaradi neizkušenosti
B	<i>bi me bilo strah</i>	splošen strah
B	<i>strah, da ne bi imela podpore od zadaj</i>	strah, da bi ostal sam
B	<i>strah zase na nek način</i>	strah za lastno varnost
B	<i>z besedami te znajo nekateri ogroziti, kaj pa šele, da ga kje srečaš nehote</i>	strah pred ustrahovanjem, grožnjami
B	<i>lahko bi me nek starš počakal in me ustrašoval ali kaj hujšega</i>	strah pred

		ustrahovanjem, grožnjami
B	<i>me bi bilo strah, da bi z reakcijo vplivala tudi na poslabšanje tega kar se dogaja doma, da bi spodbudila, da bi se nasilje stopnjevalo; bi to lahko vplivalo na otroka oziroma lahko tudi na druge člane, na katere se nanaša nasilje</i>	strah za otrokovo varnost
B	<i>če bi študirala med svojo varnostjo in otrokovo, bi dala naprej otroka, bi ga skušala zaščiti</i>	primarna zaščita otroka
C	<i>se tudi jaz soočam z veliko težavo, ker jaz ne zagovarjam tega, da država ne stoji zadaj; kdo bo mene za zaščitil?</i>	občutek nezaščitenost
C	<i>sem tudi moje nadrejene vprašal, a'povej mi konkretno, sem rekla gospe ravnateljici, kdo bo mene ščitil</i>	občutek nezaščitenost
C	<i>dejansko se bojim za svojo varnost</i>	strah za lastno varnost
C	<i>ne govorimo, da me mora ubiti, je dovolj, da te ustrahuje</i>	strah pred ustrahovanjem, grožnjami
C	<i>ljudje smo zelo nepredvidljivi oziroma, da se dotaknemo družine drugih oziroma, da se nekdo dotakne moje družine, postanem zaščitniška</i>	strah za lastno varnost
C	<i>se bojim za svojo varnost</i>	strah za lastno varnost
C	<i>najhuje je to, da veš, da te nihče ne bo zaščitil</i>	občutek nezaščitenost
C	<i>vemo kaj so naše dolžnosti, ampak nas je še vedno strah</i>	splošen strah
C	<i>vsi drugi dvignejo roke, ti rečejo, da naredi kot želiš in ostaneš sam in na koncu zgleda, kot da ga ti tepeš</i>	strah, da bi ostal sam
C	<i>te je strah tudi, da bi se zmotil, da sploh ni res kar otrok govori; ta strah je bil prisoten pozimi, ko smo kolebali ali ja ali ne, ker poseg v družino je še vedno hud</i>	strah pred zmoto
C	<i>se bojim se tudi to, da bi se temu otroku še kaj drugega zgodilo</i>	strah za otrokovo varnost
C	<i>se pač bojim, da bo starš reagiral tako, češ 'zakaj si povedal'</i>	strah za otrokovo varnost
C	<i>se bojim, da bo reakcija fizična</i>	strah za otrokovo varnost
D	<i>ja sigurno je tukaj strah; to ali boš pravilno speljal, ker v prvi vrsti je treba zaščititi otroka</i>	strah pred postopkom
D	<i>strah, da boš mogoče nekako ostal sam</i>	strah, da bi ostal sam
D	<i>ti se konec koncev izpostaviš in čakaš, da bo recimo socialna stala za tabo; se bojim da dostikrat ne stoji</i>	strah, da bi ostal sam
D	<i>da zelo veliko pomeni, če imaš možnost podebatirat o tem v kolektivu; tako lažje preneseš te pritiske, ker veš, da ti stojijo ob strani</i>	varovalni dejavnik
D	<i>če bi bila ogrožena bi najprej za otroka poskrbela preden bi pomislila na svojo varnost</i>	primarna zaščita otroka
D	<i>vedno pa je prisotna dilema oziroma strah, da bi še poslabšal situacijo za</i>	strah za

	otroka	otrokovo varnost
E	<i>imamo v vrtcu ravno svež primer in ko sem to spremljala, sem videla, da je bilo moja sodelavko resnično strah; tudi meni ne bi bilo prav lahko</i>	splošen strah
E	<i>bi mogla svetovalna služba, ki je za to bolj usposobljena, to peljat naprej kot pač to gre; in če bi bilo tako, potem mene ne bi bilo tako strah, ker bi vedela, da sem opravila svojo dolžnost</i>	varovalni dejavnik
E	<i>strah da se nad otrokom še poveča nasilje, kar je itak zelo slaba varianta</i>	strah za otrokovo varnost

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

strah v odnosu do sebe		strah v odnosu do otroka		zaščita	
strah pred starši	A	strah za otrokovo varnost	A B C D E	občutek nezaščitenosti	C
splošen strah	B C E			varovani dejavnik	D E
strah za lastno varnost	B C			primarna zaščita otroka	D B
strah, da bi ostal sam	A B C D				
strah pred postopkom	D				
strah pred zmoto	A C				
strah pred ustrahovanjem in grožnjami	A B C				
strah zaradi neizkušenosti	B				

VI: POSTOPEK PRIJAVE

A	<i>nisem imela otroka, za katerega bi prijavila nasilje, je pa bila v našem vrtcu vzgojiteljica, ki je peljala postopek naprej za otroka iz svoje skupine</i>	nepoznavanje postopka
A	<i>je poklicala našo pedagoginjo, se z njo pogovorila, so poklicali starše in socialno službo</i>	razgovor in prijava s pedagoginjo
A	<i>imeli potem skupaj ta pogovor</i>	razgovor
A	<i>jaz bi se gotovo obrnila najprej na naše ljudi, na pedagoginjo in bi z njo zapisala vse potrebno in se obrnila na socialno službo</i>	zapis in pomoč pedagoginje in CSD

A	<i>bi si želela razgovor s strokovnjakinjo iz centra, da tudi jaz vidim ali delam prav</i>	sodelovanje s CSD
A	<i>bi imela odkrit odnos s starši, jih bi povabila na pogovor</i>	razgovor s starši
B	<i>bi se obrnila na sodelavko iz moje skupine</i>	pomoč sodelavke
B	<i>po zakonu nimam predstave kakšen je potek, ko se neko nasilje prijavi</i>	nepoznavanje postopka
B	<i>si res ne predstavljam, kaj te potem čaka – mogoče kakšno zaslišanje, pa sestanek s starši, veliko sodelovanja s policijo, pa s centrom za socialno delo</i>	nepoznavanje postopka
C	<i>takoj sem si zapisala, prav dobesedno kar mi je rekel</i>	dobeseden zapis
C	<i>šla sem do gospe ravnateljice – pomočnice in preko razgovora sem ji povedala</i>	razgovor z ravnateljico
C	<i>sva se dogovorili, da pokličem pedagoginjo na šolo; sem se s pedagoginjo dogovorila, da se da prijavo noter</i>	razgovor in prijava s pedagoginjo
C	<i>nisem otroka nič spraševala, nisem nobenih podvprašanj mu dajala</i>	pogovor z otrokom
C	<i>od jutri naprej, ko bomo dali prijavo ne vem kakšna bo prav moja funkcija</i>	nepoznavanje postopka
C	<i>mislim, da bom mogla še komu podati mnenje, imet sestanek s starši, da se jim razloži zakaj je do tega prišlo</i>	razgovor s starši
D	<i>najprej sem se obrnila na našo strokovno delavko – psihologinjo</i>	pomoč strokovne delavke
D	<i>sva naredili nek zapisnik o vsem v zvezi s tem otrokom</i>	zapis s pedagoginjo
D	<i>sva stopili v kontakt s socialno službo, ki je bila z vrtcem v stiku</i>	prijava na CSD
D	<i>je v celoti prevel center, jaz kaj dosti večje vloge potem nisem imela</i>	sodelovanje s CSD
E	<i>samo za ta korak, da imamo svetovalno delavko in da je ona tista, ki je v našem vrtcu zato, da meni v takih primerih pomaga</i>	pomoč strokovne delavke
E	<i>od nje naprej ni več moja naloga ampak je njena naloga, da ureja naprej</i>	pomoč strokovne delavke
E	<i>se pač v prvi vrsti obrnem nanjo in tam se zaključi, ker menim, da nisem več pristojna potem</i>	pomoč strokovne delavke
E	<i>če bi recimo center želel neko sodelovanje iz moje strani bi se odzvala</i>	sodelovanje s CSD

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

razgovor	prijava	zapis	pomoč sodelovanje	in	nepoznavanje postopka
razgovor s A	prijava s A	zapis s A	pomoč	A	

pedagoginjo/ strokovno delavko	C	pedagoginjo	C	pedagoginjo	C D	pedagoginje/ strokovne delavke in CSD	E D	A, B, C
razgovor s starši	A C	prijava na CSD	D	dobeseden zapis	C	sodelovanje s CSD	A D E	
razgovor z ravnateljico/ pomočnico ravnateljice	C					pomoč sodelavke	B	
pogovor z otrokom	C							

V: PODPORA ZAPOSLENIM IZ STRANI VIZ

c. Vodstvo in strokovni delavci

A	<i>bi čutila dovolj podpore</i>	podpora vodstva
A	<i>mislim, da se tisti, ki so nad nami – vodstvo zaveda, da moremo sodelovati in da moramo skupaj delati</i>	sodelovanje in podpora vodstva
A	<i>bi bilo boljše, če bi skozi cel postopek nastopala šola ali vrtec kot institucija in ne nekdo z imenom in priimkom</i>	izpostavitve institucije – zaščita posameznika
A	<i>včasih si starši res dosti dovolijo in bi rekla, da sploh ne prepoznajo te meje kaj je nasilje in kaj ni nasilje, iz tega vidika, bi morala institucija stati za vzgojiteljico in jo v tem podpirati</i>	podpora institucije
B	<i>nimam prav osebnih izkušenj ampak po slišanjem, to kar sodelavke povejo bi se bala, da v vseh vidikih ne bi bila podprta</i>	dvom o podpori
B	<i>bi se bala, da mi ne bi verjeli ali pa, da bi rekli naj sama speljem do konca</i>	dvom o podpori
B	<i>to, da bi se prelagalo iz enega na drugega ali celo samo name</i>	dvom o podpori
B	<i>si ne upam reči z gotovostjo, da bi stopili (vodstvo) na mojo stran</i>	dvom o podpori
B	<i>dvom je manjši, če za tabo stojijo strokovnjaki</i>	podpora strokovnjakov
B	<i>bi se kar bala no, da bi stopili celo na stran staršev in ne na mojo</i>	dvom o podpori
C	<i>v tem primeru so bili vsi ok; pomočnica ravnateljice je rekla, da ja, naj prijavim</i>	podpora pomočnice ravnateljice
C	<i>govorila sem s pedagoginjo, me je tudi podprla</i>	podpora pedagoginje
C	<i>z gospo ravnateljico pa nisem govorila, mislim, da me bo tudi ona podprla</i>	podpora ravnateljice

C	<i>če bom jaz imela probleme s starši ali ne, pa ne vem kdo me bo kril</i>	dvom o podpori
C	<i>mislim, da bi prijavo mogla podati institucija, ne pa jaz, kot ta in ta, ime in priimek; bi bilo lažje, če bi se podpisal vrtec kot ustanova</i>	izpostavitev institucije – zaščita posameznika
D	<i>v mojem primeru ja</i>	podpora vodstva
D	<i>ravnateljica je stala za mano</i>	podpora ravnateljice
D	<i>nisem imela občutka, da mi ne bi verjeli, sem čutila, da mi zaupajo</i>	podpora in zaupanje institucije
E	<i>jaz mislim, da bi mi, da si toliko zaupamo</i>	podpora in zaupanje institucije
E	<i>deluje tako tista bolj formalna podpora iz vrha ali kako naj rečem</i>	podpora vodstva

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

<i>podpora</i>		<i>dvom o</i>		<i>drugo</i>	
podpora vodstva	A D E	dvom o podpori	B C	izpostavitev institucije – zaščita posameznika	A C
podpora/ zaupanje institucije	A E				
podpora strokovnjakov/ pedagoginje	B C				
podpora pomočnice ravnateljice	C				
podpora ravnateljice	C D				

d. Kolektiv

A	<i>sedaj smo se že vsi malo bolj odprli v tej smeri, o tem dosti govorimo (v kolektivu)</i>	pogovor v kolektivu
B	<i>bi se vsekakor obrnila na sodelavko, ker vem, da bi mi pomagala, ji zaupam</i>	podpora sodelavke
C	<i>sodelavke mi dajejo veliko podpore</i>	podpora sodelavk
C	<i>sodelavke sočustvujejo, te podpirajo, mi dajo svoje mnenje, svoje izkušnje; so me tolažile, mi dale moralno podporo</i>	spodbude, nasveti, sočustvovanje, tolažba
D	<i>je bil pogovor</i>	pogovor v

		kolektivu
D	<i>so bile spodbude, pač suport, ki sem ga potrebovala</i>	spodbude in podpora
E	<i>lahko daješ eno podporo sodelavki, ki se je znašla v taki situaciji</i>	podpora sodelavki
E	<i>vsi stojimo sodelavki ob strani, da jo podpiramo</i>	podpora sodelavki
E	<i>smo ji dajali neko podporo</i>	podpora sodelavki
E	<i>deluje tudi tista bolj neformalna podpora med sodelavkami</i>	podpora v kolektivu

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

<i>podpora</i>		<i>spodbuda</i>		<i>pogovor</i>	
podpora med sodelavkami	B C D E	spodbude, nasveti, sočustvovanje, tolažba	C	pogovor v kolektivu	A D
		spodbude in podpora	D		

VI: ODNOS DO ZUNANJIH INSTITUCIJ

c. Odnos in zaupanje

A	<i>jaz srčno upam, da delajo pravilno</i>	upanje o pravilnem delu
A	<i>ogromno krat slišimo, da se po prijavi ustavi</i>	po prijavi se ustavi
A	<i>mislim, da bi se morale pogosto bolj zagrist, bolj zavzet</i>	bi morali bolj zavzeto delat
A	<i>je problem ta čas, ki ga rabijo, da reagirajo</i>	problem v reakcijskem času
A	<i>je treba prav čakat da se nekaj hudega zgodi, da počí</i>	reakcija šele po hudem kaznivem dejanju
A	<i>mislim, da bi nas centri mogli podpret, nas učiti</i>	CSD bi moral podpirati vrtec
A	<i>samo čakajo, da se mi izpostavimo</i>	čakajo, da se vrtec izpostavi
A	<i>centru bi morale biti v interesu, da so naši sodelavci, da skupaj gradimo, da odkrivamo zlorabe, nasilje</i>	CSD bi moral podpirati vrtec
A	<i>upam, da dobro delajo, mislim, pa da bi se še marsikaj dalo in bi bilo boljše</i>	lahko bi delali boljše
B	<i>kar slišim, ker osebne izkušnje nimam, se stvari dokaj vlečejo, pa se preklada, pa policija, pa centri</i>	dolgotrajni postopki in

		prenašanje odgovornosti
B	<i>gredo meseci mimo in takrat se lahko marsikaj zgodi</i>	dolgotrajni postopki
B	<i>otrok, ki ni zaščiten pa tudi mi ostajamo na neki točki, ko ne veš zakaj se gre</i>	otrok nezaščiten, vrtec v negotovosti
B	<i>bi center tukaj moral obveščati, ne mora te kar odrezati, saj si se konec koncev izpostavil</i>	CSD – dolžnost obveščanja
B	<i>bi moglo bit bolj urejeno, saj smo vendar mi na nek način sodelavci od centra</i>	bolj urejeno sodelovanje CSD - vrtec
C	<i>reakcijski čas je zelo dolg, ga nimajo</i>	dolg reakcijski čas
C	<i>to službo opravljajo, ob treh zaklenejo pisarno in papir, ki ostane za dopolniti, ga dopolnijo pa naslednji dan, po kavi</i>	birokratizacija dela
C	<i>je zaslediti po medijih, ko so starši opozarjali, pa so se samo prelagale odgovornosti</i>	prelaganje odgovornosti
C	<i>dokler se ne naredi tragedija, takrat pa vsi dvignejo roke</i>	reakcija šele po hudem kaznivem dejanju
D	<i>če spremljaš po medijih je to katastrofa</i>	slabo delajo
D	<i>če sklepam po medijih je živa groza</i>	slabo delajo
E	<i>ne morem reč ali zaupam ali ne</i>	dvom o zaupanju
E	<i>bi rekla, da imaš prej občutek, da so neučinkoviti, kot učinkoviti</i>	neučinkovito delo
E	<i>naša prejšnja psihologinja je bila stalno v kontaktu s centrom in se mi zdi, da so rabili ogromno nekih spodbud in so bili premalo iniciativni, namesto, da bi bilo obratno in bi njih zanimalo naše mnenje, opažanje</i>	neučinkovito delo
E	<i>oni bi mogli dajati občutek, da so tam, da so prisotni</i>	CSD bi moral podpirati vrtec

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

delo		reakcija/ reakcijski čas		podpora vrtcem		postopki		drugo	
upanje o pravilnem delu	A	po prijavi se ustavi/ otrok nezaščiten, vrtec v negotovosti	A B	CSD bi moral podpirati vrtec	A E	dolgotrajni postopki	B	dvom o zaupanju	E
bi morali bolj zavzeto delati	A	problem v reakcijskem času	A C	bolj urejeno sodelovanje CSD - vrtec	B			CSD – dolžnost obveščanja	B

lahko bi delali bolje	A	reakcija šele po hudem kaznivem dejanju	A C			
birokratizacija dela	C	čakajo, da se vrtec izpostavi	A			
slabo/neučinkovit delajo	D E					
prelaganje odgovornosti	C B					

d. Izkušnje in zadovoljstvo

A	<i>konkretno s centrom nimam izkušenj iz tega področja</i>	brez izkušenj s CSD
B	<i>v zvezi z delom v vrtcu še nisem imela izkušenj s centrom za socialno delo</i>	brez izkušenj s CSD
C	<i>nimam še te izkušnje, jo bom pa kmalu imela, zelo verjetno</i>	brez izkušenj s CSD
D	<i>pri mojem primeru je šlo hitro naprej ker je socialna že imela informacije</i>	hitro izpeljan postopek
D	<i>so dali precej na naše mnenje, sem imela občutek, da jim je pomembna moja informacija</i>	CSD upošteval mnenje vzgojiteljice
D	<i>so bili kar naklonjeni sodelovanju in sem vesela, da je bilo tako</i>	CSD naklonjen sodelovanju z vrtcem
E	<i>ko sem imela otroka, ki je bil v obravnavi na centru, bi rekla, da je bilo njihovo delo prepovršno</i>	delo CSD površno
E	<i>psihologinja je bila tista, ki je bila vezni člen med vrtcem in centrom, jaz prav neposrednih stikov in izkušenj nisem nikoli imela</i>	brez izkušenj s CSD

Urejanje pojmov v hierarhijo in pripisovanje manjkajočih pojmov

<i>izkušnje</i>		<i>zadovoljstvo</i>	
brez izkušenj s CSD	A B C E	hitro izpeljan postopek	D
		CSD upošteval mnenje vzgojiteljice	D
		CSD naklonjen sodelovanju z vrtcem	D
		delo CSD površno	E